

AMATÉRSKÉ RÁDIO

ŘADA B - PRO KONSTRUKTÉRY

ČASOPIS PRO ELEKTRONIKU
ROČNÍK XL/1991 ● ● ČÍSLO 6

V TOMTO SEŠITĚ

SONY se představuje	201
ČÍSLICOVÉ ZPRACOVÁNÍ TELEVIZNÍHO SIGNÁLU V TELEVIZORECH	
Číslicové zpracování zvuku uvnitř televizoru	203
Analógový číslicový převodník	204
Číslicový zvukový procesor	204
Soustava NICAM	205
Kódování NIC	206
Diferenciální fázová modulace	206
Číslicové zpracování obrazového signálu	208
Soustava DIGIT 2000 ITT	208
Číslicový procesor pro soustavu SECAM	209
Obrazový procesor pro PAL/NTSC	210
Vychylovací procesor	211
Procesor teletextu	212
Procesor DTI	213
Přidavné procesory	215
Dekódér pro soustavu D2-MAC	215
Číslicový dekódér signálu D2-MAC	216
Soustavy s půlsnímkovými pamětími v TVP s IDTV	218
Soustava ITT	219
Soustava Philips	220
Osmibitové převodníky A/D, TDA8703	222
Procesor SDA9099	226
Procesor SDA9003	227
Zpracování teletextu v televizoru	228
Zapojení dekodéru druhé generace	229
Teletextový mikrokontrolér	231
Dekódér teletextu ECCT	232
Generátor znaků	237
SONY se představuje	
(dokončení ze str. 203)	239
Inzerce	240

AMATÉRSKÉ RÁDIO ŘADA B

Vydavatel: Vydavatelství MAGNET-PRESS, s. p., 113 66 Praha 1, Vladislavova 26, tel. 26 06 51.

Redakce: 113 66 Praha 1, Jungmannova 24, tel. 26 06 51. Šéfredaktor Luboš Kalousek, OK1FAC, linka 354, sekretariát linka 355.

Tiskne: Naše vojsko, tiskárna, závod 08, 160 05 Praha 6, Vlastina ul. č. 889/23.

Rozšířuje Poštovní novinová služba a vydavatelství MAGNET-PRESS s. p. Objednávky přijímá každá administrace PNS, pošta, doručovatel, předplatitelská střediska a administrace vydavatelství MAGNET-PRESS s. p., 113 66 Praha 1, Vladislavova 26, tel. 26 06 51-9. Půlroční předplatné 29,40 Kčs. Objednávky do zahraničí vyřizuje ARTIA, a. s., Ve směčkách 30, 111 27 Praha 1.

Inzerci přijímá osobně i poštou vydavatelství MAGNET-PRESS, inzertní oddělení, Vladislavova 26, 113 66 Praha 1, tel. 26 06 51-9, linka 294.

Za původnost a správnost příspěvku odpovídá autor. Nevyžádané rukopisy nevracíme.

Návštěvy v redakci ve středu od 9 do 16 hodin.

ISSN 0139-7087, číslo indexu 46 044.

Toto číslo má výtah podle plánu 22. 11. 1991.

© Vydavatelství MAGNET-PRESS 1991

SONY SE PŘEDSTAVUJE

Naše krátké seznámení s další elektronickou světovou firmou je vlastně opět příběhem „chlapec, který se proslavil“, přesněji řečeno příběhem dvou mužů, kteří měli živý sen před očima, který dokázali realizovat. Historie firmy Sony začíná po druhé světové válce v Japonsku, rozvráceném válkou, v zemi s nedostatkem jídla, materiálů, s rozpaky, jak dál . . .

Historie firmy je spojena se jmény dvou vzájemně velmi odlišných lidí, Masaru Ibuka a Akio Morita.

Masaru Ibuka byl technický talent již od mládí. Jako hoch sestřil doma elektrický zvonek a zavedl „místní“ telegrafní spojení se sousedem – byl radioamatér. Není proto divu, že vystudoval na univerzitě Waseda elektrotechnický obor. Po druhé světové válce přišel z rodné prefektury Nagano spolu se sedmi dalšími inženýry do Tokia, aby založili něco jako elektronickou laboratoř – nebo se o to alespoň pokusili. Ibuka měl již za sebou určité zkušenosti, neboť byl za války vedoucím inženýrem firmy Japan Precision Instrument, v podstatě své vlastní firmy na výrobu měřicích přístrojů, která dodávala armádě elektronkové voltmetry a další měřicí přístroje. V Japonsku bylo v té době běžné, že „elektrické“ a „mechanické“ továrny existovaly odděleně, Iburovou první zásluhou bylo, že spojil oba druhy výroby pod „jednu střechu“. Dalším podstatným krokem, který předznamenal celý jeho život, bylo seznámení s Akio Moritou, 23letým námořním poručíkem, vzděláním fyzikem; seznámili se nad jednou z armádních objednávek – teplotním zaměřovacím systémem pro bombardování.

V Tokiu bylo první Ibukovou starostí sehnat práci pro jeho skupinu inženýrů – že to nebylo především z počátku jednoduché, vyplývá z výrobního programu začínající firmy: polévka z bobové pasty, miniaturní golf, posuvné pravítko. Již v té době se však projevil Ibukův cit pro trh, věděl např., že během války bylo v Japonsku (stejně jako u nás) odstraněno z rozhlasových přijímačů vše, co by mohlo umožnit poslech na krátkých vlnách. Protože navíc byl po válce velký hlad po informacích, začal Ibuka a jeho skupina opravovat rozhlasové přijímače

a vybavovat je svým vlastním krátkovlnným konvertorem. V té době doplnila firma počet svých výrobků i o gramofony. Tehdy, na podzim 1945, byl v Japonsku velký nedostatek potravin, všichni Ibukovi zaměstnanci pracovali tehdy převážně jen za stravu. Práce však příbývalo – Ibuka díky svým „válečným“ kontakům zajistil tož i zakázky z ministerstva spojů a sedmě podlaží 9patrové budovy, kde sídlili, začalo být pro firmu těsné.

Ukazovala se také nutnost firmu nějakým způsobem profilovat, zúžit oblast podnikání. Ibuka se nechtěl stát subdodavatelem čehokoli a kohokoli, chtěl vyrábět to, co nevyrábí nikdo jiný a co by přitom byla věc denní potřeby. A samozřejmě by mělo jít o výrobek z oblasti elektrotechniky nebo elektroniky. A že se všechno napopravě nemusí zdařit, dokazuje i první zcela původní výrobek firmy – elektrický hrnek na vaření rýže, jichž se vyrabovalo sto a neprodalo ani jeden. Jak dnes s úsměvem říká sám Ibuka „nápad to byl velice dobrý, ale . . .“ Výsledek totiž závisel na mnoha různých činitelích, především na druhu a jakosti rýže, na množství vody a tím i na její váze apod.

Zde na chvíli opustíme Ibuku a podíváme se na osudy druhého zakladatele firmy Sony, Akio Mority. Morita se narodil v roce 1921 v Nagoji jako syn výrobce a dodavatele saké, tradice firmy sahají až do 17. století. Od mládí ho otec seznamoval s filosofií obchodu a v praxi mu ukazoval všechny stránky obchodu, neboť se očekávalo, že se stane v 15. generaci šéfem rodinné firmy. Během doby však Moritu stále více zajímaly technické obory, takže nakonec při studiích ještě před vstupem na univerzitu experimentoval např. se snímáním zvuku z kovových strun klavíru a jeho magnetickým záznamem.

Jako vysokou školu si zvolil Morita Státní univerzitu v Ósace, mezi jeho profesory byl např. světově známý fyzik Tsunesaburo Asada – a Morita byl jedním z jeho nejlepších žáků. Po skončení univerzity v roce 1944 se Morita stal námořním „technickým“ kadeřtem, posléze přiděleným ke středisku technického výzkumu pro armádu. Tam se také poprvé setkal a seznámil s Ibukou. Protože je „služební“ úkoly svedly ke společné prá-

Vážení čtenáři,

při shromažďování objednávek na naši zimní přílohu Electus 91 jsme zaregistrovali množství stížností na to, že v některých místech není vůbec možné kupit ani AR, ani přílohy AR, prostě proto, že se vůbec nedostanou do prodeje.

Proto upozorňujeme na to, že AR obou řad si lze objednat nejen u PNS, ale i u „Administrace MAGNET-PRESS, Vladislavova 26, 113 66 Praha 1“ a to i do zahraničí. Veškeré informace o předplatném dostanete na stejně adresu.

Dalším poznatkem z korespondence je, že ještě mnohem horší situace je v prodeji a dostupnosti našich příloh – ročenek. Proto se v současné době pokoušíme dojednat možnost objednávek i na přílohy, o výsledku budeme informovat v příštím čísle. Zatím se nám podařilo shromáždit dosud neprodané výtisky „jarní“ přílohy AR 1991, udělat dotisk velmi žádané „letní“ přílohy 1991 (Katalog) a shromáždit i neprodané výtisky loňských, příp. předloňských příloh AR. Kdo tyto přílohy nesehnal, může si je objednat:

● letošní „jarní“ přílohu (název Počítačová elektronika) a „letní“ přílohu (Malý katalog pro konstruktéry) si lze objednat na adresu Administrace MAGNET-PRESS, Vladislavova 26, 113 66 Praha 1,

● loňské přílohy (příp. předloňské) – byly tři, jedna výpočetní (název Mikroelektronika) a dvě všeobecné (Praktická elektronika pro konstruktéry, Konstrukční elektronika) si lze objednat přímo v redakci (Redakce AR, Jungmannova 24, 113 66 Praha 1. Objednávky budou vyrizovány až do úplného vyčerpání zásob. Redakce AR

Zakladatelé firmy Sony, vlevo Masaru Ibuka a vpravo Akio Morita

ci, stali se přes rozdíl věku (Ibuka byl o tučet let starší) dobrými přáteli. Koncem války se však jejich cesty rozešly – až teprve zmínky v jednom japonském listě o Ibukovi a jeho krátkovlnných konvertorech přivedly Moritu k tomu, že Ibukovi napsal. Odpověď na sebe nenechala dluho čekat, Ibuka si cenil nejen Moritova přátelství a nadšení pro věc, ale chtěl využít i jeho finančních možností k rozvoji své firmy. Kontakt byl tedy navázán, Morita, i když se stal na žádost svého bývalého profesora asistentem na univerzitě, pracoval částečně i pro Ibuku.

To se však změnilo, když Douglas Mac Arthur, americký „místodržící“ v Japonsku, vyhlásil, že vysoci státní úředníci a další exponenti válečného režimu včetně důstojníků-vojáků nesmějí zastávat veřejné funkce. Morita byl donucen opustit učebny univerzity a tak se mohl cele věnovat práci u Ibuku.

Jak se ukázalo velmi brzy, oba se skvěle doplňovali, dílčí slabost jednoho doplňovala přesně síla druhého ve stejně věci. Ibuka, nevzrušeně usilující o inovace, houzevnatý ve výzkumu a vývoji, humanista v obchodní politice, byl trochu snílek; Morita, vystudovaný schopný fyzik, přísný realista, který se brzy vypracoval na bilantního finančníka, vynikajícího v marketingu, byl odůvodněný a přesvědčivý. Jak sám řekl, jeho posláním bylo realizovat Ibukovy sny. Vyhádřil to stručně jeden z inženýrů firmy – pamětníků: Když přišel Morita, tak všechno začalo.

Během několika málo měsíců, 7. května 1946, byla založena jejich společná firma pod názvem Tokyo Tsushin Kogyo Kabushiki Kaisha – Tokijská telekomunikační společnost. Společnost začínala s 20 zaměstnanci a s programovým prohlášením, jehož autorem byl Ibuka, které je pozoruhodné především předvídatým a do té doby řidkým ohledem na „lidský činitel“ v průmyslu. Toto programové prohlášení provází firmu od jejího založení beze změny až do roku 1950, kdy bylo mírně pozměněno díky prudkému růstu firmy.

Mezi specifickými cíly společnosti uvádí programové prohlášení např.

- ustanovení ideální továrny, svobodné, dynamické a příjemné pro zaměstnance, v níž především technický personál může realizovat své technologické dovednosti na nejvyšší úrovni,

- dosáhnout dynamické aktivity v technologii a výrobě, tolik potřebné při rekonstrukci poválečného Japonska a k vrástu národní kultury,

- dosáhnout rychlé aplikace dokonalých technologií, vyvinutých během války v různých odvětvích průmyslu tak, aby z nich měla užitek široká veřejnost,

- vnést do běžné komerční výroby co nejrychleji vynikající výsledky vývoje a výzkumu z univerzit a nejrůznějších ústavů, především ty, které jsou vhodné k aplikaci ve výrobcích, sloužících v denním životě obyvatelstvu.

druhé světové válce. Morita i Ibuka brzy zjistili, že pásky v USA vyrábí Minnesota Mining and Manufacturing (a že magnetofony vyrábí Ampex). To všechno však bylo málo. Ibuka a jeho inženýři (jedním z nich byl i Nobutoshi Kiharu, který začínal v té době svoji kariéru) věděli, že magnetickým materiálem na pásku je feromagnetický prach nebo prášek – problémem však zůstával nosič tohoto materiálu, neboť plastické hmoty v té době v Japonsku prostě k dispozici nebyly. A tak začali zkoušet, nejprve celofán, potom papír. Po měsících usilovné práce zavrhl celofán a podařilo se jim vyvinout stroj na ukládání magnetické vrstvy na zvláštní druh papíru. Tak koncem roku 1949 vznikl první, čistě japonský magnetofon a čistě japonský záznamový materiál. A opět nastaly problémy, tentokrát jiného druhu – jak prodat tyto drahé a rozumně pěstitelné (jeden stál kolem 400 dolarů). První byl po čase prodán obchodu, v němž se vyrábělo a prodávalo speciální japonské jídlo „oden“, druhý ministerstvu spravedlnosti. Za dalších šest měsíců se pak podařilo prodat asi kolem 60 magnetofonů a díky Moritovu přirozenému obchodnímu nadání přestaly být s odbytem magnetofonů problémy.

Z této doby ještě jednu zajímavou historiku: V japonských školách se začalo koncem 40. a začátkem 50. let propagovat audiovizuální vyučování. Ibuka i Morita tady vycítili svoji příležitost – možnost odbytu velkého množství výrobků. Magnetofony, které vyráběli, byly však pro školní účely příliš rozumně a druhé (označovali je jako typ G). A tak přišla Ibukova akce: Všechny špičkové inženýry své firmy odvezl mimo Tokio a na 10 dnů je v podstatě „uvěznil“ v místním hotelu. Všichni dostali shodný úkol – vyřešit, jak snížit cenu magnetofonu zlevněním výroby a jak vyrobit magnetofony tak, aby se mohly prodávat v určitém cenovém rozmezí varianty základního typu. Tak vznikl v roce 1951 magnetofon typu H, neboť akce byla korunována úspěchem, oba problémy tým pracovníků vyřešil.

Příběh cílevědomé a usilovné práce má svůj happy-end. Když mnohem později prodávala firma Sony americké firmě IBM stroje na výrobu magnetických pásků pro počítače, cítili jistě oba šéfové firmy značné zadostiu-

Jedna z vůdčích osobností firmy Sony, Kazuo Iwama. V začátcích firmy řídil oddělení výroby a techniky. Vedl např. práce na vývoji tranzistorů

činění ze správnosti své dosavadní cesty za úspěchem.

Stejný příběh by bylo možno napsat i o dalším rozšířování výroby – o polovodičových součástkách, tranzistorových přijímačích, televizorech apod. To by byla historie, která by vydala rozsahem na knihu. Proto stručný popis začátků firmy zakončíme příběhem o vzniku značky Sony.

Jak se rozšířily obchodní styky se Západem, cítili všichni, že dosavadní název firmy, Tokyo Tsushin Kogyo Kabushiki Kaisha, je příliš dlouhý a neobratný, nepraktický, mno-

ho zákazníků ze zahraničí nedokázalo jméno ani vyslovit, o zapamatování ani nemluví. Jak vzpomíná Morita, byl např. návrh, aby se firma jmenovala TTK, v Japonsku však existovala i firma TKK, možnost záměny či omylu vyloučila tedy tento návrh. Pro své výrobky firma doposud užívala názvy Tape-corder pro magnetofon a SONI (ze „sonic“) pro pásky. S výrobou prvního tranzistorového přijímače se však ukázala nutnost vyřešit otázkou názvu firmy definitivně. Bylo rozhodnuto, že název firmy musí mít jen několik písmen, základem názvu se mělo

stát slovo „son“ (z latinského sonus – zvuk). Tak vznikla první varianta názvu firmy, SON-NY. Protože však Japonci toto slovo vyslovují jako SON-NY, přičemž SON připomíná japonské slovo „ztráta“ (jako opak k zisku), byl jako definitivní schválen název SONY.

A tak se slovo Sony stalo pojmenováním 1 prvního tranzistorového přijímače, který firma vyráběla, a od ledna 1958 i názvem firmy.

Stručný přehled základních údajů o firce Sony je na str. 239.

ČÍSLICOVÉ ZPRACOVÁNÍ TELEVIZNÍHO SIGNÁLU V TELEVIZORECH

Ing. Vladimír Vít

Otevřením zahraničního trhu přicházejí k nám nejnovější typy televizorů nejen od vyspělých západních výrobců (Philips, Grundig), ale i výrobky velkého severského koncernu Nokia (Finsko), nevyjímaje ani tradiční japonské firmy. Tak se pracovníci našeho servisu seznamují s novými směry televizní technologie, hlavně pak u špičkových televizorů (stojící obraz, redukce šumu, potlačení blikání, obraz v obraze, lupa atd.). Tyto nové vlastnosti (features) jsou podmíněny číslicovým zpracováním televizního signálu.

V hlavní části tohoto pojednání se budeme věnovat dvěma konstrukčním směrům číslicové přeměny analogového signálu (ITT a Philips), doplněného podrobným výkladem činnosti dekodéru teletextu. Uvedeme též soustavu NICAM s číslicovým zpracováním zvuku používanou ve Velké Británii a ve skandinávských zemích. Rovněž seznámíme čtenáře s novou konstrukcí barevných dekodérů na základě časové diskretizace (vzorkování) signálu a s využitím spinaných kondenzátorů jako paměťového prvku pro zpožďovací vedení v základním pásmu.

Rozvoj číslicové techniky zejména integrovaných obvodů VLSI a paměti RAM s velkou kapacitou umožnil výrobci televizorů spolehlivě, výrobne a materiálově výhodně řešit číslicové zpracování obrazového i zvukového signálu uvnitř televizoru. Ačkoliv divák nezaznamená při reprodukcii obrazu a zvuku výrazné zlepšení jejich jakosti (kromě dlouhodobé stability parametrů, zlepšení spolehlivosti a odstranění blikání, případně i šumu), pro výrobce digitalizace velké části televizního přijímače zjednodušuje výrobu i zmenšuje výrobní a materiálové náklady. Digitalizovat ovšem celý televizor ještě nelze s ohledem na vysoké kmitočty ve všech pásmech kanálových volců a též v mezfrekvenčních zesilovačích (OMF, ZMF). Proto se po obrazové i zvukové demodulaci za synchronním demodulátorem, respektive koincidenčním detektorem přeměňuje analogový signál na číslicový převodníky A/D a po rezy číslicovém zpracování bez laděních

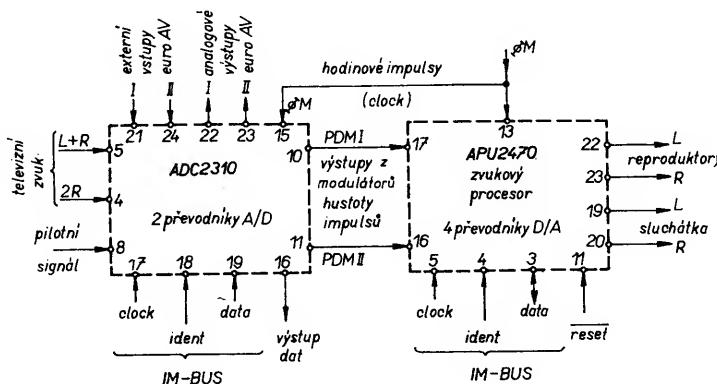
obvodů LC, potenciometrů a elektrolytických kondenzátorů se číslicový signál převádí zpět na analogový a přes konvenční obrazový procesor budí obrazovku, popř. přes koncový stupeň zvuku (obvykle integrovaný obvod) reproduktor(y) televizoru. Výrobní náklady spočívající v úspoře jmenovaných součástek se ještě zmenší rychlým nastavováním a kontrolou činnosti televizorů pomocí speciálních mikropočítačů. To však předpokládá i značný převrat v servisu, neboť řada funkcí (odladění, zpoždění, lineárnost, rozměry, korekci poduškovitosti) nastaví servisní technik nikoliv již šroubovákem, ale servisním mikropočítačem. Digitalizaci získá televizor na spolehlivosti (odpadá rozložování cívek, přerušování potenciometrů) a na stabilitě, neboť odchyly od požadovaných charakteristických parametrů vzniklé stárnutím součástek a vlivem změn teploty opravuje samočinně řídící mikropočítač v televizoru.

Číslicové zpracování signálu však může zkvalitnit reprodukci tehdy, využije-li se rádkových nebo půlsnímkových pamětí pro již jednou digitalizovaný signál. Pak je možné odstranit meziřádkové blikání a zlepšit svislou rozlišovací schopnost nebo (i současně)

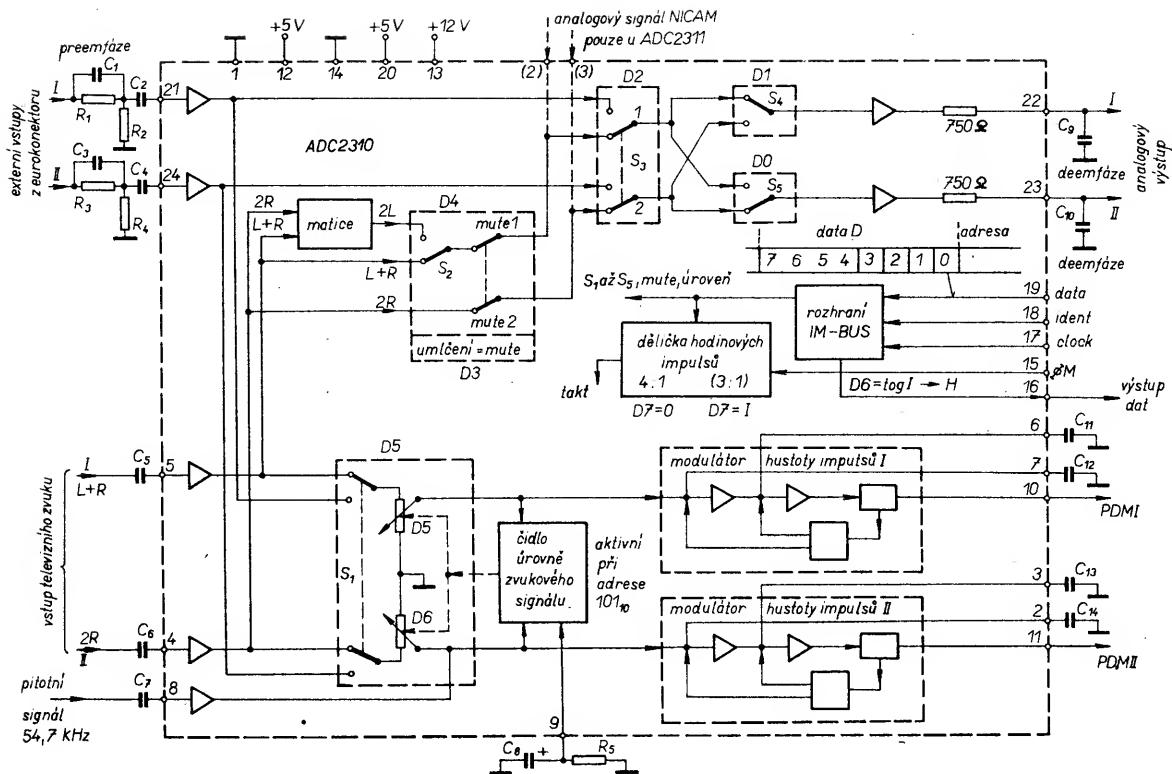
odstranit blikání velkých ploch. Tím se dostaváme ke zdokonalené televizi IDTV (Improved Definition Television). Je-li půlsnímek již jednou v paměti, lze pak reproducovat stojící (zastavený) obraz, nebo při příjmu dvou kanálů současně umístit zmenšený obraz jednoho vysílání v libovolném místě obrazu hlavního programu (PIP = picture in picture). Jako při každé technické revoluční změně, je i v číslicové televizi několik soustav uplatňovaných firmami. Proto se věnujeme hlavním směrům vývoje – začněme číslicovým zpracováním zvuku.

Číslicové zpracování zvuku uvnitř televizoru

Příchod stereofonního zvuku do televizního vysílání způsobil, že někteří výrobci (JVC, Nokia) používají pro zpracování dvou nízkofrekvenčních zvukových signálů 2R, L+R (nebo dvou různojazyčných zvuků) číslicovou formu signálu. Číslicová forma se získává přeměnou analogového signálu na číslicový v převodníku ADC a na začátku zvukového číslicového procesoru APU, ve kterém se zvuk dále zpracovává (viz obr. 1).

Obr. 1. Zapojení číslicových integrovaných obvodů ve zvukové nf části

Obr. 2. Analogově digitální měnič zvukových signálů, ADC2310

Obvodů pro číslicový signál lze v takových televizorech výhledově využít buď pro zpracování dvou zvuků, vysílaných na případné nosné (NICAM), nebo i pro zvukové signály družicových soustav MAC. Oba zmíněné číslicové integrované obvody lze pro zpracování zvuku použít i v televizorech s číslicovým zpracováním obrazového signálu.

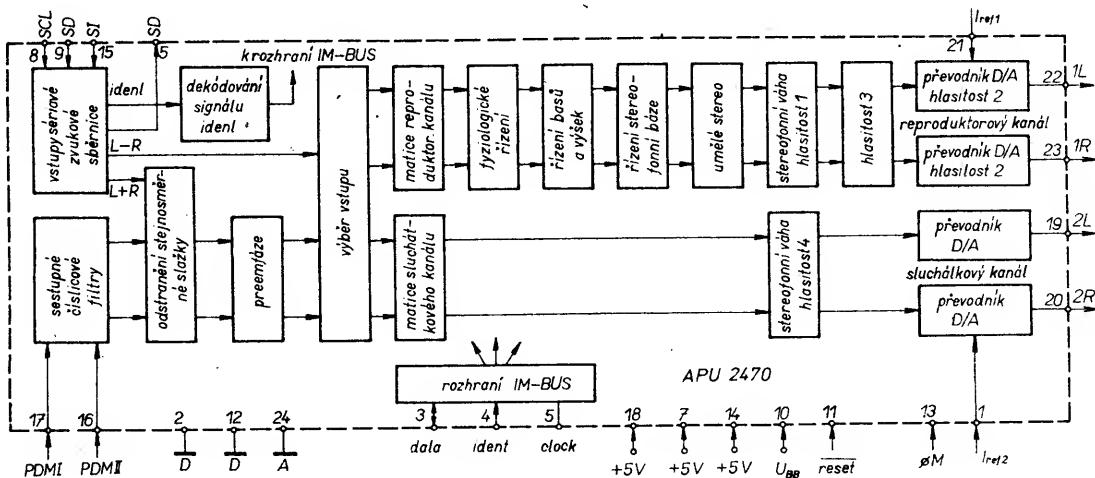
Analogově číslicový převodník zvukového signálu

Integrovaný obvod ADC2310 (viz obr. 2) má kromě analogové přepínací a maticující části dva převodníky typu sigma-delta, jimiž se na výstupech 2, 3 převede analogový signál s proměnnou amplitudou na hustotně modulovaný impulsový signál (PDM = Pulse Density Modulation). Demodulace zachycuje přírůstky (kladné nebo záporné) amplitud (modulace DELTA) a pomocí součtového člena (SIGMA) vyrábí různé husté impulsy stejné střídy (jednobitový přenos dat) podle okamžité amplitudě signálu. Impulsy vznikají pomocí dvou integračních zpětných vazeb (vnitřních a vnějších) s kondenzátory na špičkách 2, 3, 6, 7. Maximální amplitudě odpovídá maximální kmitočet (hustota) výstupních impulsů 4,4 MHz, který je v tom případě roven taktovacímu kmitočtu, získanému dělením čtyřmi (PAL) nebo třemi (NTSC) hlavního kmitočtu 17,7 MHz hodinových impulsů ΦM, přivedených na špičku 15 ze samostatného oscilátoru. Pro normu PAL je tento kmitočet podle konceptu firmy ITT (s ohledem na použití pro číslicové zpracování i obrazového signálu) roven čtyřnásobku kmitočtu barvonošného signálu, tj. $4,43 \times 4 = 17,7$ MHz. Z výstupů 10 a 11 se odeberají dva hustotně pulsně modulované zvukové signály PDM I a PDM II a ty se ve

101_{10} aktivuje logická úroveň I datového bitu D5 (popř. D6) zmíněné čísla (viz obr. 2). Při nulových logických úrovních této bitu se amplituda neomezuje. Na špičku 2, 3 (pouze u podobného obvodu ADC2311) lze přivést dva zvukové signály soustavy NICAM v analogové podobě (viz dále).

Číslicový zvukový procesor

Cinnost číslicového zvukového procesoru APU2470 (viz obr. 3) je převážně založena na číslicových filtroch. Proto musí být jedno-bitový sled hustotně modulovaných impulsů nejprve převeden na číslicový pulsně kodovaný signál. Oba vstupy PDM I (17) a PDM II (16) jsou postupně omezeny v šířce pásma (decimovány), přičemž se naplňují podle modulace 16bitové registry a 16 paralelních výstupů z každého tohoto sestupně výběrového filtru odpovídá vzorkování signálem o kmitočtu 34,6 kHz a kvantování o 16 úrovních. Tím je ukončen převod analogového signálu na 16bitová slova číslicového signálu s taktovacím kmitočtem 34,6 kHz u obou zvukových signálů. Ze základu o stereofonním televizním zvuku víme, že v signálu 2R (PDM II) je obsažen pilotní signál o kmitočtu 54 kHz, nesoucí informaci o vysílacím módu. V sestupném výběrovém (omezujícím) filtru, viz obr. 4, se pilotní signál rovněž sestupně filtruje až na 48,5 Hz, takže ve stereofonním provozu má horní pásmo pilotního signálu kmitočet $48,5 + 117,5 = 166$ Hz a v dvojjazyčném vysílání kmitočet $48,5 + 274,1 = 322,6$ Hz. Za identifikačním filtrem vystupují 11bitová slova s taktujícím kmitočtem 1 kHz. Pro zpracování je třeba zvukové a identifikační signály uložit v paměti RAM 50×16 . O to se stará sériové paralelní převodník a multiplexer (obr. 4), přičemž sériová data se mohou přepínat i na vstup z cizího zdroje číslicového zvukového signálu (zvuk NICAM, MAC) a to pomocí třívodíkové sběrnice S-BUS

Obr. 3. Vnitřní skupinové schéma číslicového zvukového procesoru APU2470

(Serial Audio) přes rozhraní S (viz obr. 3). Přenos po sběrnici S se uskutečňuje při úrovni H impuluš S-Ident a při 64 taktovacích impulsech S-Clock se přenesou 4 zvuky jako 4 šestnáctibitová data S. Příjem skupiny je ukončen krátkou úrovni L impuluš S-Ident. Data S lze odebírat ke zpracování mimo obvod APU na výstupu 5.

Zpracování číslicových zvukových signálů se kromě sčítání a odčítání v maticových dekódovacích obvodech (stereo) zakládá na úpravě signálů číslicovými filtry. Jde o násobení při řízení amplitudy (hlasitosti) nebo o kmitočtové úpravy při ostatních řízeních zvukových signálů. Jak je patrné ze schématu jednoduchého číslicového filtru (viz obr. 5), vyžaduje změna kmitočtové amplitudové charakteristiky několik násobiček, zpožďovacích členů a sčítáky. Zařazováním různých koeficientů násobení se mění tvar přenosové charakteristiky. Velikosti koeficientů a jejich zařazování či vypínání se řídí ovládací sběrnici IM-BUS. V popisovaném obvodu APU je celkem 35 koeficientů (k_0 až k_{34}), které mají své adresy a jsou ukládány v koeficientové paměti C RAM (32 × 8). Činnost obvodu APU vyžaduje určité naprogramované velikosti koeficientů, např. pro fyziologické řízení hlasitosti (relativní zesilování hloubek a výšek při malé hlasitosti). Je zde i koeficientová paměť C ROM (28 × 8), která je podobně jako celý integrovaný obvod maskově programovatelná (programová paměť 256 × 14). Obvod má svou řídící aritmeticko-logickou jednotku (ALU), 15 násobiček, 20 sčítáček/odečítáček a 20 akumulátorů (záchytových registrů).

Z funkčního hlediska ovládá celá číslicová logika zvukové signály způsobem podle obr. 3. Číslicové signály vzniklé ze vstupů PDM

I a PDM II se zbavují stejnosměrné složky, aby se odstranila její rozdílnost u obou signálů. Protože je na analogových výstupech zapojen vždy obvod deemfáze, lze do cesty zvukovým signálům zařazovat obvod preemfáze (vypínačový podle programu ROM), pokud nemá vstupní signál svou preemfázi. V další části obvodu se volí vstup (z obvodu ADC nebo ze sběrnice S-BUS) a signál se rozděluje (vše podle ovládání sběrnicí IM-BUS) do reproduktorského a do sluchátkového kanálu. V obou kanálech je třeba přicházející signály maticovat na signály L a R a řídit vlastnosti zvukových signálů. Maticování řídí pilotní signál, který po usměrnění, vyhlašení a porovnání v komparátoru přepíná maticový obvod.

V reproduktorském kanálu lze u signálu (kromě již uvedeného fyziologického řízení, daného stálými koeficienty z paměti C-ROM) řídit basy, výšky, stereofonní bázi, umělé stereo a stereofonní váhu (balanci), při níž se řídí různé „hlasitost 1“ v obou reproduktorských kanálech. Pro velmi slabé signály je možné zařadit přídavné zvětšení hlasitosti obvodem „hlasitost 3“. Aby se zlepší poměr signálu k šumu, řídí se hlasitost dvojím způsobem. Maximální hlasitost se zmenšuje nejdříve analogovým řízením („hlasitost 2“) za výstupními převodníky D/A (číslicové/analogovými), a při maximálním zeslabení (2) nastupuje řízení (1) v číslicové části. Řízení „hlasitosti 2“ (ovládané číslicově) je svázáno s řízením výšek (při něm se zeslabují hloubky), aby se vyrovnilo vzniklé zmenšení hlasitosti.

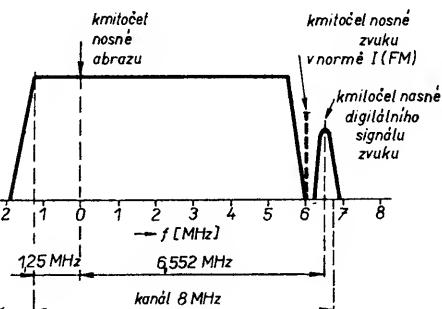
Ve sluchátkovém kanálu se řídí pouze stereofonní váha pomocí různé „hlasitosti

4“. Integrovaný obvod APU mění číslicové signály na analogové tím, že se na čtyřech převodníkách D/A impulsy modulují šířkově a na vnějších kondenzátorech se integrují analogové hodnoty (současně s působením deemfáze). Analogové výstupy jsou úměrné zvoleným vstupním referenčním proudům I_{ref1} , popř. I_{ref2} . Na špičku 13 se přivádějí hodinové impulsy ΦM .

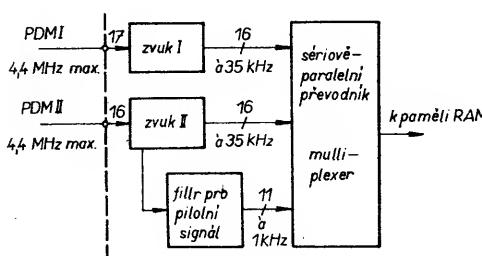
Soustava digitálního přenosu zvuku NICAM

(Near Instantaneous Companding Audio Multiplex)

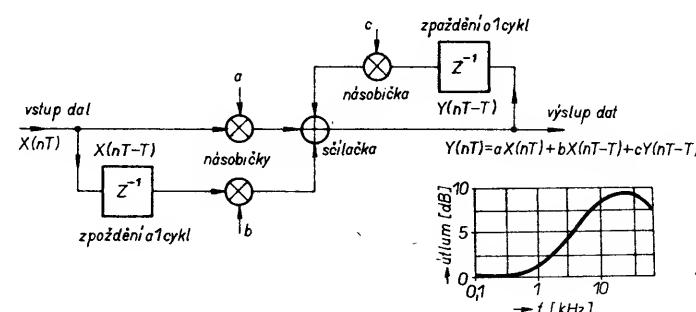
Země Spojeného království Velké Británie (UK) přenášejí v normě I digitálně dva zvukové doprovody (dva monofonní nebo jeden stereofonní) na nosném kmitočtu, vzdáleném od nosné obrazu +6,552 MHz (viz obr. 6). Jde o dva zvukové kanály přidané k hlavnímu kanálu obrazu.

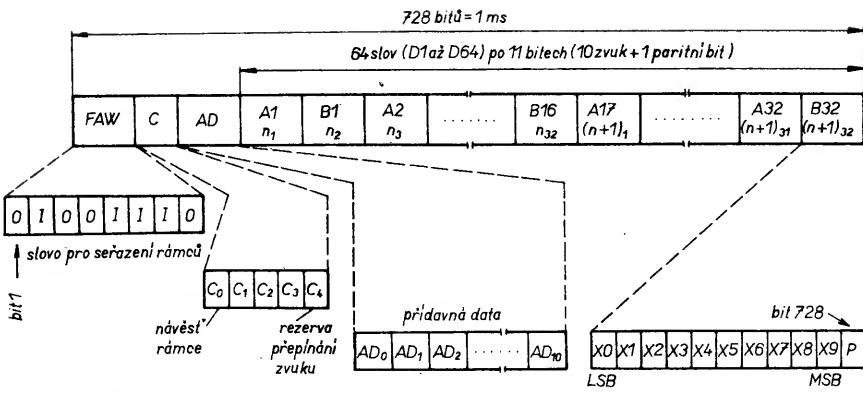
Obr. 6. Poloha nosných kmitočtů obrazu a zvuku v televizním kanálu soustavy NICAM v normě I

Obr. 4. Sestupné výběrové číslicové filtry pro převod hustotní modulace PDM na pulsní kódovou modulaci PCM

Obr. 5. Jednoduchý číslicový filtr prvního řádu a jeho útlumová charakteristika, daná koeficienty a, b, c

Obr. 7. Struktura 728bitového rámce, obsahující signál stereofonního zvuku s kanály A, B nebo monofonní signál n; FAW – frame alignment word, C – control bit, AD – additional bit, P – parity bit

nímu zvukovému signálu s kmitočtově modulovanou nosnou vlnou $f_0 + 6,0$ MHz. Některé skandinávské země vysílají v normě B NICAM nebo G NICAM se dvěma digitálními zvuky na nosném kmitočtu $f_0 + 5,85$ MHz kromě normální mezifrekvence 5,5 MHz. Číslicově kódovaný zvuk se přenáší po blocích (paketech) podobně jako u televizních soustav MAC (viz literaturu [1]), takže dekodéry MAC mohou tento zvukový signál zpracovat. Nosná vlna je modulována fázově diferenciální čtyřstavovou metodou DPSK (viz dále). Zvuk s rozsahem 40 Hz až 15 kHz se vzorkuje vzorkovacím signálem s kmitočtem 32 kHz s kvantováním po 14 bitech. Metodou kompondování zvanou NIC (= Near Instantaneous Companding = téměř okamžité kompondování) se 14bitové kvantování převádí na 10bitové a přidává se jeden paritní bit o sudé paritě vzhledem k bitu s největší vahou, X_9 (viz obr. 7). Sled 64 slov (D1 až D64) po 11 bitech tvoří jeden blok (704 bitů). Před bloky se vysílají seřazovací a řídicí bity, které spolu s blokem naplňují

jeden rámec o 728 bitech s dobou trvání 1 ms. Rámce se vysílají spojitě, za sebou bez mezer.

Na začátku každého rámce je 8bitové slovo FAW (viz obr. 7), zajišťující seřadování rámců (synchronizaci). Z pěti následujících řídicích bitů udávají bity C1 C2 C3 informace o složení bloku, tj. o druhu zvuku a datech. Přenosové možnosti jsou tyto:

C1 C2 C3 obsah bloku $64 \times 11 = 704$ bitů;
0 0 0 signál stereofonního zvuku. V jednom bloku o 64 slovech D1 až D64 se střídá 11bitové slovo X0 až X9 + P, náležející levému kanálu A1 až A32, se slovem pro pravý kanál B1 až B32 (viz obr. 7);

0 1 0 signál dvou monofonických zvuků, které se střídají po každém bloku. V jednom bloku se přenese 32 vzorků první skupiny n_1 až n_{32} a po nich následující skupina téhož zvuku o 32 vzorcích, tj. $(n+1)_1$ až $(n+1)_{32}$. V dalším bloku se stejným způsobem přenáší druhý zvukový signál;

1 0 0 jeden monofonní signál a jeden datový kanál střídavě po blocích;
1 1 0 datový kanál s 704 kbity/s.
První řídicí bit C0 představuje návěst rámce.

Třetí skupinou od začátku rámce jsou jedenáctibitová přidavná data AD0 až AD10, tvořící rezervu pro řízení přenosu.

Téměř okamžité kompondované kódování (NIC)

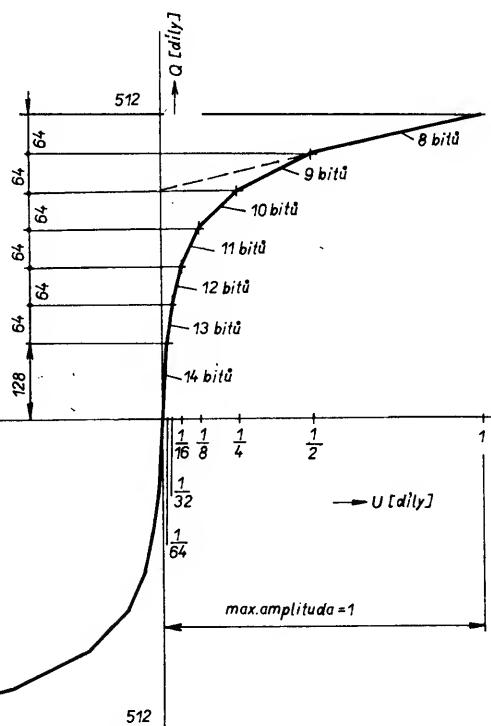
Zmíníme se krátce o téměř okamžitém způsobu kompondovaného kódování. Tento nelineární způsob kvantování jednotlivých vzorků zvukového signálu vychází ze skutečnosti, že při silných signálech je kvantizační šum (zkreslení signálu následkem konečného počtu kvantovacích úrovní) maskován silným signálem. Jemné dělení úrovní je třeba uplatňovat pouze u slabých signálů, u kterých kvantizační šum ruší.

Aby se výhodně zmenšila přenosová rychlosť číslicového zvukového signálu, zavádí se okamžité kompondování, jehož počet dělicích úrovní závisí na amplitudě U signálu (viz obr. 8). Pro signál od $+0,5$ až ± 1 je kvantování hrubé. Představuje čáru o strmosti 64 + 64 úrovní pro signál od 0 do 1. Včetně záporných hodnot je to $2 \times 128 = 256$ úrovní čili 8 bitů. Se zmenšováním amplitudy se strmost kvantování zvětšuje na 9 bitů a až při signálech o amplitudě $\frac{1}{64}$

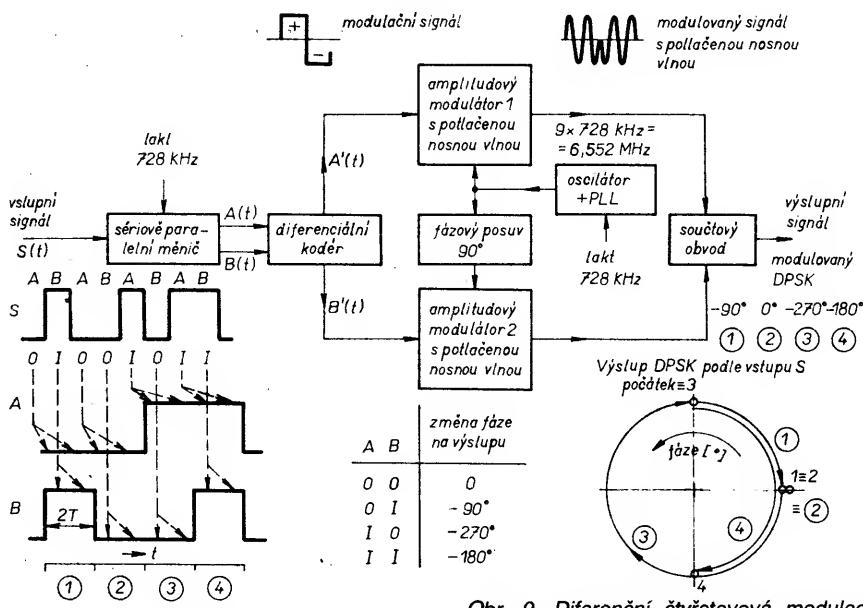
maximální velikosti je kvantování 14bitové. Spočítáme-li počet úrovní mezi vrcholy signálu ± 1 , dostaneme $2 \times 512 = 1024$ úrovní, což je 10 bitů. Podle 13dlné zakřivené čáry lze maximální jemné kvantování se 14 bity zmenšit na celkové průměrné kompondované kvantování s 10 bity. V praxi se metoda okamžitého kompondovaného kódování nepoužívá podle velikosti každého vzorku, avšak podle určité hodnoty odvozené z největší číselné velikosti u 32 po sobě jdoucích vzorků. Podle této velikosti dané činitelem stupnice (scale factor) odvozeným z paritních bitů je amplitudový rozsah rozdelen na 5 úseků, v nichž probíhá zmíněné nelineární kvantování v rozdelených rozsazích.

Diferenční fázová modulace (DPSK)

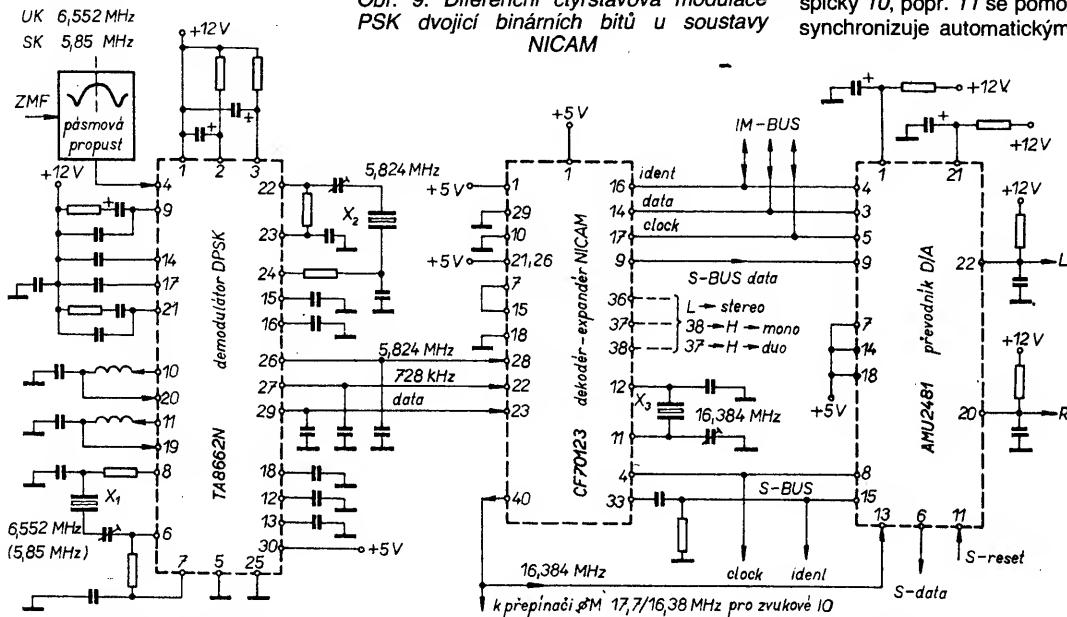
Číslicový zvukový signál přichází v sériové formě na modulační stupně, znázorněné zjednodušeně na obr. 9. Nejprve se v sérioparalelním měniči převede sériový signál S na dva signály A a B, které spolu v současném intervalu přenášejí bitové páry. Tak např. signál 01001011 se přenáší dvěma vedeními po dvojicích 01, 00, 10, 11, jejichž délka impulsů $2T$ je dvojnásobná než u sériového vstupního signálu. Diferenciální kodér zpracovává signály tak, že působí na dvě kvadraturní složky (posunuté mezi sebou o 90°) oscilátoru 6,552 MHz. Signály vytvářejí za součtovým obvodem diferenční změnu fáze závislou na bitovém páru A B podle vztahu na obr. 9. Na obrázku je uveden příklad změn fáze výstupního signálu při čtyřstavové diferenční fázové modulaci (PSK = Phase Shift Keying = klíčování posuvu fáze). Při prvním dvojbitu ($A = 0, B = 1$) se fáze změní z počátku o -90° , tj. do bodu 1, kde setrvá při druhém dvojbitu ($A = 0, B = 0$), neboť změna fáze je nulová. Do bodu 3 přejde klíčování fáze posuvem -270° ($A = 1, B = 0$) a bod 4 je dán posuvem -180° ($A = 1, B = 1$).

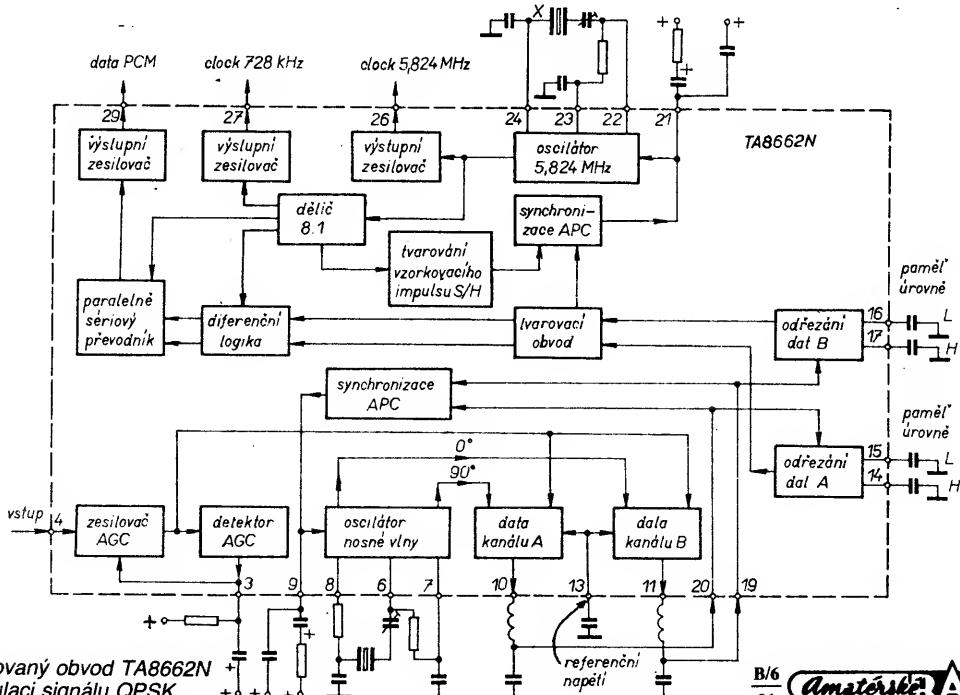
Obr. 8. Charakteristika okamžitého kompondování (instantaneous companding) 14 bitů na 10 bitů

Obr. 9. Diferenční čtyřstavová modulace PSK dvojící binárních bitů u soustavy NICAM

Obr. 10. Skupinové zapojení integrovaných obvodů pro demodulaci zvukového signálu soustavy NICAM (UK – Velká Británie, SK – Škandinávie)

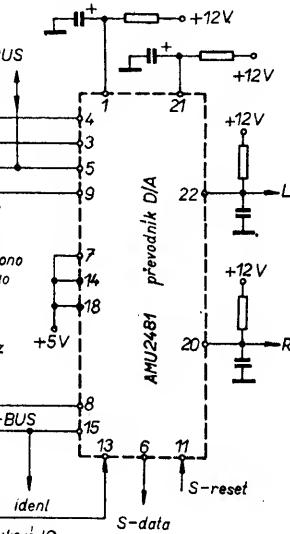

Obr. 11. Integrovaný obvod TA8662N pro demodulaci signálu QPSK

Oscilátor je řízen fázovým závěsem PLL od taktu 728 kHz, a jmenovitý kmitočet oscilátoru je devítinásobkem bitové rychlosti 728 kbit/s.

Příjem a modulace číslicového zvukového signálu soustavy NICAM

Pro demodulaci signálu obsaženého v signálu zvukové mezifrekvence ZMF je třeba tento signál osamostatnit pásmovou propustí 6,552 MHz s odládovačem hlavní zvukové mezifrekvence 6,0 MHz a zpracovat ho ve třech integrovaných obvodech (viz obr. 10). První integrovaný obvod TA8662N (obr. 11) plní úlohu demodulátoru DPSK. Signál fázově modulovaný jednotlivými dvojbity je za vstupním obvodem pro AGC detekován na data kanálu A a data kanálu B pomocí nosného kmitočtu 6,552 MHz (5,85 MHz), posunuté pro detektor kanálu A o 90° (to odpovídá kvadraturní modulaci PSK na kódovací straně). Za vnější dolní propustí připojenou na špičky 10, popř. 11 se pomocí obou signálů synchronizuje automatickým fázovým řízením.

ním (APC) oscilátor nosný, a to regulačním napětím přes korekční člen, zapojený na špičku 9. V obvodech pro odřezávání dat se samočinným řízením úrovně odřezu se ziskají data od bitů A a bitů B (tvoří dvojbit), která se z paralelního tvaru převedou na sériový sled v paralelně sériovém převodníku. Data vystupují ze špičky 29 do dekodéru NICAM, tvořeném integrovaným obvodem CF70123 (obr. 10).

V demodulátoru se též získávají taktovací impulsy a to z datových impulsů. Hodinový oscilátor 5,824 MHz, řízený napětím z detektoru APC, poskytuje na výstupu 26 hodinové impulsy tohoto kmitočtu a na špičce 2 (přes dělič 8:1) hodinové impulsy odpovídající 728 kilobitům/s pro přenos jednoho rámcu dat.

Druhý integrovaný obvod CF70123 přetváří rámcové dat na jednotlivé zvukové signály podle úrovní na špičkách 36, 37, 38, které se zde utváří při výběru pracovního módu (mono, stereo, dva zvuky) podle povolení z řídicího mikroprocesoru přes sběrnici IM-BUS. Současně se pomocí vnitřní paměti RAM expanduje 11bitový signál na 14bitový podle pravidla použitého kompandéru (NIC = near instantaneous companding). Pro tento účel potřebuje integrovaný obvod vlastní taktovací signál 16,384 MHz, vyráběný krytalovým oscilátorem. Data transformovaného sériového signálu se přenáší do následujícího číslicově analogového převodníku AMU2481 s výstupy nízkofrekvenčních signálů na špičkách 20, popř. 22. Použijí-li se pro další zpracování obou nízkofrekvenčních signálů číslicové obvody pro zpracování zvuku (viz výše ADC2310, APU2470), je třeba do nich přivést jako hlavní hodinový signál ΦM signál o kmitočtu 16,384 MHz z výstupu 40 obvodu CF7123 a odpojit zdroj hodinových impulsů 17,7 MHz. Do číslicového zvukového procesoru APU lze též přivádět sériová zvuková data po třívodíkové sběrnici S-BUS ze špičky 6 obvodu AMU2481 spolu s impulsy ident (15) a clock (8) (viz obr. 10).

Číslicové zpracování obrazového signálu

Pro analogově číslicové a číslicově analogové přetváření obrazového signálu při zpracování uvnitř obvodů televizního přijímače je několik koncepcí. Kromě soustavy firmy ITT (DIGIT 2000) a zpracování firmy Philips existuje ještě japonský poněkud odlišný způsob (bez multiplexování signálů barev). Podstatné činnosti obvodů si objasníme popisem prvních dvou soustav.

Rozdíly mezi soustavami ITT a Philips

Základem řešení číslicového zpracování jsou u obou soustav převodníky A/D i D/A, dále sčítáčky, násobičky a hlavně jejich seskupení v číslicových filtroch. Na náznak řešení jsme poukázali při popisu zvukového obvodu APU2470 a při obrazových obvodech nebudeme již zabíhat do podrobností. Samostatným dílem jsou paměti DRAM pro zachycení půlsnímků, poskytující možnosti stojícího obrazu a obrazu v obraze.

Základním rozdílem, kterým se obě soustavy od sebe liší, je kmitočet vzorkovacího signálu, kterým se analogový signál převádí

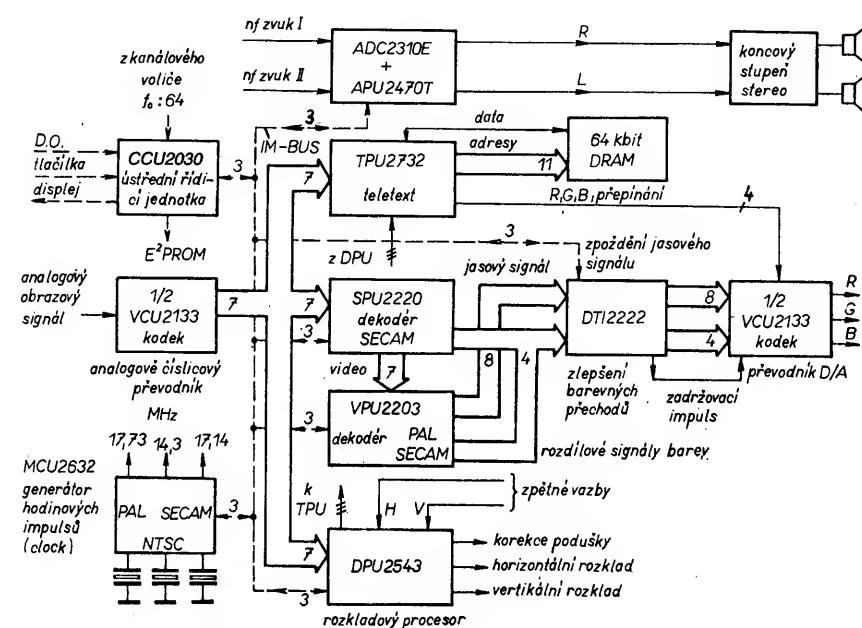
na číslicový, tj. vzorkuje se, kvantuje a kóduje. Firma ITT používá pro soustavu DIGIT 2000 čtyřnásobek barvonošného kmitočtu, tj. pro soustavu PAL $4 \times 4,43 = 17,7$ MHz, pro NTSC $4 \times 3,58 = 14$ MHz a SECAM $4 \times 4,286 = 17,14$ MHz.

Z teorie víme, že pro bezchybný přenos analogového signálu s maximálním kmitočtem $f_{max} = 6$ MHz má být vzorkovací kmitočet minimálně $f_v = 2f_{max}$, tj. 12 MHz. Pro rezervu je v doporučení CCIR 601 uveden kmitočet $f_v = 13,5$ MHz pro vzorkování jasového signálu. Pro snadné dekódování má být u soustavy ITT kmitočet vzorkovacího signálu celistvým násobkem barvonošného kmitočtu. Trojnásobek by byl menší než doporučených 13,5 MHz, proto se používá čtyřnásobek. Výhoda jednoduchých dekódovacích obvodů ITT je vykoupena dosti

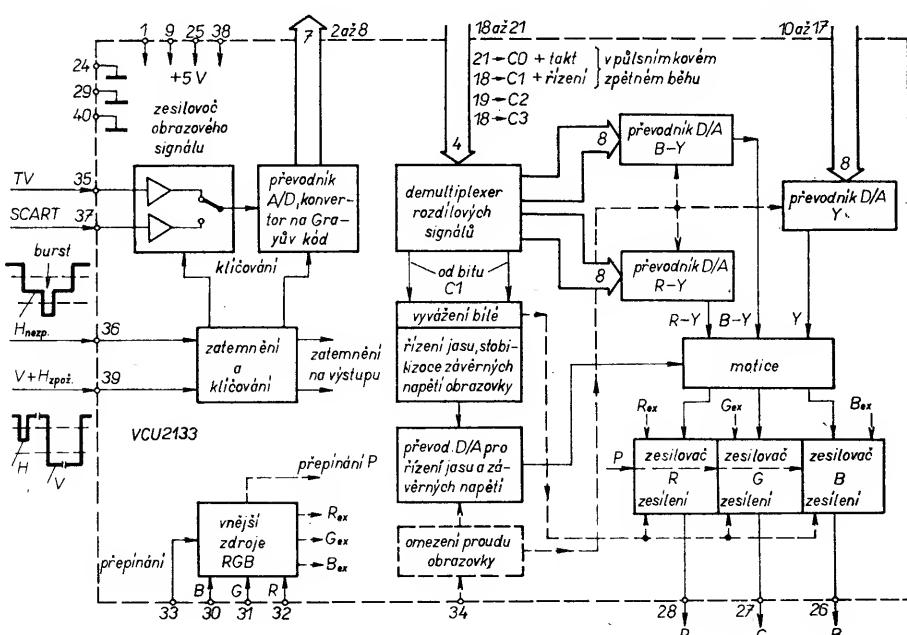
vysokým kmitočtem vzorkovacího signálu, obtížnějším ukládáním číslicového signálu do půlsnímkové paměti a složitými rozkladovými obvody. Tyto nevýhody odpadají u systému firmy Philips-Siemens, u něhož je kmitočet vzorkovacího signálu dán jako celistvý násobek rádkového kmitočtu, ovšem dekódovací obvody jsou pak složitější než tytéž stupně u ITT, zajišťují však i dekódování signálů ze soustav MAC a snadnější zpracování externích, tzv. nestandardních signálů. Další rozdíly se týkají odběru synchronizačních signálů, řízení analogových veličin aj.

Soustava DIGIT 2000 firmy ITT

Zjednodušené skupinové zapojení soustavy DIGIT 2000 s hlavními číslicovými integrovanými obvody je na obr. 12. Analo-

Obr. 12. Skupinové schéma televizoru Salora řady M na principu DIGIT 2000

Obr. 13. Skupinové schéma kodéku VCU2133

gový obrazový signál přichází do analogově číslicového převodníku v části integrovaného obvodu VCU2133 (viz obr. 13), zvaného kóderek (odvozeno z funkce obvodu kodér-dekodér).

Po kondenzátorové vazbě se před vstupem 35 televizní signál a před vstupem 37 obrazový signál, přivedený z konektoru SCART, klíčují rádkovými impulsy z procesoru DPU2543 (špičky 4 a 21, viz pozdější obr. 16) na zadní horizontální prodlevě a obnovuje se tak vhodná stejnosměrná složka. Vnitřní zesilovače se v době synchronizačního impulu barvy otevírají k maximálnímu zesílení nezpožděným rádkovým impulsem, přivedeným na špičku 36. Vnitřním přepínačem ovládaným přes sběrnici IM-BUS a obvody v procesoru VPU2203 (viz pozdější obr. 18) se volí žádaný vstupní televizní signál.

Signál se pak vzorkuje vzorkovacím kmitočtem rovným čtyřnásobku barvonosného kmitočtu (viz výše) a kvantuje se podle 128 úrovní do sedmsegmentového paralelního výstupu. Protože se však doporučuje při číslicovém zpracování signálu ve studiu kvantovat podle 256 úrovní, tj. do osmibitového číslicového signálu, používá se při úsporném 7bitovém analogově číslicovém převodníku jeho tzv. blížící se nebo i 7,5bitová verze (viz obr. 14). Sedmibitové zpracování vyžaduje v převodníku $2^7 = 128$ komparátorů. Osmibitové uspořádání by vyžadovalo dvojnásobný počet komparátorů. Umělého rozšíření na zdánlivě 8bitové rozlišení se dosáhne proměnným zapojováním referenčního napětí pro nejnižší, nejméně významný bit. Toto napětí se rovná buď polovi-

nebo celému intervalu v dělící referenčního napětí. Napětí $U/2n$ při $n = 7$ se pripojuje ob rádeku, tj. v rytmu polovičního rádkového kmitočtu. Integrační funkci lidského zraku lze pak nabýt dojmu, jakoby byl analogový televizní signál vzorkován pomocí 256 úrovní. Při opačném převodu, D/A, je však třeba přidat synchronní k analogovému signálu střídavě ob rádeku hodnotu odpovídající polovině referenčního napětí. Sedmibitový číslicový signál se převádí před výstupem z integrovaného obvodu VCU2133 do Grayova kódu. Při tomto kódu se při změně o jednu kvantovací úroveň, tj. o 1 bit, mění pouze bit na jednom váhovém místě, na rozdíl od toho, jak by tomu bylo při normálním dvojkovém kódu např. z 01 na 10 (tj. z 1 na 2). V Grayově kódu je tato změna z hodnoty 1 na 2 interpretována jako 01 na 11. Důvodem zavedení Grayova kódu je neurčitost přesné současného reagování jednotlivých komparátorů v analogově číslicovém převodníku. Před výstupem na špičkách 2 až 8 prochází číslicový signál invertorem poruch. Za výstupem první části kodeku VCU2133 (viz obr. 12) se sedmibitová sběrnice rozděluje do tří větví: do procesoru TPU2732, zpracovávajícího teletext, do procesoru SPU2220 pro dekódování signálu SECAM a do procesoru DPU2543, zajišťujícího synchronizaci a buzení rozkladových koncových stupňů.

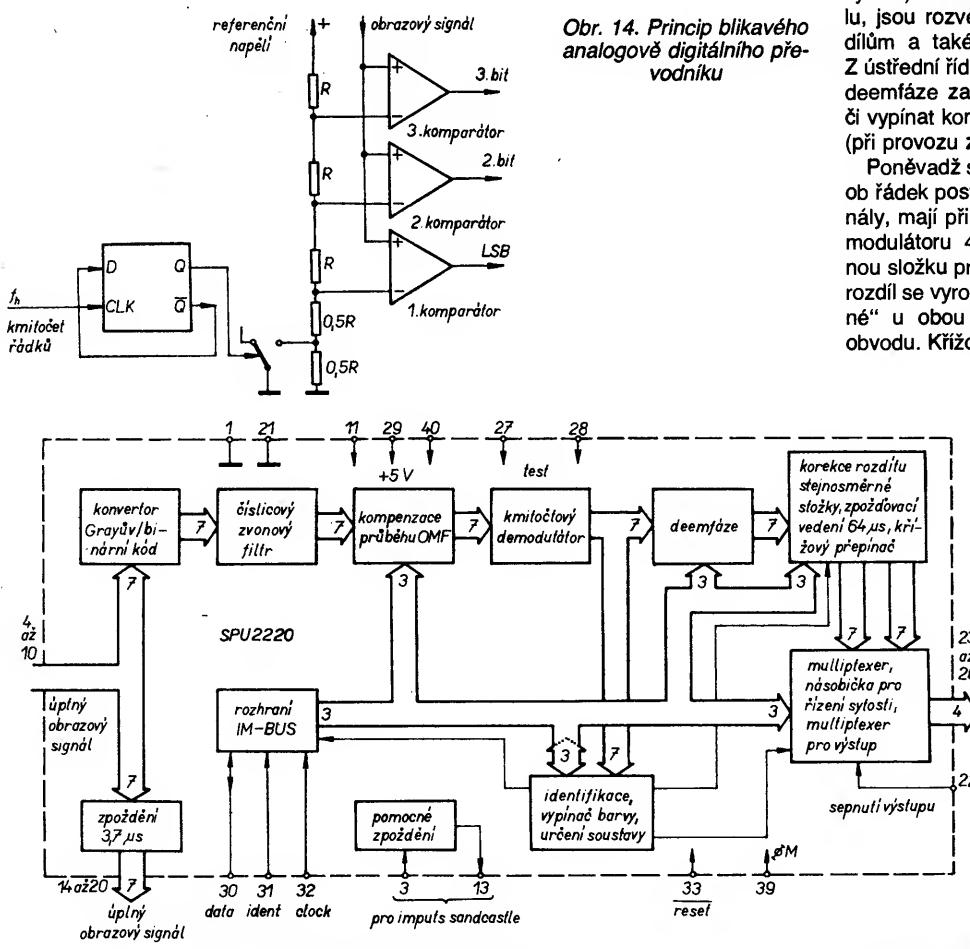
Číslicový procesor pro soustavu SECAM

Úplný televizní obrazový signál přichází do procesoru SPU2220 špičkami 4 až 10 (viz obr. 15) a zde se rozděluje, část prochází přes konvertor kódu (z Grayova do binární-

ho) do dekodéru rozdílových signálů barev. Druhá část vychází po zpoždění 3,7 μs ven z procesoru špičkami 14 až 20 a přivádí se jako úplný televizní obrazový signál do procesoru VPU2203, ve kterém se samostatně a zpracovává jednak jasový signál (využity i při soustavě SECAM), jednak chrominanční signál soustavy PAL. Zpožděvací obvod 3,7 μs v procesoru SPU2220 vyrovnává zpoždění jasového a chrominančního signálu soustavy SECAM. Při soustavě PAL zpožděuje oba signály, tj. jasový i chrominanční.

Nejprve vysvětlíme zapojení pro zpracování signálu v soustavě SECAM (viz obr. 15). Číslicový filtr s vlastnostmi obvodu „zvon“ oddělí z úplného televizního signálu chrominanční signál SECAM. V následujícím obvodu pro kompenzaci zesílení zesilovače obrazové mezinfrekvence se vyrovná zmenšující se amplituda analogového signálu směrem k barvonosným signálům. Kmitočtový demodulátor demoduluje oba rozdílové signály s korekcí v obvodu nf deemfáze. Demodulovaný signál odbírá do obvodů identifikace, vypínače barev a obvodu pro určení soustavy. Na výstupech těchto obvodů vznikají řídící signály, zavedené pro synchronizaci křížového přepínače, pro aktivaci vypínače barev (uzavření výstupu chrominančního signálu na špičkách 23 až 26) a pro povol pro ústřední řídící jednotku CCU2030 (viz obr. 12) a to po třídrátnové sběrnici IM-BUS. Ústřední řídící jednotka vyšle podle přijatých dat o určení soustavy dílčí signály k jednotlivým obvodům, vyžadujícím přepnutí režimu pro přijímanou televizní soustavu (např. hodinové impulsy ΦM v generátoru MCU2632). Příslušné povely z ústřední řídící jednotky, ať již volené divákem (řízení systému) nebo odvozené z přijímaného signálu, jsou rozvedeny k jednotlivým funkčním dílům a také uvnitř procesoru SPU2220. Z ústřední řídící jednotky lze měnit i velikost deemfáze za kmitočtovým demodulátorem či vypínat kompenzaci průběhu křivky OMF (při provozu z konektoru SCART).

Poněvadž se za demodulátorem vyskytuje ob rádeku postupně dva různé rozdílové signály, mají při stálém středním kmitočtu demodulátoru 4,43 MHz různou stejnosměrnou složku pro signály (R-Y) a (B-Y). Tento rozdíl se vyrovnává na stejnou úroveň „černé“ u obou signálů v dalším korekčním obvodu. Křížový přepínač a zpožděvací ve-

Obr. 14. Princip blikavého analogově digitálního převodníku

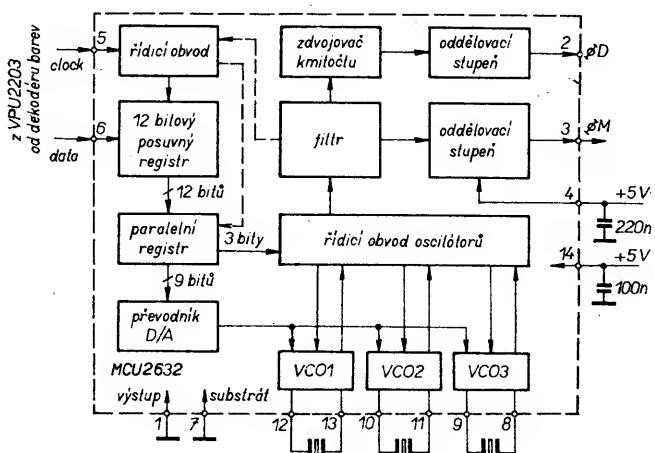
dení poskytují současně dva sedmibitové paralelní rozdílové signály. Pro řízení sytosti jedním společným zařízením je třeba oba paralelní rozdílové signály multiplexovat. Děje se tak pomocí dvojí fáze hodinových impulsů 4,43 MHz. Řízení sytosti obstarává násobička s šesti paralelními bity, tj. v 64 krocích. Řízení sytosti se uskutečňuje po sběrnici IM-BUS podle výpočtu v ústřední řídící jednotce, neboť řízení pro oba rozdílové signály je rozdílné (0,7krát menší pro (B-Y) než pro (R-Y)). Protože je šířka pásma rozdílových signálů přibližně čtyřikrát menší než šířka pásma jasového signálu, může být kmitočet jejich vzorkovacího signálu též čtvrtinový. Při zachování kmitočtu hodinových impulsů stejných jako u jasového kanálu lze oba rozdílové signály přenést za sebou a nadvakátr, tj. nejprve bity 0 až 3 a pak 4 až 7, tedy čtyři skupiny po čtyřech vedeních, majících výstupy na špičkách 23 až 26. Výstupy lze vypínat povelem na špičce 22, pak jsou výstupy trvale na logické úrovni 0. Výstupy mají velkou impedanci tehdy, zpracovává-li se v televizoru signál PAL, s jehož chrominančními výstupy mají výstupy rozdílových signálů společnou paralelní čtyřbitovou sběrnici.

V procesoru SPU2220 je též integrováno zpožďovací vedení pro klíčovací impuls burstu (SC), vyráběný v DPU2543 a přicházející po doplňkovém zpoždění ze špičky 13 do procesoru VPU2203.

Obrazový procesor pro jasový signál a pro chrominanční signál PAL/NTSC

Ve videoprocesoru VPU2203 (viz obr. 16) se úplný televizní signál, přicházející na špičky 5 až 11 jako 7 bitů v Grayovém kódě, přeměňuje v konvertoru Grayova kódu na binární kód. Na jeho výstupu se rozděluje do cest jasového signálu, počínající odladovačem chrominančního signálu, a do cest začínající chrominanční pásmovou propustí, která jako číslicový filtr potlačuje jasový signál a propouští dále pouze chrominanční signál soustavy PAL. V jasovém signálu zbaveném chrominančního signálu lze zastřít obrys závazněním všech vyšších obrazových kmitočtů povelem, přicházejícím po špičce 21.

Obr. 17. Skupinové schéma MCU2632, generátoru vzorkovacích a hodinových impulsů

cím po sběrnici IM-BUS z ústřední řídící jednotky. Stejným způsobem lze nastavovat v dalším stupni zpoždění jasového signálu a řídit kontrast s omezením do osmibitového signálu, vystupujícího na špičkách 32 až 39 a vracejícího se do druhé části kodeku VCU2133.

Sledujeme cestu chrominančního signálu PAL na obr. 16. Za chrominanční pásmovou propustí následuje obvod pro samočinné řízení zesílení ACC, vypínač barvy a demodulátor PAL se zpožďovacím vedením. Na výstupu demodulátoru jsou rozdílové signály (R-Y) a (B-Y). Na špičku 1 přichází klíčovací impuls SC, použitý pro řízení ACC podle „úrovně“, tj. číslicové hodnoty burstu a též pro oddělení burstu použitého v následujícím obvodu fázové synchronizace barev. Veškeré samočinné řízení se uskutečňuje tak, že se číselné hodnoty porovnávaných veličin přenesou přes sběrnici IM-BUS do ústřední řídící jednotky CCU2030, kde se porovnávají s danými nebo žádanými hodnotami. Pak řídící jednotka vyšle nastavovací povel do příslušného obvodu. Vypínač barvy se aktivuje tehdy, když se kmitočty burstu a hodinových impulsů pro demodulátor PAL od sebe značně liší.

Generátor hodinových impulsů pro dekódér PAL je v integrovaném obvodu MCU2632 (viz obr. 17) a jeho kmitočet se řídí

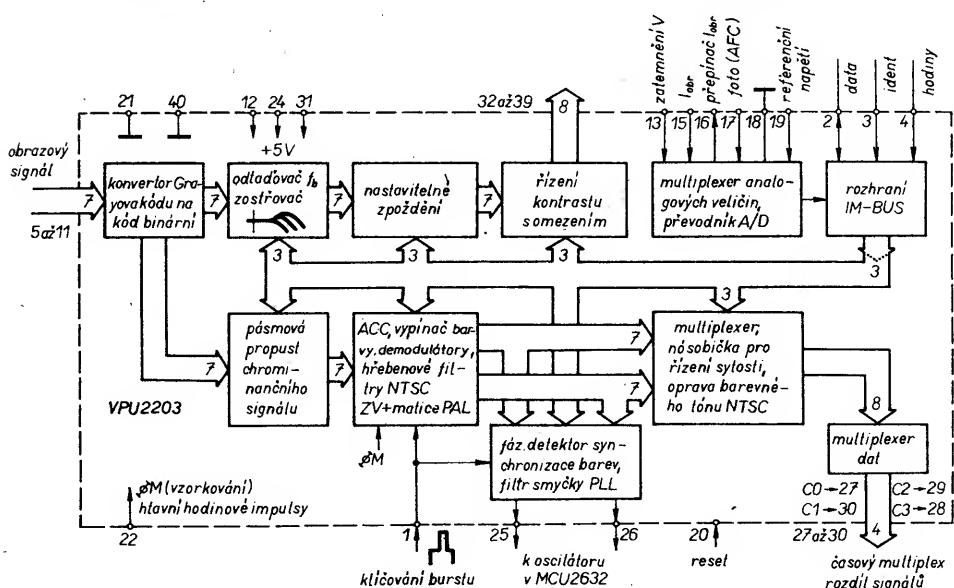
smyčkou PLL. Porovnáním burstu a hlavních hodinových impulsů vzniká na špičce 26 procesoru VPU2203 korekční signál v podobě dat, přenášených na špičku 6 obvodu MCU2632 a vyhodnocených v něm pomocí hodinových impulsů, odebíraných ze špičky 25 obvodu VPU2203.

Systém řídí společnou šestibitovou násobičkou (případně i barevný tón v soustavě NTSC) po multiplexování obou rozdílových signálů (R-Y) a (B-Y) stejným způsobem, jak bylo popsáno u procesoru pro soustavu SECAM.

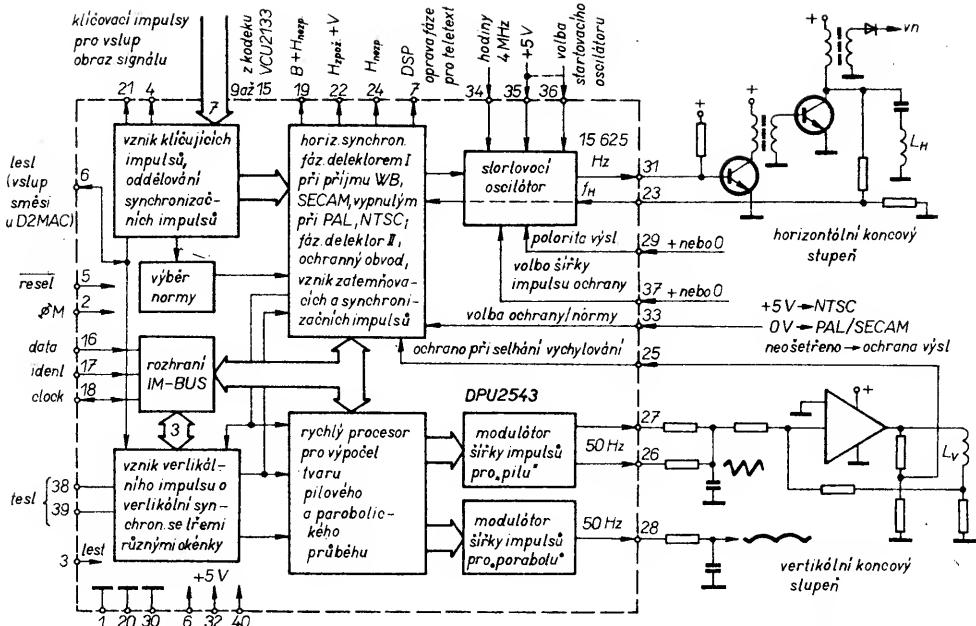
Než dokončíme výklad některých řídících obvodů v procesoru VPU2203, vrátíme se spolu s osmibitovým (po řízení kontrastu) jasovým signálem a multiplexovanými rozdílovými barvovými signály (R-Y) a (B-Y) do druhé části kodeku. Špičkami 10 až 17 přichází jasový signál Y do převodníku D/A a vzniklý analogový signál dává v matici spolu s rozdílovými signály (R-Y) a (B-Y) signály R, G, B, budící koncové zesilovače s výstupy na špičkách 26, 27 a 28.

Císařové multiplexované signály barev přicházejí čtyřmi špičkami 18 až 21 do demultiplexeru rozdílových signálů, kde se přetvárají do dvou paralelních 8bitových rozdílových signálů, napájecích převodníky D/A. Čtyřbitové sběrnice pro multiplexované barevné signály se využívají pro přenos řídících dat, a to na špičce 18 během půlsnímkového zatemňovacího impulu. Jde o samočinné udržování úrovně závěrných napětí obrazovky a zesílení koncových zesilovačů obrazového signálu (viz literaturu [2]). Napětí úměrné „tmavým“ proudům, testované postupně za sebou pro 3 trsy ve 3 půlsnímcích, se přivádí na špičku 15 (viz obr. 16).

Při měření zesílení koncových zesilovačů se paralelně k rezistoru, na kterém se při půlsnímkovém zatemňování snímá „tmavý“ proud pro udržování závěrných napětí obrazovky, přidá další rezistor (uzemněním špičky 16) a při průměrném bílém rádku se měří postupně napětí, odpovídající zesílení každého obrazového zesilovače. Toto napětí se přivádí též na špičku 15. Analogové údaje, do kterých lze počítat i řídící veličinou na špičce 17 (AFC, nebo napětí na fotoreistoru pro samočinné řízení kontrastu), se multiplexují a přeměňují se v převodníků A/D na číslicový signál. Činnost multiplexera vyžaduje půlsnímkové zatemňovací signál V na špičce 13 a pro převodník je třeba referenční napětí na špičce 19. Přes rozhraní IM-BUS se snímané signály pro řízení přivádějí do ústřední řídící jednotky CCU2030, zde se porovnávají s nastavenými hodnotami a po-

Obr. 16. Skupinové schéma obrazového procesoru (PAL), VPU2203

Obr. 18. Vychylovací procesor DPU2543 (WB – white and black, černobílý příjem)

dle nich se předávají povely zpět přes sběrnici IM-BUS do číslicového zpracování barvových signálů, a to tak, že se na jednom ze čtyř výstupů z multiplexeru dat (viz C1 na špičce 30 na obr. 16) přenáší v půlsnímkovém zpětném běhu sériově 72 bitů do druhé části kodeku VCU2133 (špička 18, obr. 13). Zde se v obvodech pro řízení jasu, udržování závěrných napětí obrazovky a pro využití bílé bary povely osamostatňují a potom přímo řídí zesílení koncových zesilovačů, tj. využití bílé a přes převodníky D/A ovládají předpětí zesilovačů v maticovém obvodě. Tím se řídí jas obrazu a udržuje se závěrná napětí obrazovky. Obvody kodeku nejsou tedy řízeny přímo sběrnici IM-BUS.

Samosatným obvodem v kodeku je omezení proudu obrazovky, které podle informace z usměrňovače vysokého napěti, přivedené na špičku 34, určí referenční předpětí v převodnicích D/A u jasového i chrominančního signálu a tak omezuje jas. Řídící data na špičce 18 se v půlsnímkovém zpětném běhu taktují synchronizačním signálem na špičce 21, a to pomocí 72 hodinových impulsů.

Vychylovací procesor

Úkolem vychylovacího procesoru DPU2543 (viz obr. 18) je dodávat na špičce 31 synchronizované budicí napěti obdělníkovitého průběhu pro horizontální koncový stupeň a na špičkách 26 a 27 šířkové modulované půlsnímkové impulsy, které se integrují na kondenzátoru ve výsledné budicí vertikální napětí pilovitého průběhu včetně korekce tvaru „S“ a svislého středění. Podobně jsou přes šířkový modulátor dodávány na špičku 28 impulsy proměnné šířky, dávající na vnějším členu RC parabolický průběh pro korekci poduškovitosti a řízení šířky obrazu. Oba šířkové modulované sledy impulsů vypočítává rychlý procesor podle základních, při výrobě nastavených údajů z ústřední řídící jednotky CCU2030 pomocí sběrnice IM-BUS.

Synchronizační impulsy se oddělují z úplného televizního signálu, přicházejícího z první části kodeku VCU2133 se vstupem

na špičkách 9 až 15. Oddělovač synchronizačních impulsů se též vyrábí klíčovací impulsy pro vstup úplného obrazového signálu do kodeku. Tyto impulsy vystupují na špičkách 21 a 4. Obvod horizontální fázové synchronizace pracuje se dvěma fázovými detektory I a II podobně jako u analogových zapojení. Jeho činnost se však mění podle toho, zda se zpracovává tzv. něstandardní signál, tj. např. černobílý signál nebo signál z videomagnetofonu, kamery, či z paměti teletextu (čili signály bez stálé vazby kmitočtu barvonošného signálu na rádkový kmitočet), či zda se zpracovává signál přijatý z vysílače standardní barevné soustavy (se stálou vazbou mezi oběma zmíněnými kmitočty). V prvním případě se kmitočet hodinových impulsů ΦM dělí programovatelným děličem tak, aby se mohly fázově a kmitočtově porovnávat s oddělenými rádkovými synchronizačními impulsy. Výsledný regulační signál řídí potom dělič tak, aby vyráběl rádkové budicí impulsy pro výstup 31. Obdobně jako u analogových zapojení má tato nepřímá synchronizace dvě časové konstanty v korekčním členu, které se samočinně přepínají podle synchronního či nesynchronního chodu.

Při příjmu barevného vysílání standardní soustavy je kmitočet hodinových impulsů v pevném vztahu s barvonošným kmitočtem, proto se kmitočet hodinového signálu ΦM dělí konstantním poměrem na rádkový kmitočet (na vysílači je stálý celistvý poměr mezi barvonošným a rádkovým kmitočtem). Při tom se smyčka PLL fázového detektoru I rozpojuje a tak není rádkové vychylování ovlivněno poruchami v signálu. Fázový detektor II se vzorkem rádkového zpětného běhu přivedeného z koncového stupně na špičku 23 eliminuje změny fáze na výstupu signálu rádkového vychylování a zůstává v obou uvedených činnostech rádkové synchronizace zapojen. Přepínání synchronizace v detektoru I se řídí obvodem pro výběr soustavy, a to tak, že detektor I je funkční jen při odchylkách poměru mezi barvonošným a rádkovým kmitočtem větším než 10^{-7} . Při menších odchylkách, tj. při stálém barvonošném kmitočtu (PAL, NTSC) je detektor I vypnán.

Číslicový vychylovací obvod spolupracuje též s obvodem teletextu TPU2732. Poněvadž se fáze zobrazení v obvodu teletextu může lišit od fáze vychylovacího rádkového průběhu v obvodu DPU2540 (synchronizace pracuje bez upnutí na barvonošný kmitočet), vyrábí filtrací obvod fázového detektoru I číslicová data v rytu hodinových impulsů, udávající velikost fázové odchylky v zobrazovacích obvodech teletextu od fáze hodinových impulsů. Tento signál, zvaný DSD (Deflection Skew Data = data pro vyrovnání fáze čili posuv vychylování), je vyveden na špičku 7 a odtud se odebírá pro teletextový procesor, aby se v něm podle číslicových dat vyrovnala fáze teletextu s fází vychylování.

V synchronizačních obvodech se též vyrábí několik druhů klíčovacích a zatemňovacích impulsů, použitých v sousedních procesorech. Jsou to: součet impulsu pro vyklíčení burstu B a horizontálního nezpožděného zatemňovacího impulsu na špičce 19, horizontální zpožděný zatemňovací impuls sečtený s vertikálním impulsem V na špičce 22 a horizontální nezpožděný zatemňovací impuls na špičce 24. Tato část procesoru obsahuje i ochranu působící jako zatemnění celého rádu při selhání vertikálního vychylování.

Zvláštní ochrana může působit na výstupu pro budicí impulsy horizontálního koncového stupně. Je aktivní při přepínání televizních norem PAL/NTSC ve spojitosti s činností přídavného oscilátoru, který může působit též jako startovací oscilátor v době nulování (reset = log. 0) po zapnutí televizoru, než se aktivuje řídící jednotka s daty v pomocné paměti E²PROM. Tento oscilátor má zvláštní napájení +5 V na špičce 35 a je řízen pouze impulsy 4 MHz, přivedenými na špičku 34 z řídící jednotky CCU2030. Druh provozu záleží na ošetření špiček 33, 34, 35, 36, jak je uvedeno v tab. 1. Z ní vidíme, že při neošetření špičce 33 a při špičce 36 připojené na napětí +5 V špičky 35 je koncový stupeň chráněn při změnách normy (PAL/

Tab. 1. Provozní módy startovacího oscilátoru a ochrany koncového stupně v obvodu DPU2543

Špičky	33	34	35	36	
Horizontální koncový stupeň je chráněn při přepínání PAL/NTSC	neošetřena	4 MHz	+5 V	uzemněna	
Horizontální koncový stupeň chráněn, startovací oscilátor pracuje	neošetřena	4 MHz	+5 V	spojena se špičkou 35	
Startovací oscilátor pracuje při nucené volbě NTSC po nulování	+5 V	4 MHz	+5 V	spojena se špičkou 35	
Startovací oscilátor pracuje při nucené volbě PAL (SECAM) po nulování	0 V	4 MHz	+5 V	spojena se špičkou 35	
Bez ochrany a bez startovacího oscilátoru	jen s 17,7 MHz PAL (SECAM)	0 V	uzemněna	+5 V	uzemněna
	jen s 14,3 MHz NTSC	+5 V	uzemněna	+5 V	uzemněna

NTSC) a současně pracuje startovací oscilátor při podmínce $\text{reset} = \log_2 0$, tj. budí řadkový rozklad nezávisle na zdroji hodinových impulsů ΦM . Jakmile se stabilizuje napájecí síťová část, změní se na špičce 5 (reset) logická úroveň na 1 a činnost startovacího oscilátoru skončí. Z tab. 1 jsou patrný další módy činnosti, např. trvalá (nucená) soustava PAL (SECAM) hebo NTSC podle ošetření špičky 33, a to s činností startovacího oscilátoru. Není-li zapojena ochrana ani startovací oscilátor, je výstup budicího signálu 31 odpojen tak dlouho, dokud stav reset nepřejde na logickou úroveň 1.

Generátor hodinových impulsů

V generátoru impulsů MCU2632 jsou tři napětí řízené oscilátory VC01, VC02, VC03 (viz obr. 17). Tvoří zpětnovazební smyčku fázové synchronizace s fázovým detektorem v procesoru VPU2203. Regulační napětí odvozené v číslicovém tvaru z fázového rozdílu mezi kmitočtem burstu a taktovacím signálu ΦM se přivádí do generátoru hodinových impulsů špičkou 6 jako data vybavovaná hodinovými impulsy, převáděnými rovněž z procesoru VPU2203 na špičku 5 s kmitočtem rovným čtvrtině kmitočtu hlavního taktovacího signálu ΦM . Dvanáctibitový posuvný registr ovládaný řídicím obvodem převádí sériová data na paralelní, a ta se zapisují do paralelního registru. První tři bity, které jsou určeny pro volbu oscilátoru (PAL, NTSC, SECAM), dalších 9 bitů se přeměňuje v převodníku D/A na ladici napětí pro určený oscilátor. Před výstupy generátoru hodinových impulsů je filtr, který propouští jen sinusový průběh základní harmonické a dále pak oddělovací stupeň před výstupem hlavního taktu ΦM na špičce 3. Generátor vyrábí i signál dvojnásobného kmitočtu (osminásobek barvonosného kmitočtu) s možností odběru na špičce 2 za zdvojovačem kmitočtu a oddělovačem stupněm. V popisovaném zapojení dekódéru není signál použit.

Procesor teletextu TPU2732

Procesor teletextu TPU (viz obr. 19) zpracovává sedmibitová data V0 až V6 v Grayově kódě, přicházející z první části kodeku VCU2133. Podrobnosti o zpracování teletextových dat a způsob zobrazení jsou uve-

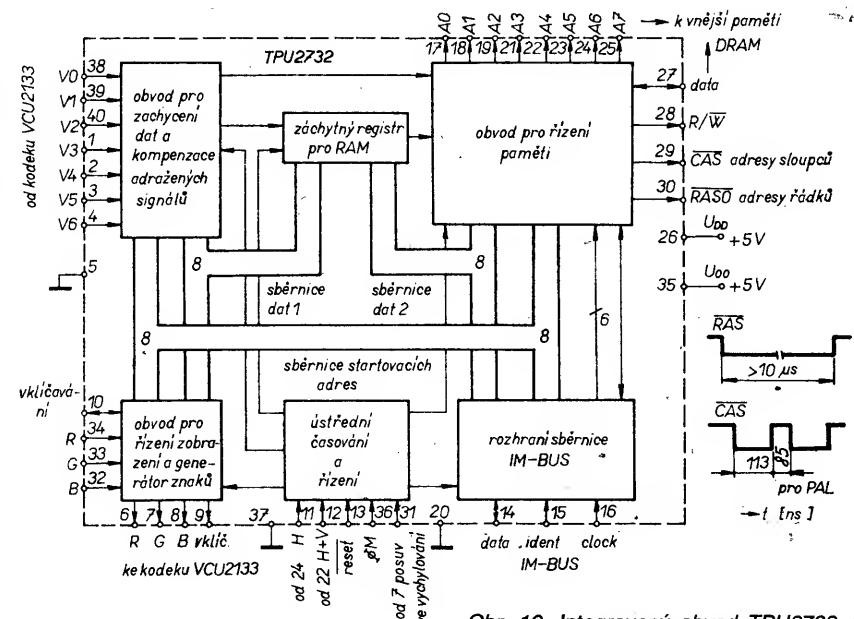
(Column Address Select = adresy sloupců). Toto mapování odpovídá souřadnicím znaků, tj. řádkům 0 až 25 a sloupcům 0 až 39.

Pro každé takto určené místo se data zapisují nebo čtou sériovým sledem po obousměrném vedení připojeném na špičku 27. Protože je paměť dynamická, obnovují se data (refresh) v době mimo záchrany a zobrazení 128 cykly s trváním 2 ms. Veškeré časování v procesoru TPU obstarávají hodinové impulsy ΦM a 3 druhy signálů, přivedených z rozkladového procesoru DPU. Je to nezpožděný horizontální impuls zpětného běhu (vstup na špičce 11) a složený horizontální (zpožděný) a vertikální impuls (12). Protože by vybavování teletextových dat mohlo fázově kolísat vzhledem k rozkladovým impulsům v obvodu DPU, zavádí se zpět do teletextového procesoru záporná vazba (signál skew data) ze špičky 7 DPU na špičku 31 TPU za účelem minimalizace této odchydky.

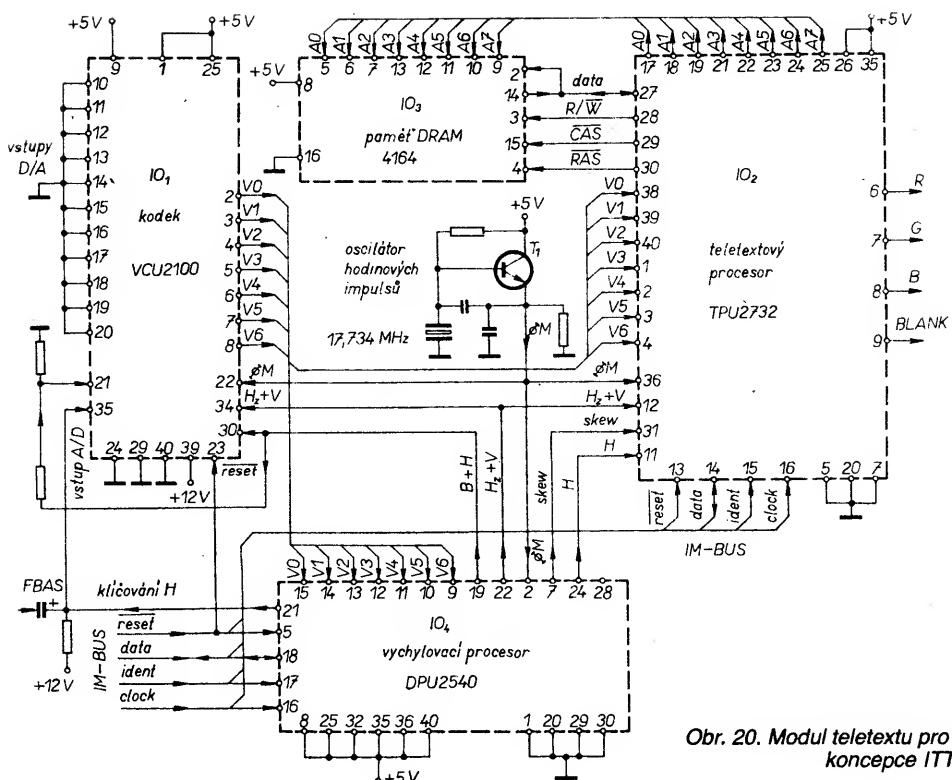
Nepřichází-li do procesoru úplný televizní signál a procesor zobrazuje teletextovou stránku z paměti, synchronizuje se vychylování televizoru hodinovými impulsy FM stejně jako zobrazovací postupy v procesoru, takže je obraz stabilní.

Obvod pro řízení zobrazení a generátor znaků dostává z obvodu pro řízení paměti osmibitová data, jimiž je možné generovat 96 znaků v 7 různých národních abecedách, lišících se na 13 pozicích. Výběr těchto jazyků se uskutečňuje automaticky pomocí řídicích bitů C12, C13, C14 v záhlaví každé stránky. Procesor TPU2732 obsahuje tyto jazyky: angličtinu UK, němčinu, švédštinu, italštinu, francouzštinu, španělštinu, americkou angličtinu. Poslední osmá kombinace tří řídicích bitů je volná.

Z generátoru znaků vycházejí na špičkách 6 až 9 signální RGB a klíčovací (přepínací) signál (9), označovaný též jako „fast blanking“ (rychlé zatemnění). Jsou zavedeny do příslušných vstupů kodeku VCU. Přes obvod řízení zobrazení lze na výstup RGB přivádět i jiné externí signály RGB (na vstupy 2 až 34) při podmínce log. 0 na špičce 10. Tato špička může být zapojena též jako výstup pro indikaci, zda je zapojen vnější či vnitřní signál RGB.

Obr. 19. Integrovaný obvod TPU2732 pro zpracování teletextu

Obr. 20. Modul teletextu pro úroveň 1 podle koncepce ITT

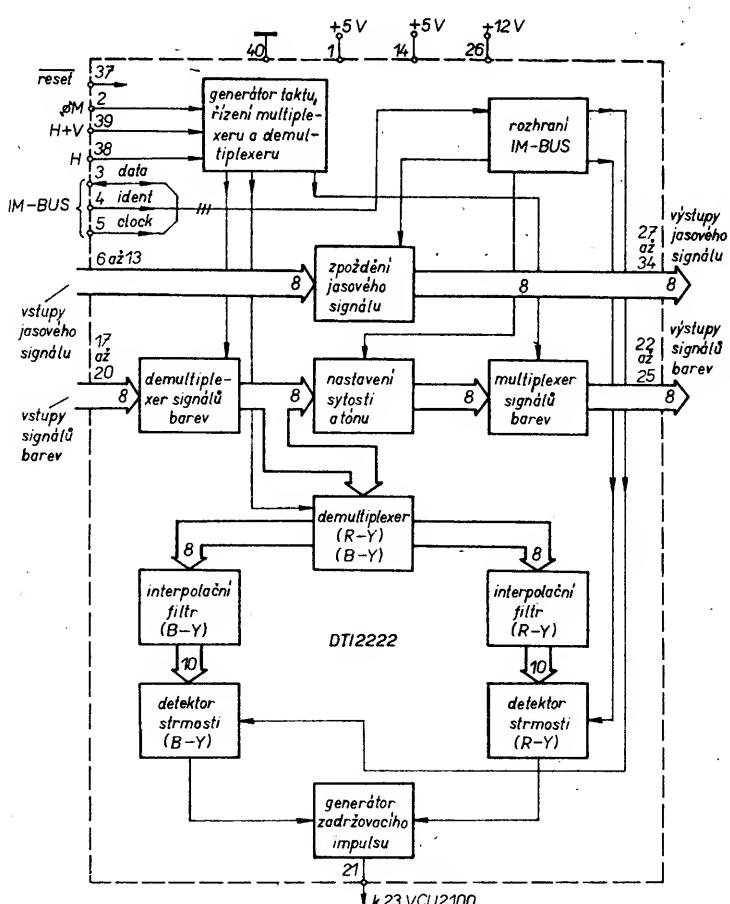
Některé finské analogové televizory, např. Salora řady K-80, používají pro modul teletextu číslicové procesory, tj. kromě paměti DRAM ještě kodek VCU2100, procesor TPU2733 a vychylovací procesor DPU2540 jen pro výrobu impulsů potřebných pro teletext. Propojení jednotlivých obvodů je na obr. 20.

Procesor pro zlepšení barevných přechodů

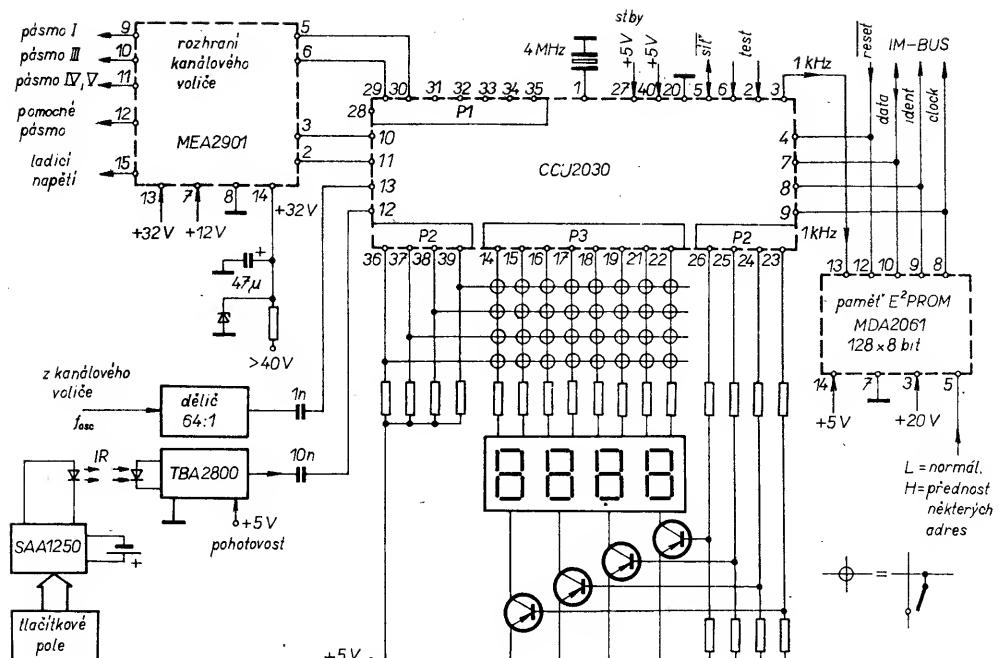
Procesor DTI2222 (Digital Transient Improvement) je číslicovou obdobou analogovo integraceho obvodu TDA4565 (viz literaturu [5]). Všechny základní postupy v úpravě jasového (dodatečné zpoždění) i obou rozdílových signálů barev (detekce strmosti čel a týlu s případným zadřením okamžité hodnoty) zůstávají stejné jako u analogového zapojení. V přehledu jsou číslicové funkce znázorněny na obr. 21. Čtyřbitový vstupní chrominanční signál (s rozdělením každého signálu barev na dvě části) je třeba nejprve demultiplexovat na dva následné 8bitové signály barev (R-Y) a (B-Y) a z osmibitového vedení pro výstup odbočit před řízením sytosti (u NTSC i tónu) do dalšího demultiplexeru, který dodává dva současně signály barev (R-Y) a (B-Y). V každé cestě je před detektorem strmosti čela a týlu zařazen interpolační filtr, který zajišťuje přítomnost číslicového signálu v každém hodinovém impulu na vstupu před detektorem. Oba detektory vyrábí při určité strmosti signálů barev podle srovnání s hodnotami v řídící jednotce CCU2030 (v její vnější paměti E²PROM) zadřžovací impuls odebraný ze špičky 21. Tato špička je spojena s nulovacím vstupem 23 kodéku VCU2100, který normálně nuluje kodek při zapnutí televizoru tím, že se napětí zvětšuje z nuly na +5 V. Přivede-li se však zadřžovací impuls ze špičky 21 obvodu DTI (větší o 1 V než je 5 V), činnost výstupního převodníku D/A v kodeku se zastaví a výstupní signál setrvá na okamžité hodnotě, kterou měl těsně před výsky-

tem zadřžovacího impulsu. Při ukončení tohoto impulsu po uplynutí podmínky pro určitou strmost jednoho ze signálů barev se zastavení činnosti převodníku D/A v kodeku ruší a signál rázem nabývá hodnoty přísluš-

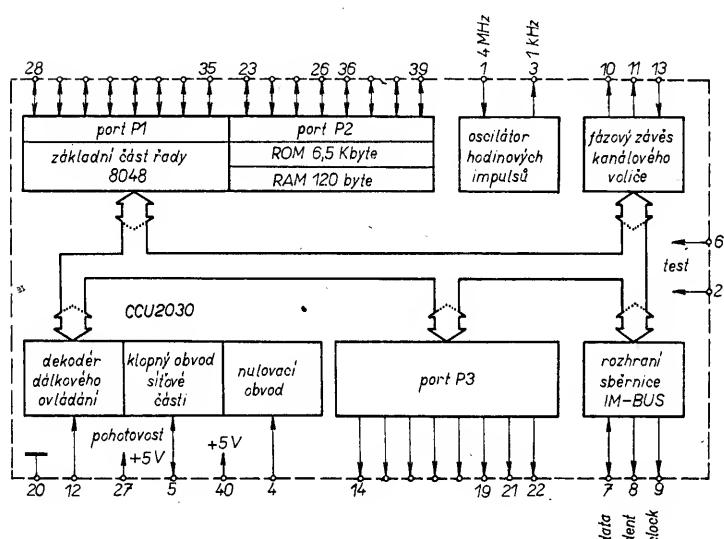
né signálu v okamžiku skončení čela nebo týlu. Tím se strmost impulsů signálů barev učiní srovnatelnou se strmostí impulsů v jasovém signálu. Výhodou číslicového zpracování je možnost řídit podmínky pro za-

Obr. 21. Procesor pro zpoždění jasového signálu a pro zvýraznění barevných přechodů, DTI2222

Obr. 22. Zapojení ústřední řídicí jednotky CCU2030 s periferními obvody v televizoru DIGIT 2000

Obr. 23. Vnitřní skupinové schéma ústřední řídicí jednotky CCU2030

držovací impuls pomocí sběrnice IM-BUS a tak lze velmi operativně v servisním módě televizoru nastavovat. Před výstupem z procesoru DTI je třeba opět signály barev multiplexovat do podoby, ve které je přijímá kodék.

Ústřední řídicí jednotka CCU2030

Jak je z celkového zapojení televizoru soustavy DIGIT 2000 (viz obr. 12) patrné, ovládá ústřední řídicí jednotka CCU2030 všechny funkce televizoru měnitelné podle přání diváka (volba kanálů na různých programových místech, řízení jasu, hlasitosti atd. tj. analogových veličin), nebo řízené podle nastavení ve výrobě (řízení obrazových, zvukových a vychylovacích obvodů). Děje se tak pomocí několika periferních obvodů (viz obr. 22), z nichž nejdůležitější je vnější, energeticky nezávislá paměť E²PROM v podobě integrovaného obvodu MDA2061. K ústřední jednotce je dále připojen obvod MEA2901 pro volbu kanálů pomocí kmitočtové syntézy. Porty P2 a P3 zajišťují

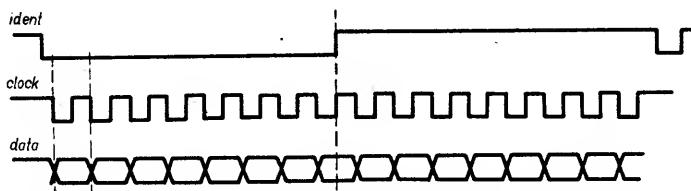
funkci tlačítkového pole na televizoru a napájení zobrazovací jednotky o 2 nebo 4 sedmisegmentových jednotkách. Osmé vedení ovládá znak tečky za zobrazeným znakem. Kromě toho má jednotka vstup 12 pro signál z infračerveného ovládání (přes předzesilovač TBA2800) a vstup 13 pro vzorkový signál oscilátoru kanálového voliče s kmitočtem děleným předděličem v poměru 54 : 1 pro účel kmitočtové syntézy (viz literaturu [6]). Vstup/výstup 5 ústřední jednotky má za úkol reagovat na stav pohotovosti (stby) a ovládat podle něho síťovou část tak, že jsou vypnuty všechny výkonné obvody televizoru až na příjem dálkového ovládání a napájení příslušné části ústřední řídicí jednotky na špičku 27. Činnost obvodu CCU2030 taktuje krytalový oscilátor 4 MHz, připojený na špičku 1, špičky 6 a 2 jsou testovací. Vnitřní zapojení ústřední řídicí jednotky je na obr. 23. Hlavní její částí je mikropočítač typu 8048 s vnitřní pamětí ROM (paměť stálých funkcí) o kapacitě 6,5 Kbytů a s pamětí RAM (paměť zpracovávacích volených údajů) o kapacitě 120 bytů. Počítač je modifikací základní mikropočítače řady 8048. Špičky 29, 30 portu P1 jsou využity pro spolupráci s obvodem kmi-

točové syntézy (rozhraní kanálového voliče MEA2901). Čtyři výstupy, 36 až 39, portu P2 představují ovládací signál scanner pro tlačítkové pole, které na osmi vstupech portu P3 (14 až 19, 21, 22) zavádí do ústřední řídicí jednotky zvolenou funkci ze 32 (=4×8) možností. Další čtyři výstupy, 23 až 26, portu P2 zajišťují multiplexování (= postupné aktivovalování) čtyř (7+1 segmentových) zobrazovacích jednotek s informací přenášenou z osmi výstupů portu P3.

Na začátku činnosti po zapnutí televizoru je ústřední řídicí jednotka stejně jako vnější paměť MDA2061 nulována logickou úrovní 0 na špičce 4 popř. 12 (viz obr. 22) signálu reset. Ten je odvozen z napětí při nabíjení kondenzátoru z napájecího napětí +5 V.

Komunikace po sběrnici IM-BUS a paměti MDA2061

Styk ústřední řídicí jednotky se všemi obrazovými, zvukovými a vychylovacími procesory a s vnější pamětí MDA2061 obstarává třívodíodová sběrnice IM-BUS (název od firmy Intermetal). Po jednom vedení se přenáší jednosměrné hodinové impulsy (clock), po druhém, rovněž jednosměrném, rozlišovací signál ident a po třetím vedení procházejí v obou směrech datové bity. Vzájemná časová souvislost impulsu vysílaných při adresování místa v paměti E²PROM při čtení nebo zápisu je na obr. 24. Podmínka pro vysílání povetu od mikroprocesoru k paměti je úroveň 0 na vedení clock a ident. Při úrovni 0 na vedení ident se adresou 10000000 = 128 (bit LSB se přenáší jako první) přenese po vedení dat oznámení pro paměť, aby se připravila na příjem adresy žádaného místa v paměti, z něhož se má číst nebo do něho zapisovat určitá 8bitová informace. Stykový obvod v paměti MDA2061 zařídí, aby se další datové bity (tj. adresa paměťového místa), přenášená po vedení dat při úrovni 1 na vedení ident, zapsaly do registru adres a po dekódování označily žádanou adresu paměti. Sem se zapíšou nebo odtud se budou číst data o naladění

Obr. 24. Časové závislosti impulsových signálů na třivodičové sběrnici IM-BUS

televizoru (parametry obvodu určené a zapsané při výrobě, nebo stavu pro volbu kanálu a analogových veličin zvolené divákem). Po přijetí adresy paměti potvrď vedení ident krátkodobým impulsem o úrovni 0 první část povelu. Při čtení z paměti na předznamenané adrese se vyšle při úrovni 0 na vedení ident informační povel $1000\ 0001 = 129$ a obvody uvnitř integrovaného obvodu MDA2061 zařídí, že se z dříve určené adresy bude číst žádaná informace s osmi bity. Tato informace se přenáší do ústřední řídící jednotky při úrovni I na vedení ident. Dokončení přenosu je potvrzeno impulsem o úrovni 0 na vedení ident.

Zapisovat se může v paměti MDA2061 do 128 míst, což určuje její kapacitu $128 \times 8 = 1024$ bitů. Proces zapisování se skládá ze dvou částí. Nejprve se uvedou všechna paměťová místa (datové bity v předem určené adrese (stanovené způsobem jako u čtení) na úroveň I a v druhém kroku se přeprogramují na stav, který má být v paměti uložen. Přepisuje se uvnitř paměti zvláštními pomalými hodinovými impulsy 1 kHz, odebíranými na špičce 3 z děliče (4096 : 1) uvnitř ústřední řídící jednotky.

Postup přepisu je tento: Po určení adresy paměťového místa se při úrovni 0 na vedení ident vyšle povel $100000011=131$ znamenající, že se bude zapisovat. Za tímto stavem se vyšle povel $11111111 = 255$ při úrovni I na vedení ident, zakončený krátkodobým impulsem s úrovni 0 na tomto vedení. Toto slovo 255 se zachycuje ve vstupním registru dat a během 16 cyklů hodinových impulsů 1 kHz se na dříve označeném místě paměti přemění stav všech paměťových buněk na úroveň I. Pak následuje běžný vnější přenos hodinovými impulsy clock. Znovu se vysílají dvě slova určující místo v paměti a potom další dvě slova (131 a skutečná data určená k zápisu) zachycená v registru dat. Zápis je ukončen vnitřním přeprogramováním paměťového místa pomalými hodinovými impulsy 1 kHz.

Přídavné procesory soustavy DIGIT 2000

Skupina hlavních procesorů soustavy ITT pro digitalizaci televizního signálu může být doplněna (kromě paměťového procesoru popisovaného v samostatném článku) některými přídavnými integrovanými obvody. Týká se to hlavně soustavy NTSC, pro níž je vyvinut zvláštní dekódující procesor s číslicovými hřebenovými filtry, oddělujícími navzájem jasový a chrominanční signál. U této soustavy s pouhými 525 řádky může být viditelnost řádků zmenšena jejich zdvojnásobením při zdvojeném kmitočtu řádkového vychylování. Pulsnímkový kmitočet 60 Hz zůstává. Pak je ovšem třeba uložit signál televizního řádku v řádkové paměti a její obsah zaznamenaný v reálném čase přečíst dvakrát dvojnásobnou rychlosť, takže se zobrazí vedle sebe 2 řádky se stejným

obsahem (až na výjimku uvedenou dále). Zapojení několika procesorů je na obr. 25. Je třeba dvou řádkových pamětí (PSP – Progressive Scan Processor). Prokládání dvou půlsnímků zůstává, takže nejde o ryze progressivní řádkování.

Obě řádkové paměti se střídají v zápisu a čtení podle povelu W/R, přičemž jeden procesor plní úlohu velitele a druhý je mu podřízen. Volba se řídí úrovní napětí na špičce 40. Úplný televizní signál se přeměňuje na číslicový v první části kodeku. Číslicový signál zpracovává procesor NTSC, který jako typ CVP2234 (Comb Filter Processor Unit) má kromě číslicových hřebenových filtrů ještě vertikální filtr, vybírající z číslicového signálu jemné detaily (např. úzké vodorovné proužky) a zaostřuje jejich přechody (tj. vertikální rozlišení) pomocí překmitů (peaking), podobně jako je tomu u zotřovače v jasovém kanálu pro vodorovné rozlišení. Tyto číslicové korigované podrobnosti lze podle řízení z ústřední řídící jednotky přidávat do jasového signálu buď přímo v tomto procesoru (není-li použito zdvojování řádků), nebo je na dvou vedeních pomocí čtyř sériových bitů přenést do zdvojovacího procesoru. Zde se pak v jednom řádku přidávají k jasovému signálu a v sousedním druhém, tj. opakováném řádku se odečítají. Tím se částečně zeslabuje meziřádkové blikání a oko dva sousední řádky integruje. Signál vertikálních podrobností se odebírá se hřebenovým filtrem pro chrominanční signál. Je zřejmé, že vychylovací procesor (typ DPU2534) dodává na výstupu 31 řádkový budicí signál o kmitočtu 31 500 Hz. Signál čtený střídavě z řádkových pamětí nemá zaručenu pevnou vazbu barvonosného kmitočtu s řádkovým kmitočtem, patří podobně jako signál z teletextové paměti k signálům nestandardním a je jej třeba na další cestě

zpět do druhé části kodeku (pro převod D/A) různě zpožďovat za účelem fázového vyrovnaní s řádkovým rozkladem (protože pro nestandardní signály není u soustavy ITT pevná vazba mezi barvonosným a řádkovým kmitočtem). To obstarává procesor PSP pomocí impulsů „skew“, odebíraných z vychylovacího procesoru na špičce 7.

Soustavu pro zdvojení řádků normy M (viz obr. 25) lze doplnit zvláštním procesorem RGB2932, určeným pro přenos signálů z počítače (PC) nebo z teletextu (TXT). Obvod má velmi dobré časové rozlišení, ale amplitudově je rozlišení omezeno na dvě úrovně u počítače a tři u teletextu. Číslicová data získaná uvnitř procesoru odřezem na těchto úrovních a pomocí komparátorů se pak přenásejí v šesti paralelních bitech spolu se čtyřmi bity signálu ostrých přechodů do paměťových procesorů PS, odkud se vracejí jako signály s dvojnásobným kmitočtem zpět do procesoru RGB a přeměňují se převodníky D/A. Z výstupů se přivádějí do druhé části kodeku a napájejí zde vstupy pro vnější analogové signály. Tento zdvojující procesor RGB lze použít i pro běžný provoz s jmenovitým počtem řádků.

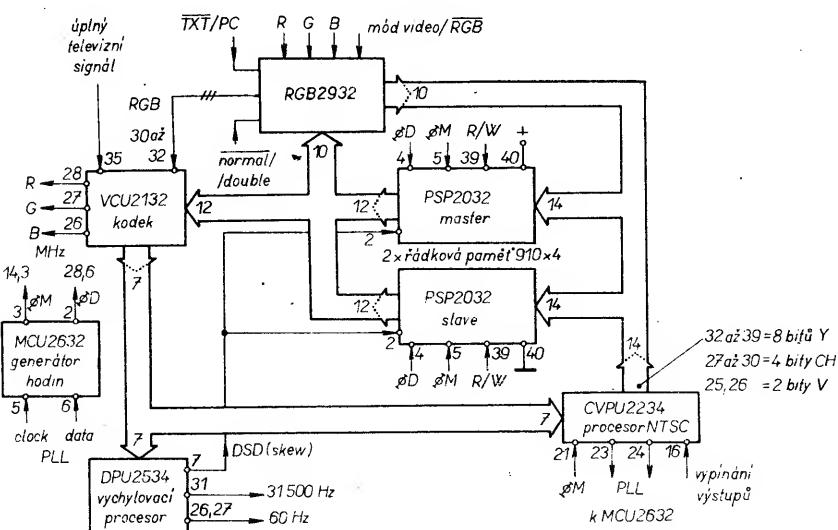
Číslicové výstupy RGB jsou třistavové, aby bylo možné zapojení přepojit na obrazový televizní signál uvedením výstupů obvodu RGB2932 na velikou impedanci.

Dekodér pro soustavu D2-MAC v televizorech DIGIT 2000 firmy ITT

K integrovaným obvodům dosud probíraným v zapojení DIGIT 2000 patří i dekódér signálu vysílaného družicemi RDS (tzv. rozhlasové družicové služby) v pásmu 12 GHz a to s soustavách MAC/packet ve verzi C, D nebo D2 (viz literaturu [1]).

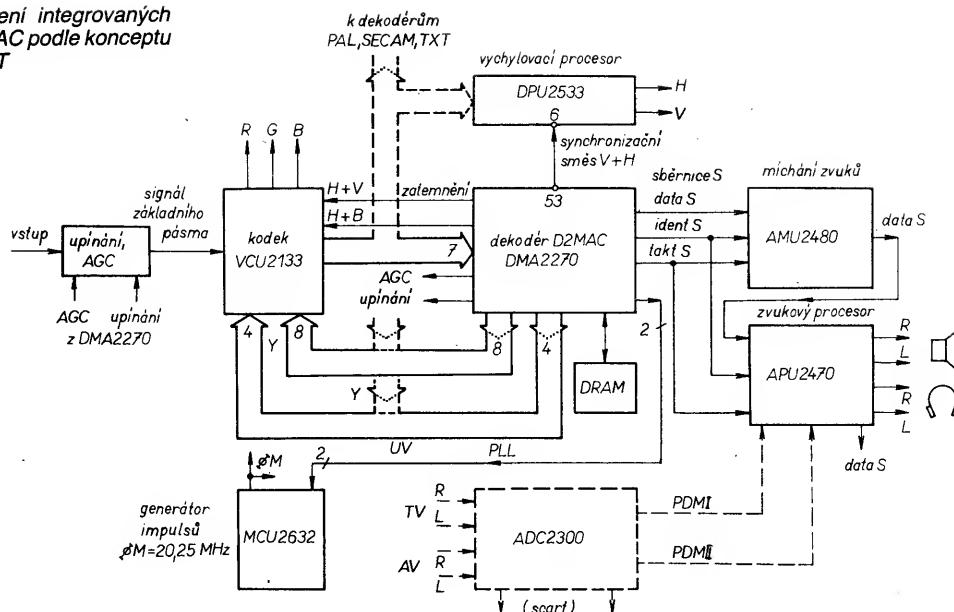
Zapojení takového dekódéru na obr. 26 může být samostatně přiřazeno k družicemu přijímači (tzv. vnitřní jednotce) nebo je obsaženo v televizoru s číslicovým zpracováním signálu pro multistandardní dekodéry a vyžaduje pak družicový přijímač bez dekódéru signálu MAC nebo alespoň jeho vestavený modul.

Soustava D2-MAC pracuje s kmitočtovou modulací nosné vlny, takže po zpracování v družicovém kanálovém voliči a po kmitočtové demodulaci je na vstupu do vlastního

Obr. 25. Zapojení pro zdvojení počtu řádků v soustavě NTSC při zpracování televizního signálu i signálů RGB

Obr. 26. Celkové zapojení integrovaných obvodů v dekodéru D2-MAC podle konceptu firmy ITT

dekodéru časově multiplexovaný signál soustavy D2-MAC v základním pásmu. Po upnutí na klíčovací úroveň signálu na stálé napětí (např. 5,5 V) a po hrubém vyrovnaní amplitudy signálu obvodem pro samočinné řízení zesílení (AGC) se signál základního pásmu převádí vzorkováním hodinovými impulsy 20,25 MHz, dodávanými ze známého generátoru MUC2632, na signál číslicový, a to v první části kodeku VCU2133 (viz obr. 26). Dekodér DMA2270 rozdělí sedmibitové vzorky na signály Y a UV a zbaví je komprese (viz [1]). Číslicové signály se vrátí do druhé části kodeku pro převod D/A na výstupní signály RGB. Kromě zpracování televizních obrazových signálů odvozuje dekodér ze začátků datového signálu řádkovou a z řádku 625 půlsnímkovou synchronizaci, takže dodává do vychylovacího procesoru DPU2533 na špičku 6 synchronizační směs pro synchronizaci obou rozkladů. Kromě této směsi vyrábí synchronizační část dekodéru i jiné impulsy pro vnitřní časování a udržuje chod generátoru 20,25 MHz v integrovaném obvodu MUC2632 v synchronním stavu se vzorkovacím kmitočtem soustavy MAC.

Třetí hlavní úlohou dekodéru je osamostatnit z číslicového signálu zvuk a jeho řídící data, dále pak zvuková data roztrídit podle adres paketů a zanést je do vnější paměti DRAM. Z ní se 16bitové vzorky jednotlivých čtyř zvukových kanálů multiplexují do sériového přenosu. Ten se uskutečňuje po sběrnici S, po které přechází čtyři zvukové kanály do procesoru AMU2480 pro míchání zvuků. V něm je možné vybírat určitý zvolený zvuk v různých kombinacích (např. stereo, mono, komentáorský zvuk v jiném jazyku, který lze i smísit s původním hlavním monofonním zvukem). Vybrané zvuky přechází v podobě sériových dat do zvukového procesoru APU2470, v němž se po možném nastavení všech zvukových veličin převádějí z číslicové formy do analogové, jak popisujeme u obvodu APU2470. V dalším výkladu se seznámíme podrobněji s dekodérem DMA2270 a s obvodem AMU2480 pro míchání zvuků.

Číslicový dekodér signálu D2-MAC DMA2270

Je to velmi složitý procesor, obsahující při ploše čipu $5,5 \times 5,5$ mm 68 vývodů. Pro dobré porozumění činnosti tohoto obvodu je třeba podrobne si zopakovat způsob zpracování všech signálů soustavy D2-MAC, zvláště však paketovou formu zvukového číslicového přenosu (viz literatura [1]).

Do integrovaného obvodu DMA2270 (viz obr. 27) přichází signál základního pásmu, vzorkovaný v převodníku A/D kodeku VCU2133 signálem o kmitočtu 20,25 MHz, dodávaným generátorem impulsů (v obvodu MUC2632), řízeným fázovým závěsem se začátky synchronizačních impulsů. Po přeměně z Grayova kódu do binárního se signál rozděluje do části obrazové a do části synchronizační a zvukové. Tyto jednotlivé části se časově řídí impulsy o příslušných kmitočtech (uvedených na obr. 27) a jednotlivé druhy impulsů se vytvářejí ze základních impulsů L (řádkových) a F (půlsnímkových).

Impulsová část

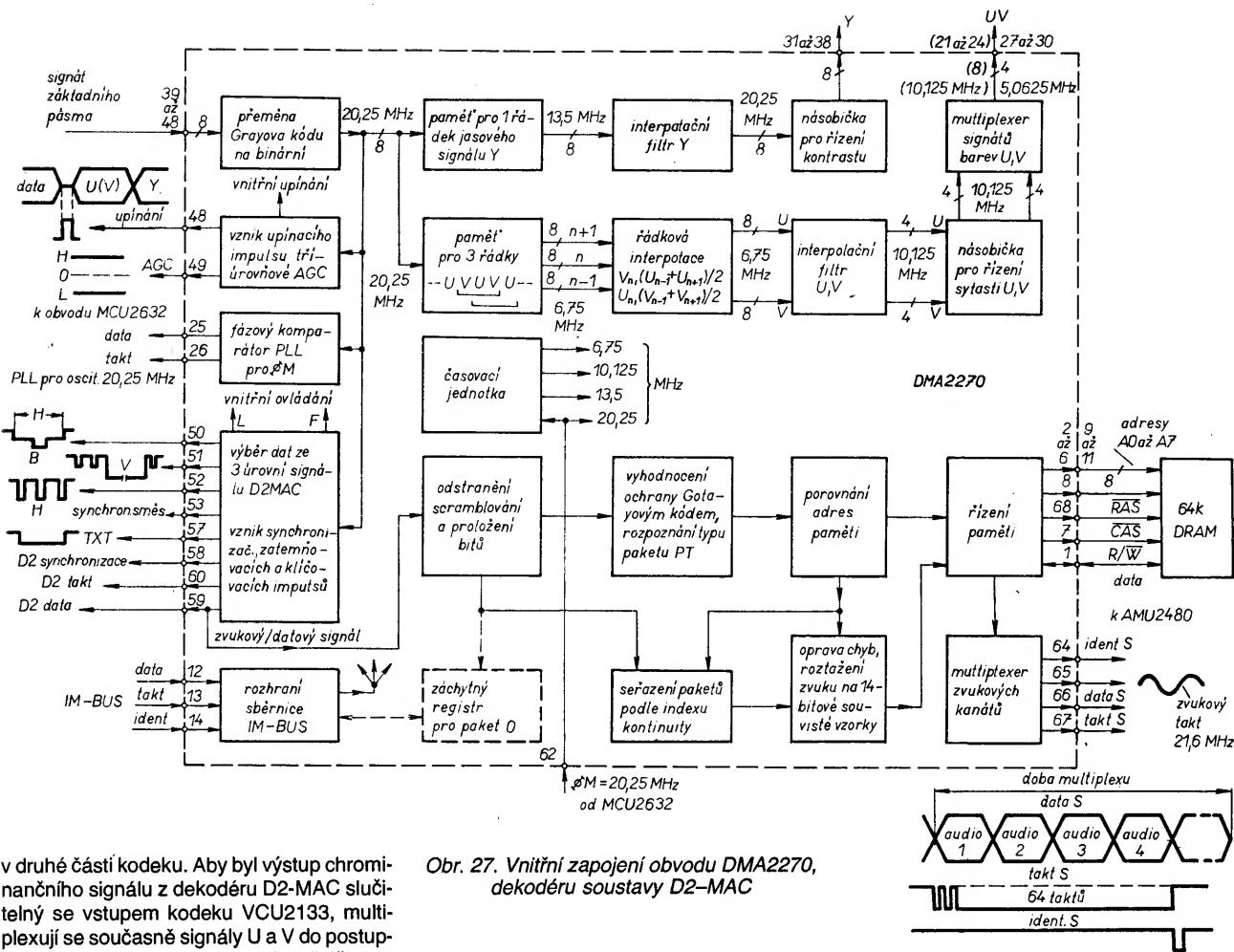
V impulsové části se ze špičky 48 odebírá impuls pro vnější analogové upínání (kromě vnitřního číslicového). Na špičce 49 jsou tři stavy, ovládající vnější řízení AGC. Úroveň I označuje příliš malou úroveň vstupního signálu, úroveň 0 představuje příliš velký signál a stav velké impedance neovlivňuje řízení AGC. Fázový komparátor porovnává čela synchronizační skupiny impulsů na každém řádku s kmitočtem hodinových impulsů ΦM a pomocí dat (špička 25) a jejich taktu (20) řídí fázový závěs v obvodu MUC2632. Ze špičky 50 dodává synchronizační část do kodeku řádkový zatemňovací impuls (impuls klíčující burst B se v kodeku při soustavě D2-MAC neuplatňuje), stejně tak i kombinovaný vertikální zatemňující impuls ze špičky 51. Řádkové klíčovací impulsy na špičce 52 se uplatňují při připojení dekodéru teletextu na data D2, přecházíci ze špičky 59, k čemuž je zapotřebí otevírací impuls pro okénko teletextu ze špičky 57. Úplná synchronizační směs ze špičky 53 synchronizuje přes vychylovací procesor DPU2533 (špička 6) oba vychylovací obvody.

Pro vnější zařízení, zpracovávající datový signál soustavy D2-MAC (teletext, různá řízení a zprávy z datových paketů, nebo i zvuk), se odebírají data převedená ze tří úrovní duobinárního kódování do běžného binárního tvaru na špičce 59 (pokračují uvnitř jako zvukový/datový signál). Vyžadují takt D2 ze špičky 60 a synchronizaci ze špičky 58. Tento odběr se řídí z mikropočítáče pomocí sběrnice IM-BUS, stejně jako řada dalších povelů pro zpracování obrazu a zvuku.

Obrazová část

Casově vymezený jasový signál se v příslušném intervalu ukládá do paměti pro jeden řádek, a to vzorkovacím signálem o kmitočtu 20,25 MHz. Roztáhne se na celý řádek v poměru 3/2 tím, že se čte z paměti vzorkovacím signálem o kmitočtu 20,25 \cdot 2/3 = 13,5 MHz. Aby však byl pro převodník D/A vzorkovací kmitočet stejný jako pro převodník A/D v kodeku, interpoluje se v dalším filtru ze dvou vzorků další třetí vzorek, takže se kmitočet vzorkovacího signálu zvětší ze 13,5 MHz na 20,25 MHz. Po řízení kontrastu násobičkou se z osmi výstupních špiček vrací jasový signál do kodeku a jeho zpracování i zpracování signálů barev UV je zcela kompatibilní s postupem u soustav PAL/SECAM.

Signály barev UV přicházejí do „své“ paměti, zaznamenávající 3 řádky postupně za sebou. Čtou se z paměti tříkráte nižším kmitočtem 6,75 MHz, než byl kmitočet zápisu a signály se roztahnou na celý řádek. Aby se získaly současně signály U a V, vytváří se při signálu V_n současný (neexistující) signál U_n interpolací z řádku U_{n-1} a U_{n+1} . Podobně je tomu při současném signálu U_n , při kterém se interpoluje signál V_{n-1} a V_{n+1} . Z téhož důvodu (jednotné vzorkovací kmitočty 20,25 MHz v převodníku D/A) jako u jasového signálu se interpolacním filtrem v obou současně probíhajících signálech U, V přeměňuje vzorkovací kmitočet 6,75 MHz násobením 3/2 na 10,125 MHz s přenosem po čtyřech vedených u každého signálu. Následující násobička mění nezávisle sytost signálů U a V (pomocí sběrnice IM-BUS) a lze tedy nastavit správný poměr signálů U a V ($V/U = 0,71$), jak vyžaduje matice

Obr. 27. Vnitřní zapojení obvodu DMA2270, dekodéru soustavy D2-MAC

v druhé části kodeku. Aby byl výstup chrominančního signálu z dekodéru D2-MAC sloučitelný se vstupem kodeku VCU2133, multiplexují se současně signály U a V do postupných signálů na čtyřech vedeních (špičky 21 až 24). Tím se vzorkovací kmitočet zmenší dvakrát, tj. na 5,0625 MHz. Integrovaný obvod má pro chrominanční signál 8 výstupů, takže je možný též přenos po 8 vedeních se vzorkováním 10,125 MHz (zde nepoužito). Pomocí sběrnice IM-BUS lze měnit kmitočtové charakteristiky (průběh útlumu) interpolaciálních filtrů a tak měnit šířku přenášeného pásma.

Zvuková část

Zvuková část procesoru DMA2270 nevyužívá plně celé filozofie číslicového zpracování zvuku. Dekodér zvuku se řídí jen informacemi odvozenými ze záhlaví (adresy) paketu, kde jsou specifikovány druhy služeb. Nereaguje sám na bity přenášené v instrukčních paketech BI (viz literaturu [1]). Tyto signály stejně jako informační data o službách v 625. řádku může zpracovat jen jiné vnější zařízení, připojené na zvláštní, již zmíněný výstup signálu „zvuk/data“. Skládá se z tří vedení: data D2 (59), takt D2 (60), synchronizace D2 (58).

Sledujme vnitřní zapojení zvukové části po výstupu z duobinárního dekodéru, takže postupující signál „zvuk/data“ je ryze binární, přenášený po rámcích o 99 bitech. Pomocí postupů, které jsou inverzní vzhledem k vysílaci straně, se signál zbaví scrambllovacího signálu v podobě pseudonáhodných dvojkových čísel (zavedeného na vysílací straně z důvodu rozptylu spektra). Současně se proložené bity v paketech se 751 bitem seřadí do původního sledu, takže se rámový formát 99 bitů převede na paketové formáty se 751 neproloženým bitem. Pakety se seřazují podle svého záhlaví (adresy) s 23

Tab. 2. Význam adresovaných bitů v záhlaví paketu

Bit	Funkce
b10, b9, b8	podskupina následujících 128 adres "0" = mono, "1" = stereo
b7	"0" = střední jakost (vzorkovací kmitočet 16 kHz, $f_{max} = 7 \text{ kHz}$) "1" = velká jakost (vzorkovací kmitočet 32 kHz, $f_{max} = 15 \text{ kHz}$)
b6	"0" = ochrana první úrovni (kontrola paritou) "1" = ochrana druhé úrovni (Hammingovým kódem)
b5	"0" = kompadované kódování (10 bitů pro vzorek) "1" = lineární kódování (14 bitů pro vzorek)
b4	adresa zvukového kanálu ("000" hlavní zvuk)
b3, b2, b1	

bity, takže se k sobě řadí pakety se stejnou adresou a s inkrementujícím indexem kontinuity (2 bity, po prvních 10 bitech v záhlaví). To se děje v obvodu pro porovnání adres paketů a indexu kontinuity. Dříve však prochází signál ochranou Golayovým kódem, která pomocí 11 ochranných bitů v záhlaví umí opravit až 3 vadné bity z celkového počtu 23 bitů v záhlaví. Zde se také vybírají osmibitové informace PT (následující za záhlavím), které rozlišují, zda následují zvukové či datové (instruktážní) pakety.

Než budeme sledovat další cestu seřazených paketů maximálně ve čtyřech hlavních zvukových kanálech, uvedeme ještě, že paket adresovaný 000_{Hex} je paket instruktážní, jehož obsah (maximálně 720 bitů) může být zachycen v registru a zpracován mikropočítačem pomocí sběrnice IM-BUS.

Jak z teorie přenosu zvuku v soustavě D2-MAC známe (viz literaturu [1]), závisí počet přenášených zvukových kanálů na způsobu kvantování, ochrany a akustickém kmitočtovém rozsahu přenášených zvukových signálů. Tyto signálové parametry popisují jednak jednotlivé bity z celkového počtu 10 bitů

v záhlaví, jednak jsou obsaženy a náležitě chráněny Hammingovým kódem v instruktážních paketech BI (zde nepoužity). Podle těchto bitů s významem uvedeným v tab. 2 mohou být zvuky stejných parametrů seřazeny do jednotlivých kanálů. Mezi parametry pro jeden kanál jsou možné libovolné kombinace vysílání, kromě provozu „stereo“ se zmenšenou šířkou pásma“ (vzorkování 16 kHz). Teoreticky by bylo možné přenést počty od osmi kmitočtově omezených (komentátorovských) kanálů, tzv. střední jakosti, až po 2 kmitočtově kvalitní kanály se zvětšenou ochranou a lineárním kvantováním (=stereo). Podle způsobu ochrany zvukových bitů (paritně nebo Hammingovým kódem) se opravitelné chyby v dalším obvodu opravují a pakety se přeměňují při časovém roztažení pomocí vzorkovacího kmitočtu 32 kHz na 14bitové vzorky, které lze ukládat ve vnější dynamické paměti DRAM 64 K,

a to přes obvod řízení paměti. Při tom byty, které není možné opravit, se vynechávají nebo se interpolují ze sousedních bitů.

Vnější paměť se řídí povelem čtení/zápisu (R/W) ze špičky 7 a adresami A0 až A8, přiváděnými pro řádky (RAS) nebo sloupce (CAS) podle stavů na špičkách 8, popř. 68 (tj. $256 \times 256 = 64 \text{ K}$).

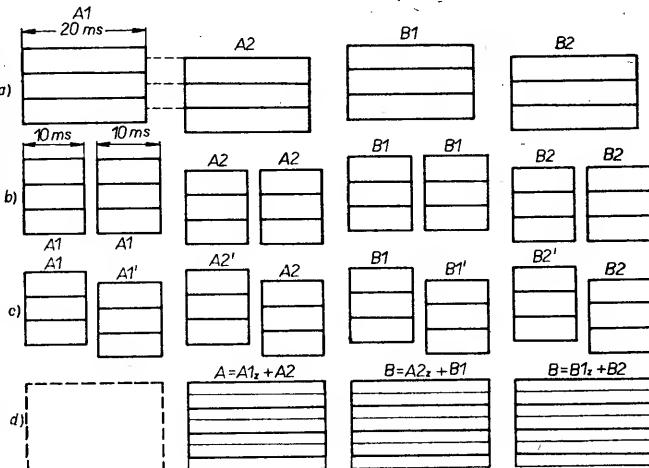
Z paměti se data čtou pro připojený mísicí procesor AMU2480 přes multiplexer zvukových kanálů, který nejdříve převádí 14bitové vzorky na 16bitové. Přes 64bitový posuvný registr se po vedení „data S“ (66) přenáší čtyři šestnáctibitová slova (každé představuje vzorek jednoho zvukového kanálu), takto taktované taktem S ze špičky 67 za pomocí signálu ident S ze špičky 64 (viz časový diagram v pravém dolním rohu obr. 27). Obvod pro míchání zvuků (viz dále) vyžaduje taktovací sinusový signál vyráběný v procesoru DMA2270, jehož kmitočet 21,6 MHz je celistvým násobkem zvukového vzorkovacího kmitočtu ($675 \times 32 \text{ kHz}$). Z těchto akustických taktovacích impulzů se dělením pěti odvozuje již zmíněný taktovací signál S pro sběrnici S.

Obvod pro mísení zvuku, AMU2480

Zařazení tohoto obvodu do zapojení dekódu D2-MAC v soustavě ITT je patrné z obr. 28. Po sběrnici S vstupují sériová data čtyř zvuků do sériově paralelního převodníku S/P (viz obr. 28), takže z něj vystupují na čtyřech vedeních čtyři druhy zvuku. Pouze ve dvou z nich, nesoucích případně zvukové signály střední jakosti (zvorkovací kmitočet 16 kHz pro maximální kmitočet 7 kHz) se tyto signály převzorkovávají při dvojnásobném zvorkovacím kmitočtu 32 kHz. Převzorkování začíná v procesoru DMA2270, v němž se z paměti vybírá vzorek dvakrát takto taktovaný s tím, že se opakováný vzorek učiní rovným nule. Interpolace se pak dokončí v číslicové dolní propusti (7 kHz/-3 dB) v mísicím procesoru AMU2480. Převzorkování lze vypínat volbou koeficientů K20 až K23. Jednotný zvorkovací kmitočet 32 kHz takto taktovaný signálem 21,6 MHz z procesoru AM2480 se zavádí z důvodu jednoho signálového formátu pro velmi i středně jakostní kanály.

Ze všech čtyř vstupních kanálů lze vstupovat do čtyř výstupů v libovolných kombinacích pomocí sčítacích členů A1 až A4, a to podle nezávisle volených násobnicích koeficientů K4 až K19. Je tak možné převádět na výstup jednotlivé i libovolně smíšené (podle velikosti koeficientů) signály. Pomocí nulového koeficientu K0 lze vypínat oba kvalitní kanály 1, 2, podobně jako nulový koeficient K1 umíče oba kanály střední jakosti (3, 4). Proměnné koeficienty se ukládají do paměti RAM přes sběrnici IM-BUS a určují pak spolu se stálými koeficienty v paměti ROM smíšení signálu v uvolněných výstupních kanálech. Převod sériového přenosu na paralelní na vstupu a opačný na výstupu vyžaduje vnitřní paměť RAM o kapacitě 50×16 bitů. Z výstupu 6 se přivádějí sériově přenášené kanály do procesoru APU2470, popisovaného při číslicovém zpracování zvuku v televizoru soustavy ITT. Zde se mohou uplatnit dva zvukové kanály v cestě pro reproduktory a nezávislé dva v cestě pro sluchátka. V tomto procesoru se po řídícím zpracování přes sběrnici IM-BUS převádí číslicový signál na analogový nf zvuk.

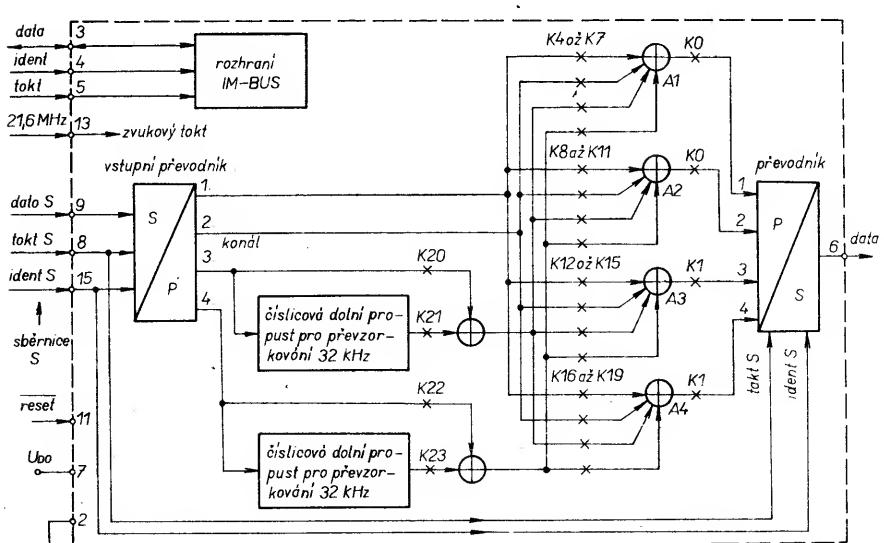
Obr. 29. a) Běžné prokládané řádkování se střídáním půlsnímků A1 A2 B1 B2, b) rozklad s dvojnásobnou rychlostí s opakováním půlsnímku v téže poloze A1 A1 A2 A2 B1 B1 B2 B2, c) rozklad s dvojnásobnou rychlostí s opakováním téhož půlsnímku v poloze druhého půlsnímku A1 A1' A2' A2 B1 B1' B2' B2, d) vytvoření progresivního řádkování sloučením současného a zapamatovaného předchozího rádku (statické obrazy)

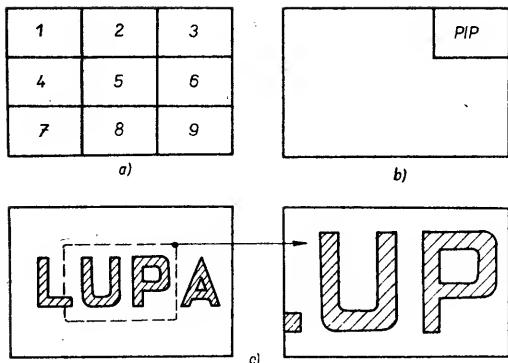
o důvodech a výhodách zavedení těchto paměťových obvodů.

Účel a využití půlsnímkových pamětí

Použití půlsnímkových pamětí pro záznam číslicového televizního signálu umožňuje odstranit některé vady obrazové reprodukce a zavádí do obsluhy televizoru nové charakteristické funkce. Hlavními vadami klasicky řádkovaného rastru je blikání velkých bílých ploch a blikání a mihotání vodorovných rozhraní (včetně „plavání“ rádku) vlivem prokládaného řádkování. Blikání velkých ploch s velkým jasem lze odstranit uložením vzorkovaného televizního signálu v číslicové formě do půlsnímkové paměti a pak jejím přečtením dvakrát za sebou (viz obr. 29). Protože má zůstat počet rádků a prokládání 2:1 stejně jako u dosud běžné reprodukce obrazu, je při vertikálním dvojnásobném kmitočtu 100 Hz potřeba zdvojnásobit i rádkový kmitočet na 31 250 Hz. Z paměti lze odebrat zrychlený (tj. časově stlačený) signál různým způsobem, je však třeba u komerčních televizorů brát v úvahu výrobní náklady. Opakováním téhož půlsnímku na stejně poloze v rastru (obr. 29b) se odstraní blikání velkých ploch, ale nezmění se vady prokládaného řádkování, tj. blikání 25 Hz na vodorovných ostrých rozhraních. Zvýšení kmitočtu tohoto rušení na dvojnásobek by se dosáhlo opakováním prvého (líchého) půlsnímku v poloze, která přísluší druhému (sudému) půlsnímku a naopak (viz obr. 29c). Tento způsob reprodukce se hodí jen pro stojící obrazy (např. teletext), neboť se při něm zakrývají při pohybu v obraze svislé rovné čáry. V soustavě číslicového zpracování podle ITT lze oba způsoby provozu přepínat. Destrukční vady při pohybu lze odstranit úpravami v číslicovém signálu, tj. vertikální interpolaci a zdůrazněním ostrých přechodů ve vertikálním směru (peaking). Mezi rádkové blikání a mihotání bylo možné zcela odstranit převodem prokládaného řádkování na progresivní (625 rádků za sebou v rytmu 50 Hz při rádkovém kmitočtu 31 250 Hz). Takového bezchybného zlepšení pro stojící obraz lze dosáhnout proložením předchozího zapamatovaného půlsnímku se současným půlsnímkem. Oba však musí být v paměti a čtou se z ní dvojnásobnou rychlostí, než se do ní ukládají. I toto zobrazování vyžaduje pro pohyb bez rozmazání bud úpravy číslicové-

Obr. 28. Procesor AMU2480 pro míchání čtyř zvuků

Obr. 30. Nové charakteristické funkce (features) televizoru v zapojeních s půlsnímkovou pamětí; a) mnohonásobný obraz, b) obraz v obraze, PIP, picture in picture, c) lupa (zoom)

ho signálu interpolacemi z okolních řádků téhož i předešlého půlsnímku, nebo použitím detektoru pohybu (viz dále).

Císlícovým přepracováním televizního signálu pomocí půlsnímkové paměti lze zmenšovat vliv šumu a jiných rušení (cross-color) v televizním signálu. Převratné nové funkce se nabízejí při paměťovém zpracování signálu. Je to stojící obraz, mnohonásobný obraz, obraz v obraze a obrazová lupa (viz obr. 30). Při mnohonásobném obrazu je stínítík obrazovky rozděleno na 9 částí při třetinovém dělení šířky a výšky obrazu. Z císlicového signálu pro určitý televizní kanál nebo pro fázově rozdělený děj se z každého řádku vybírá jen každý třetí vzorek a z počtu řádků na jeden půlsnímek jen každý třetí řádek. Tím se počet bitů ukládánych do půlsnímkové paměti zmenší na devítinu, takže lze pro celou plochu obrazovky ukládat 9 dílčích obrazů. Jsou to nepohybivé momentky rozfázovaného pohybu, přičemž jeden libovolný obrázek může být plynulý v reálném čase. V devíti obrázcích též lze zachytit devět televizních kanálů, a to postupným samočinným přepínáním volby kanálů. Tyto ukázky z devíti programů se samočinně aktualizují. Při módu obraz v obraze (PIP – Picture in Picture) se v jednom malém obdélníku (jednom z devíti), obvykle v horním rohu stínítka, zobrazuje buď pohybivý obrázek při stojícím velkém

hlavním obrazu, nebo naopak. Oba pohybivé obrazy (malý i hlavní) lze získat jen pomocí dvou současných zdrojů plynulého signálu. Je k tomu zapotřebí zvláštní přepínače procesor PIP2250 (viz obr. 31) a paměť DRAM s devítinovou kapacitou, než by měla hlavní paměť pro úplné paměťové zpracování (s rozkladem 100 Hz). Procesor PIP2250 má v novější verzi 6 bloků, a to: převodník A/D, jednotku VPU s dekódérem, časovací obvody pro horizontální a vertikální vklíčování, vstupní a výstupní obvody a paměťové rozřízení. Další funkční vlastnosti (feature) je lupa (obr. 30c), při níž se opakováním každého vzorku v řádku a každého řádku dosáhne čtyřnásobného zvětšení jistého výřezu volitelného kurzorem na dálkovém ovládání, a to v deseti úsecích ve směru vodorovném a sedmi ve směru svislém.

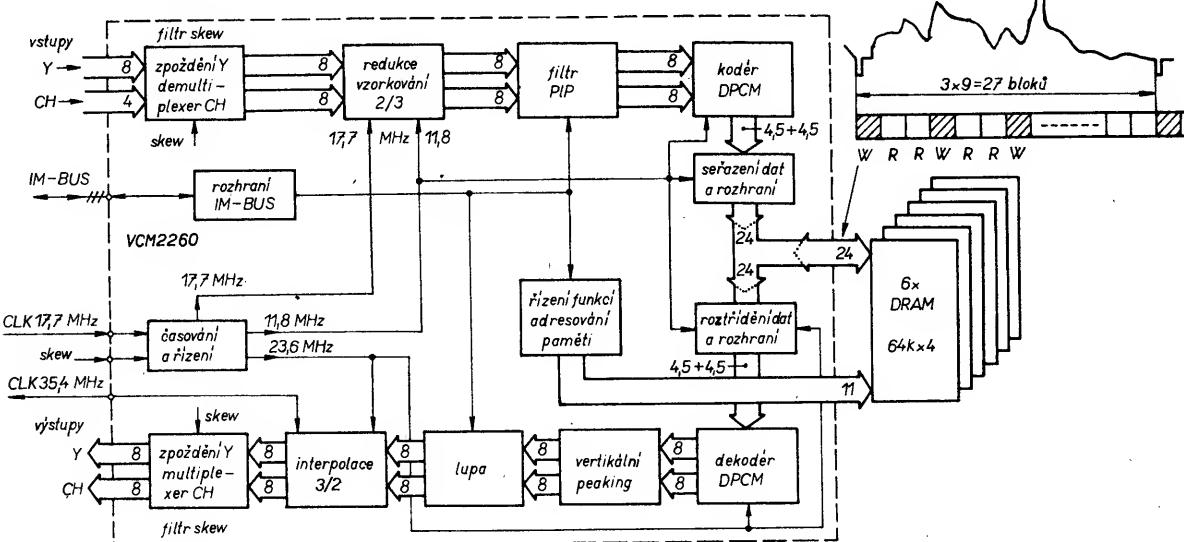
Soustava ITT pro neblikavý obraz

Soustavu ITT Digit 2000 s jednoduchým barevným dekódéry PAL/NTSC (v podobě násobičky v reálné ose 1,0 – 1,0), avšak s problémy nestandardních signálů v řádkové synchronizaci neupnuté k barvonosnému kmitočtu a s nutnou korekcí „skew“ lze doplnit půlsnímkovou pamětí (v podobě šesti jednoduchých dvouportových pamětí DRAM 64k × 4). Paměť sama vyžaduje vstupní a výstupní rozhraní, které je v soustavě ITT

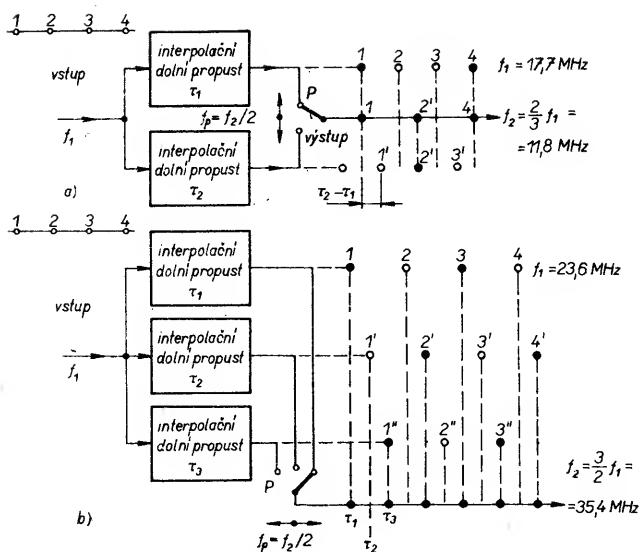
realizováno integrovaným obvodem VMC2260 (Video Memory Controller).

Pro uložení jednoho půlsnímku do paměti by bylo zapotřebí takové bitové kapacity, která odpovídá počtu vzorků při vzorkování 17,7 MHz. Na jeden řádek připadá v soustavě PAL $177\ 720 : 15,625 = 1135$ vzorků s 8 bity pro jasový signál a pro oba rozdílové signály vzorkované se čtvrtinovým vzorkovacím kmitočtem $2 \times 1135/4 = 567$ osmibitových vzorků. To činí celkem $(1135 + 567) \cdot 8 = 13\ 616$ bitů pro jeden řádek a pro půlsnímek $13\ 616 \cdot 312,5 = 4,255$ Mbitů. Je snahou vystačit s menší kapacitou paměti, a to např. pomocí 6 pamětí DRAM 64k × 4, což představuje úhrnnou kapacitu 1,5 Mbitů. Toho se dosáhne zmenšením počtu vzorků jen na počet vzorků v aktivní části řádku, a to 918 pro jasový signál a 459 pro chrominanci signál. Zaznamenává se pouze 288 aktivních řádků (312,5 – 25). To by požadovalo kapacitu 3,2 MHz. Dalším rozhodujícím opatřením je redukce bitů v procesoru pro řízení paměti VMC2260, viz obr. 32.

Počet bitů pro jeden půlsnímek lze zmenšit snížením kmitočtu vzorkování až na mez Nyquistovy podmínky $2 \times 6 = 12$ MHz. Proto se vzorkovací kmitočet 17,7 MHz redukuje poměrem 2/3 pomocí interpolačních dolních propustí (obr. 33). Tyto propusti mají na výstupu rozdíl ve zpoždění rovném polovici opakovací periody. Přepínáním výstupu

Obr. 32. Skupinové schéma procesoru VMC2260 pro řízení vnějších paměti DRAM

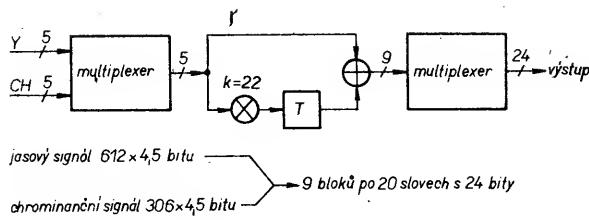

Obr. 33. Přeměna vzorkovacího kmitočtu v procesoru VMC2260 interpolaciálními číslicovými filtry; a) snížení kmitočtu, b) zvýšení kmitočtu

tak, aby se přenesl až každý třetí impuls v časovém pořadí z hlediska obou výstupů, se kmitočet výstupního signálu jeví jako 2/3 kmitočtu vstupního signálu. Podobným způsobem se dvojnásobné čtení z paměti rychlosti $2 \times 11,8 = 23,6$ MHz prevádí interpolací 3:2 na výstupní vzorkování kmitočet 35,4 MHz. Použijí se při tom tři na vstupu paralelně zapojené dolní propusti s různými zpožděními τ_1 , τ_2 , τ_3 , čímž se kmitočet fiktivně ztrojnásobuje a dělí se na polovinu tím, že přepíná P na výstupu odebírá jen každý druhý impuls v časovém pořadí. Před vstupní redukcí se chrominanční signál demultiplexuje na 8bitový tok impulsů. Zpoždění jasového signálu se zde u nestandardních signálů (bez stálé vazby barvonošného kmitočtu na kmitočet rádkový) řídí podle opravného fázovacího signálu „skew“, dodávaného vychylovacím procesorem. Je to zapotřebí vždy tam, kde se vzorkování s kmitočtem, upnutým na barvonošný kmitočet, převádí na ortogonální adresování paměti, které je podle podoby s rastrem obrazu vázán na rádkový kmitočet.

Stejná fázová oprava (tj. zpoždění) je signálem „skew“ zavedena pro výstupní (tj. zpětnou) transformaci vzorkovacího kmitočtu.

Další významné redukce počtu bitů z osmi téměř na polovinu, aniž by se zmenšila ja-

Obr. 35. Seřazování dat do bloků v paměťovém rozhraní procesoru VMC2260

s předchozím násobeným koeficientem $k = 22$ (4,5 bitu odpovídá desítkové hodnotě 0 až 21). Výsledný devítibitový signál se pak multiplexuje na 24bitový, u něhož 20 slov tvoří jeden blok. Pro přenesení redukovaného počtu (2:3) vzorků 612 pro signál Y a 306 pro signál CH na jednom řádku ve vyjádření predičních odchylek pomocí 4,5 bitů je zapotřebí přenést do paměti 9 taktových bloků a to během jednoho řádku vysílaného v reálném čase střídavě s dvojím, tj. opakovaným čtením. Skupina pamětí DRAM musí být tak rychlá, aby byla schopna zapsat a dvakrát přečíst za $64 \mu s$, tj. $3 \times 9 = 27$ bloků (viz diagram na obr. 32). Adresování paměti řídí zvláštní obvod s rádkovými a vzorkovými čítači, v němž se též volí časový sled případných dílčích obrázků podle volby funkce „feature“, probíhající pomocí sběrnice IM-BUS. Stojící obraz se realizuje zastavením zápisu do paměti.

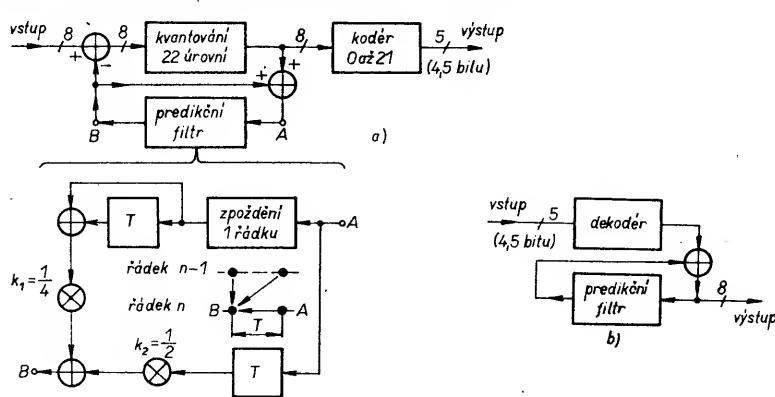
Dynamické paměti se občerstvují po každých 4 ms, kdy je každý řádek paměti zpřístupněn po 24 televizních řádcích, aby přijal další příslušné adresy sloupců.

Pří čtení z paměti se 24bitový signál přeměnuje inverzním postupem (vzhledem k obr. 35) zpět na dva paralelní 4,5bitové signály predikčních odchylek signálů Y a CH, jež se dekódují a interpolují již dříve popsaným způsobem do ryzího číslicového 8bitového jasového a odděleného 4bitového chrominančního signálu s multiplexovanými složkami (R-Y) a (B-Y). Tyto složky číslicového signálu přicházejí do druhé části kodeku VCP ke zpracování v převodních D/A.

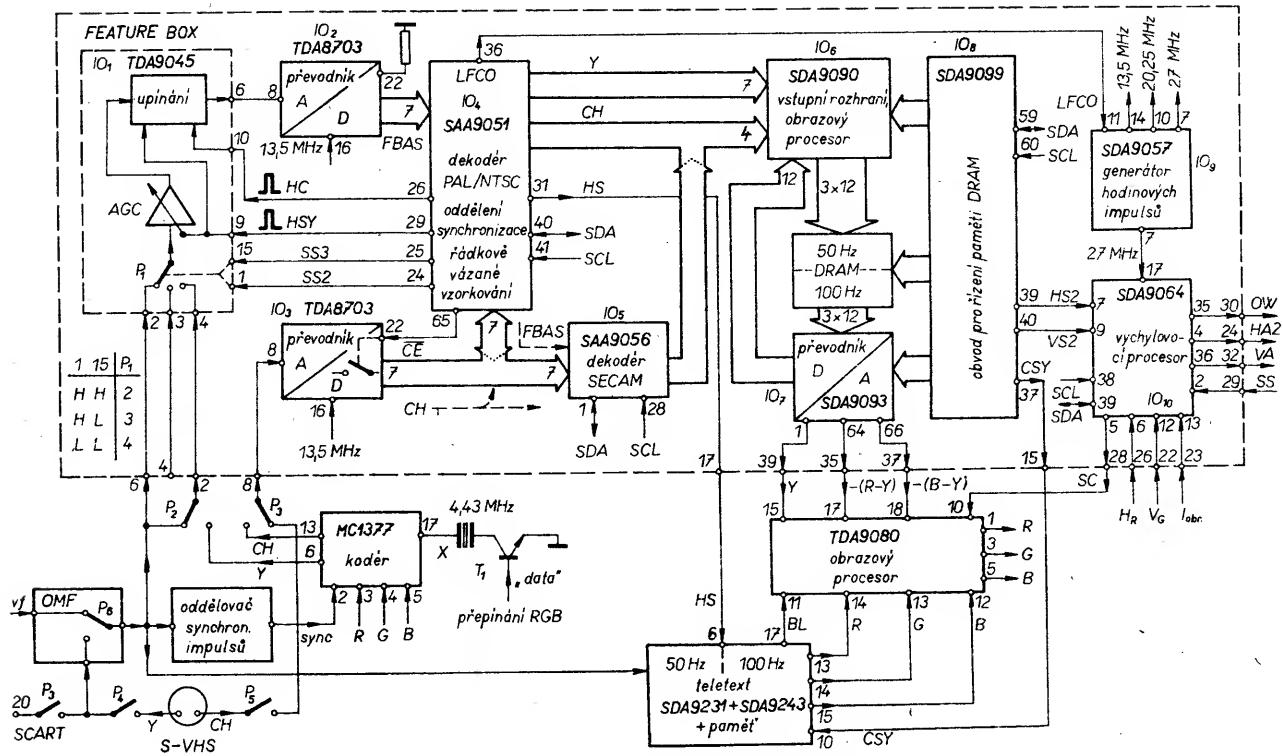
Soustava Philips s půlsnímkovými paměti Siemens

Tato vylepšená a doplněná soustava poskytuje kromě nebilikavých velkých ploch a všech nových funkcí ještě možnost změnit vliv šumu a přeslechy crosscolor. Neodstraňuje meziřádkové blikání, leda že by se při volitelném módu progresivního řádkování ztotožnily liché a sudé půlsnímky. Soustava Philips upouští od výhody jednoduchých nekvadraturních dekódérů barev při vzorkovacích kmitočtech svázaných s barvonosným kmitočtem. Používá kvadraturní modulátory s fází 0° a 90° a vzorkovací kmitočet pevně váže s řádkovým kmitočtem. Tím se usnadní zpracování nestandardních signálů, při němž barvonosný kmitočet není upnut na řádkový kmitočet, neboť odpadá též fázová korekce skew při záznamech a čtení z paměti s ortogonální strukturou.

Přehledné zapojení číslicového zpracování signálu v televizoru Grundig MXX-100 IDTV, používající soustavu Philips, je na obr. 36. Aby se analogový televizní signál z různých zdrojů (televizoru, videomagnetofonu, RGB) převáděl v převodnících A/D ve stejných amplitudových rozsazích, je na vstupu

Obr. 34. Zapojení kodéru (a) a dekodéru (b)
pro redukci dat diferenční pulsní kódovou
modulací (DPCM)

Obr. 36. Zapojení integrovaných obvodů na modulu FEATURE BOX

Analogový procesor TDA9045

modulu, zvaného „feature box“, zařazen integrovaný obvod TDA9045. Jeho úkolem je přepínání vstupů 2, 3, 4 elektronickým přepínačem P, řízeným dvoubitovým vedením SS2, SS3, z integrovaného obvodu SAA9051 (barevného dekodéru PAL/NTSC), kde je rozhraní sběrnice I²C (o této sběrnici pojednává literatura [7]). Přepnutí na příslušný vstup určuje úrovňě na špičkách 1, 15.

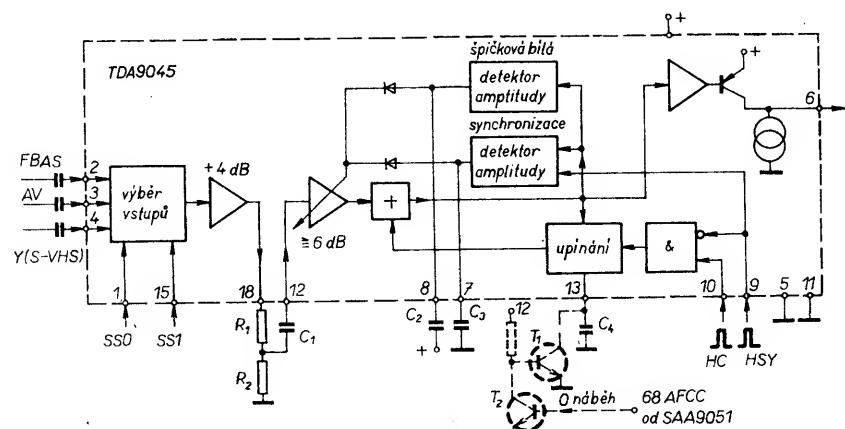
Moderní televizor má několik externích vstupů, představovaných např. dvěma konektory SCART, CYNCH, S-VHS. Jejich připojení se řídí elektronickými přepínači včetně přepínání P₆ v zesilovači OMF, přepínáném napětím AV. Je-li zdrojem signálu videomagnetofon soustavy S-VHF, přichází signál jasový oddělen od chrominančního. Jasový signál přichází přes přepínač P₂ na vstup 4 TDA9045 a chrominanční jde přes přepínače P₃ přímo do zvláštního druhého převodníku A/D. Podobně je tomu při připojení televizoru na vnější signály RGB. Musí však přicházet ještě jasový signál Y, v němž je obsažena synchronizace obrazu. Signály RGB se kódují v kodéru MC1377 na jasový signál Y a chrominanční signál CH v soustavě PAL a ty se zpracovávají podobně jako signály soustavy S-VHS (přepnutím přepínačů P₂ a P₃). Současně se povelenem U_{data} aktivuje oscilátor 4,43 MHz barvonosného kmitočtu, a to uzemněním krystalu X přes tranzistor T₁. Kodér je při tom zásoben synchronizační směsi, získanou oddělovačem synchronizačních impulsů z jasového signálu.

Na modulu „feature box“ jsou dlečí integrované obvody jako převodníky A/D, dekodéry tří hlavních soustav, půlnámkové paměti se vstupním rozhraním (současně působícím jako obrazový procesor ke zmenšení sumu), výstupní rozhraní s převodníkem D/A, dále pak obvod pro řízení paměti, generátor hodinových impulsů a vychylovací procesor dodávající budicí impulsy 100 Hz a 31 250 Hz pro oba vychylovací koncové stupně. Z modulu „feature box“ vycházejí analogové obrazové signály Y, (R-Y), (B-Y),

mající dvojnásobný kmitočet vzhledem k přijímaným obrazovým signálům, neboť opakuji za sebou (viz obr. 29b) obsah téhož půlnámku na témže rádku. Proto musí být obrazový procesor TDA9080 schopen přenášet signál o dvojnásobném kmitočtovém rozsahu (nejméně 10 MHz), než jeho špičkový ekvivalent TDA3505.

Teletext se zpracovává analogově, odděleně mimo popisovaný modul, a to přivedením úplného televizního signálu (nebo jen Y) do dekodéru teletextu. Jeho výstupní časovací obvody jsou ovládány dvěma impulsovými signály, HS s normálním a CSY se zdvojeným rádkovým kmitočtem. Přes procesor teletextu (SDA9231) se nesynchronizují rozklady televizoru tak, jak je tomu u typu SAA5231 v televizoru s analogovým signálem. Rovněž zvukový signál se zpracovává v analogové verzi na rozdíl od soustavy ITT. Postupně popíšeme jednotlivé integrované obvody modulu „feature box“.

Kromě zmíněného přepínání vstupů má tento integrovaný obvod (obr. 37) samočinným řízením zesílení (AGC) vyrovnávat rozdílné amplitudové úrovně vstupů, které pak následující klíčovací obvod upíná na jednotnou úroveň černé. Jen tak se využije optimálně rozsahu pro komparátory v navazujících převodníkach A/D. Zvolený signál je zesílen o 4 dB a přiveden na vnější odporný díleč R₁R₂, jímž je možné upravovat vstupní amplitudu do obvodu AGC. Tento obvod udržuje stálé výstupní napětí v rozmezí nejméně 6 dB. Pomocí impulsu HSY, totožného fázově s horizontálním impulsem, se v detektoru amplitudy posuzuje nezávisle na obrazovém obsahu úroveň synchronizačních impulsů a řidící hodnota se ukládá do kondenzátoru C₃ na špičce 7. Kromě toho působí na regulaci i opačná maximální úroveň signálu, tj. špičková bílá, jejíž překročení by působilo nepříznivě na amplitudu synchronizačních impulsů. Proto je druhý detektor amplitudy nastaven tak, aby vzniklý

Obr. 37. Výběr vstupů, upínání a samočinné řízení zesílení (AGC) v integrovaném obvodu TDA9045

regulačním napětím na kondenzátoru C₂ tento nahodilý stav omezoval. Upínač obvod působí na zadní prodlevě signálu, tj. vhodnou fázovou polohou impulsu HC za podmínky (dané hradlem „and“), že se nevyskytuje impuls HSY (tedy mimo synchronizační impuls). Aby se v době náběhu televizoru obraz rychle zasynchronizoval, změní se klíčovací úroveň černé tím, že tranzistor T₁ (viz obr. 35) spojí špičku 13 se zemí a zruší napětí na kondenzátoru C₄. Teprvé při synchronním obrazu se tento zkrat zruší úrovní signálu „koincidence“ (AFC) ze špičky 68 SAA9051, přeneseného přes tranzistor T₂.

Osmibitové analogově číslicové převodníky TDA8703

Vzorkovací kmitočet je v těchto převodních svázán s rádkovým kmitočtem přes regulační smyčku, o které se zmíníme při popisu dekódovacího procesoru SAA9051. Podle doporučení CCIR 601 je vzorkovací kmitočet 13,5 MHz dostatečně splněním Nyquistovy vzorkovací podmínky. Poznamenáváme jen, že u předchozího typu DIGI II byl vzorkovací kmitočet v souladu se vzorkováním 20,25 MHz pro soustavy MAC. Aby však pomalejší následné obvody mohly signál zpracovávat, redukuje se u tohoto staršího zapojení kmitočet vzorkovacího signálu 20,25 MHz integrovaným obvodem na 13,5 MHz (tj. 2:3), čímž se zlepšují i šumové poměry.

Prevodník TDA8703 (viz obr. 38) je ryzí osmibitový, s 256 komparátory, které kvantují přivedený (na špičku 8) úplný televizní signál podle odporového dělícího referenčního napětí s horní úrovňí U_H a dolní úrovňí U_D tak, aby paměť ROM vytvořila paralelní 8bitově kódovaný číslicový signál. Signálu pro přeplnění a nevybuzení se v zapojení nevyužívá. Změnou úrovně na špičce 21 lze změnit výstupní bity na komplementární. Výstupy se uvoľňují logickou úrovni O (CE) na špičce 22, pricházející pro „chrominanční“

převodník IO₃ (viz obr. 36) ze špičky 65 SAA9051 prostřednictvím rozhraní I²C, a to jen při zpracování signálů S-VHS a RGB. Hlavní převodník IO₂ je trvale funkční (špička 22 je uzemněna). Převodníky musí mít dokonale stabilizované napětí pro referenční děliče a komparátory. Oba mají zvláštní zdroj napájecího napětí, rozdělený na část analognou a číslicovou.

Ze 128 využívaných úrovní sedmibitového kvantování je dolních 32 určeno pro synchronizační impulsy a této hranici je přiřazeno referenční napětí 2,11 V jako „referenční černá“ mezi synchronizační úrovni 1,65 V a 3,45 V pro maximální amplitudu obrazového signálu. V aplikaci komerčního televizoru Grundig se využívá jen 7 bitů (bez výstupu 2), tj. S1 až S7 se 128 úrovněmi. Při zapnutí televizoru je zkratování kondenzátoru C_4 (na obr. 37) omezeno nárušením signálu na 64. úroveň, tj. při $S7 = \log_2 I$, která otevírá tranzistor T_1 při nezasynchronizovaném obrazu s logickou úrovni 0 pro AFCC na špičce 68 obvodu SAA9051. Při větších obrazových amplitudách než je 80. kvantovací úroveň není třeba kondenzátor C_4 zkratovat, zkratování se vypíná vodivými diodami D_1 nebo D_2 na bitu S6, popř. S5 s logickou úrovni 1. Diody otevírají tranzistor T_2 , čím se ruší působnost tranzistoru T_1 .

Procesor SAA9051 jako oddělovač synchronizačních impulsů a barevný dekodér

Číslicový úplný televizní signál přichází do procesoru sedmi vývody (viz obr. 39). O jeho propojení při příjmu soustav PAL (NTSC), SECAM nebo signálu S-VHS z videomagnetofonu rozhoduje poloha přepínačů S_1 a S_2 řízená z rozhraní I^2C (viz polohy vyznačené na obr. 39). Při soustavě SECAM prochází úplný televizní signál procesorem beze změny a vystupuje sedmi vývody 7 až 13. Při provozu S-VHS vstupuje těmito špičkami 7bitový chrominanční signál, zatímco jasový signál přichází hlavním vstupem. Protože

veškeré zpracování uvnitř procesoru je číslcové, lze odlaďovače, zpožďovací vedení, pásmové propusti, děliče kmitočtu a obvody pro zestření obrysů (peaking) ladit změnou koeficientů k v násobíčkách. Toto řízení zprostředkovává sběrnice I^2C a z jejího rozhraní vychází 15 možných povelů. Obvody se nastavují uvedením televizoru do servisního módu (např. stisknutím 2 obslužných tlačítek, individuálně podle servisního návodu) a nastavováním pomocí jiného tlačítka při sledování údaje na zobrazovací jednotce.

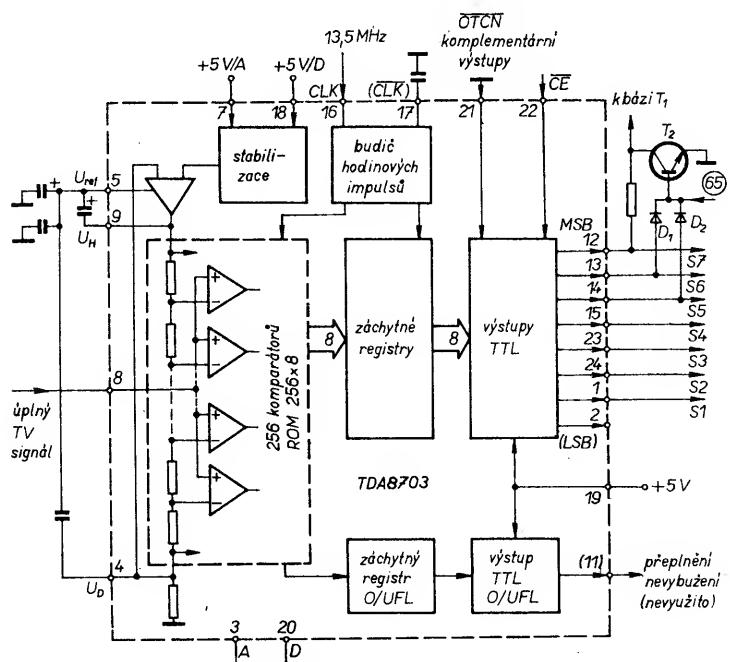
Zpracování jasového signálu

Po odladění barvonošné frekvence prochází filtrovaný jasový signál obvodem pro zosřízení přechodů a po zpoždění vychází špičkami 45 až 50, 53 do vstupního paměťového procesoru. Z odladovacím barvonošného signálu odbočuje jasový signál do synchronizační části procesoru.

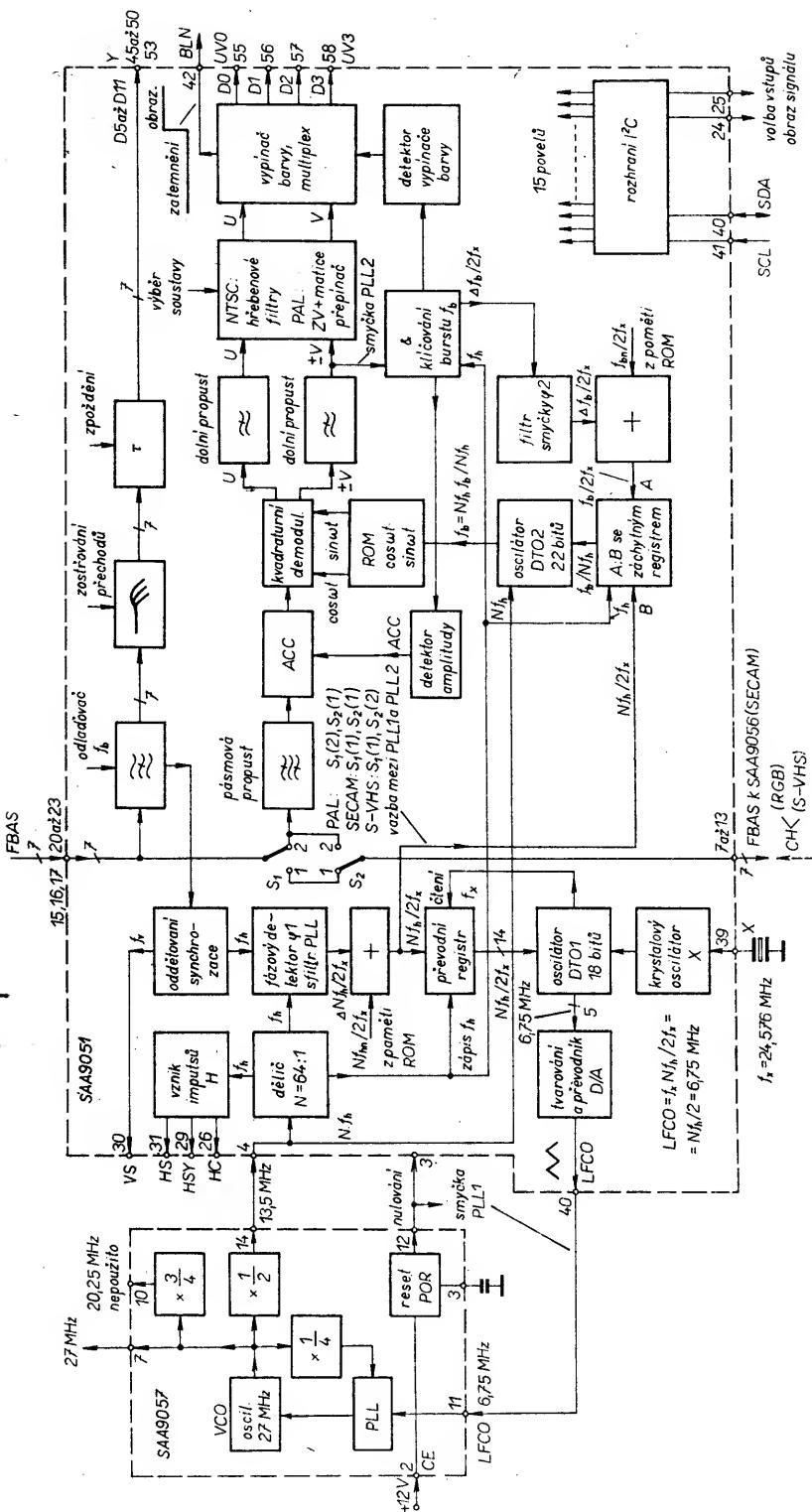
Oddělování synchronizační směsi a smyčka řádkové synchronizace, svázané se vzorkovacím kmitočtem

Jasový signál přichází do oddělovače synchronizační směsi, kde se oddělují, při slově představujícím nižší úroveň než 32, rádkové synchronizační impulsy. V jednom výstupu se vnitřně integrují do vertikálního synchronizačního impulsu VS, vystupujícího na špičce 30 a z druhého výstupu oddělovače přicházejí do fázového detektoru φ_1 . Zde se porovnávají s impulsy vyráběnými v generátoru vzorkovacích impulsů, SAA9057, a vstupujícími jako primární vzorkovací signál o kmitočtu 13,5 MHz špičkou 4 do děliče 64:1 (pro soustavu PAL), napájecího pak fázový detektor φ_1 . Dělič je programovatelný, takže jej lze po sběrnici I²C upravit pro soustavu NTSC. Podle fázových odchylek obou porovnávaných signálů se na výstupu fázového detektoru vytvoří určitý chybový signál vyjadřený číslicově s určitým počtem bitů. Kmitočtově se tento chybový signál filtruje v obvyklém filtru smyčky PLL. Hodnota regulačního slova se ustálí tak, aby ve zpětnovazební smyčce byla rovnováha mezi fázovou odchylkou a regulačním signálem. Předem uvedme, že je to poloviční poměr odchylky vzorkovacího kmitočtu ΔN , f_h a kmitočtu pomocného krystalového oscilátoru f_x .

Než užavřeme zmíněnou regulační smyčku, v níž odchylka od vzorkovacího kmitočtu „vyrábí“ číslicové slovo řídící oscilátor, který umí podle tohoto číslicového údaje měnit svůj kmitočet $f_x = 24,576 \text{ MHz}$ na výstupní signál o jiném kmitočtu, vysvětlíme způsob transformace kmitočtu oscilátorem, označovaným jako DTO (Discret Time Oscilátor). Kmitočet f_x budicího oscilátoru lze měnit na výstupní signál s kmitočtem f_0 tím, že do součetového členu (viz obr. 40) přivedeme řídící (např. konstantní několikabitový) signál p společně s výstupem z klopného obvodu typu D, zpracovávajícího výstupní *nbitový* signál pod vlivem hodinových impulsů s kmitočtem f_x . S časovou roztečí $1/f_x$ se číslicovým hodnotám na výstupu předává vstupní slovo p tak dlouho, až po jejich určitém počtu obsah výstupního slova přeplní úroveň q a výstup začne přibývat znovu od nuly (viz průběh na obr. 40). Výstupní číslicový signál pilovitého průběhu má opakovací kmitočet f_0 , při čemž platí, že poměr $f_0 : f_x = p : q$. V případě, že úroveň přeplnění je $q = 1$, lze výstupní kmitočet f_0 získat jako násobek taktovacího kmitočtu f_x hodnotou p .

Obr. 38. Vnitřní zapojení osmibitového převodníku A/D typu TDA7803. Tranzistor T_2 a diody D_1 a D_2 vymezují sepnutí tranzistoru T_1 (obr. 37) jen při úrovních 64 až 80 (ze 128)

Obr. 39. Vnitřní skupinové zapojení dekodéru barev SAA9051 pro soustavy PAL/NTSC s vyznačením dvou fázových závěsů pro rádkovou (PLL₁) a barevnou (PLL₂) synchronizaci. LFCO = Line Frequency Oscillator Control, řízení rádkové synchronizace, POR = Power reset, nulování při zapnutí na síť

Uplatnění oscilátoru DTO zařazeného do synchronizační smyčky je naznačeno v dolní části obrázku 40. Fázový detektor poskytuje na výstupu určitou řídící odchylku $\pm p$, která sloučena se stanovenou nominální (jmenovitou) hodnotou p_{nom} (platnou pro nominální kmitočet f_0) dává řídící veličinu $p = p_{nom} \pm \Delta p$. Ta pak násobením kmitočtu f_x taktovacího signálu udržuje fázovou rovnováhu mezi f_s a f_0 .

Ve skutečném zapojení, kde je kmitočet výstupního signálu z oscilátoru DTO1

$f_0 = 6,75 \text{ MHz} = Nf_h/2$, je třeba, aby řídící veličina p byla rovna $Nf_h/2f_x$. Mezi výstup z fázového detektora $\Delta Nf_h/2f_x$ je zařazen součtový člen pro vytvoření skutečné řídící veličiny p (součtem odchylky s nominální hodnotou) a dále pak převodní registr. Jeho úkolem je pomocí zápisu s taktovacím kmitočtem f_x převést na výstup (tj. na vstup oscilátoru DTO1) řídící signál čtený z registru taktovacím kmitočtem oscilátoru f_x . Číslicový výstupní signál o kmitočtu 6,75 MHz se tvaruje do trojúhelníkového průběhu výběrem z paměti ROM a pak se převádí na

analogovou formu. Smyčka se uzavírá přes integrovaný obvod SAA9057, který přes oscilátor řízený obvodem PLL pomoci vstupního signálu LFCO (Line Frequency Control) o kmitočtu 6,75 MHz dodává vzorkovací signál 13,5 MHz na špičku 4 procesoru SAA9051 a přes zmíněný dělič N do fázového detektoru φ_1 . Obvod pro výrobu horizontálních impulsů H dodává na výstupy 26 a 29 impulsy HSY, popř. HSY, uplatněné popsaným způsobem v obvodu TDA9045. Kromě toho se na špičce 31 odebírá horizontální synchronizační impuls HS, použity pro vybavení teletextového zobrazení.

Obvody barevného dekodéru v procesoru SAA9051

Chrominanční signál vybraný pásmovou propustí a prošly obvyklým obvodem pro samočinné řízení amplitudy ACC se demoduluje kvadraturně dvěma synchronními detektory, vyžadujícími barvonosné ve tvaru $\cos \omega t$ a $\sin \omega t$. Tepře za demodulací po filtraci dolními propustmi procházejí při výběru soustavy NTSC oba signály barev hřebnovými filtry do vypínače barev a do multiplexera. Při soustavě PAL je zapojeno zpožďovací vedení a maticu PAL s přepínačem pro rekonstrukci signálů U a V. V multiplexeru se signály U a V převzorkovávají ze 7bitových slov na 4bitové s tím, že vzorkovací signál čtvrtinového kmitočtu 3,375 MHz (viz tab. 3) vzniká při současných čtyřech jasových vzorcích se sedmi bity (na 7 vedených D5 až D11) postupně na 4 vedených D0 a D3 signály barev U a V, a to vždy po jednom vzorku lichých a sudých bitů obou signálů. V jednom lichém bitu sledu signálu U se přenáší identifikační bit CS pro soustavu SECAM (viz tab. 3).

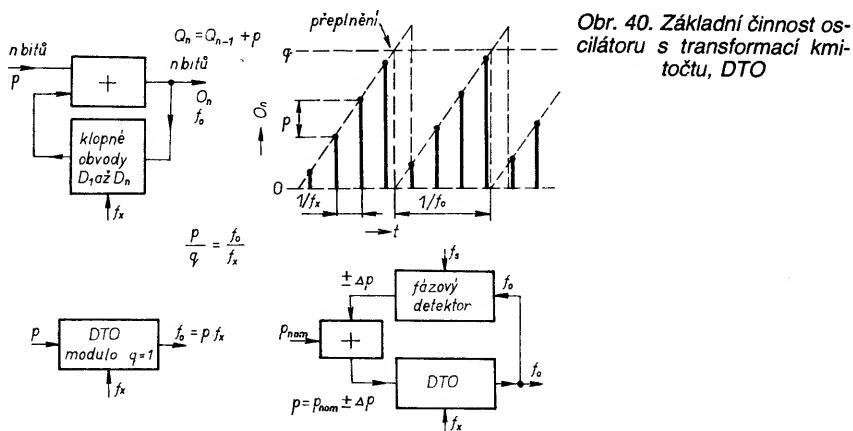
Tab. 3. Multiplexový přenos 7 bitů signálů barev U, V čtyřmi vedeními

Vedení		Bity signálů Y, U, V				
D3	V6	V4	V2	V0	-	
D2	V5	V3	V1	U0	CS =	
D1	U6	U4	U2	U1	identifikace	
D0	U5	U4	Y6	Y6	SECAM	
D11	Y6	Y6	Y6	Y6		
D10	Y5	Y5	Y5	Y5		
D9	Y4	Y4	Y4	Y4		
D8	Y3	Y3	Y3	Y3		
D7	Y2	Y2	Y2	Y2		
D6	Y1	Y1	Y1	Y1		
D5	Y0	Y0	Y0	Y0		

$13,5 \text{ MHz}$ $3,375 \text{ MHz}$

Proti soustavě ITT se kontrast, jas a barevná sytost neřídí v číslicových procesorech, avšak až v analogové formě v obrazovém procesoru TDA9080, před nímž předchází analogové zlepšení barevných přechodů obvodem TDA4565 (u soustavy ITT číslicové).

Signál barvonosné o kmitočtu f_b se obnovuje a synchronizuje pomocí transformačního oscilátoru DT02 (viz obr. 36). Jako fázový detektor v synchronizační smyčce φ_2 působí kvadraturní demodulátor signálu V spolu s obvodem pro klíčování burstu, otevíraném impulsem f_b . Na výstupu tohoto obvodu se

Obr. 40. Základní činnost oscilátoru s transformací kmitočtu, DTO

objevuje ustálená rovnovážná odchylka jako veličina $\Delta f_b/2f_x$, upravená pokud jde o kmitočtovou závislost filtrem smyčky φ_2 . Po sečtení s nominální hodnotou $f_{bn}/2f_x$ definující barvonosný kmitočet (měnitelný podle soustavy sběrnící I^2C) se hodnota $A = f_b/2f_x = f_{bn}/2f_x \pm \Delta f_b/2f_x$ dělí signálem $B = M_h/2f_x$, přiváděným z obvodu prvního fázového závěsu φ_1 a podíl $A/B = f_b/N_f$ se zachycuje v registru taktovaném rádkovým kmitočtem f_h . Z něho se přivádí jako regulační veličina k oscilátoru DT02, takže tento oscilátor, taktovaný vzorkovacím kmitočtem N_f , dává na svém výstupu barvonosný kmitočet f_b jakožto součin obou vstupních signálů. V synchronním detektoru signálu V , napájeném fází $\sin \omega t$ signálu f_b přes paměť ROM, se smyčka φ_2 uzavírá.

Takovým zapojením se jedním krystalovým oscilátorem X řídí kmitočty vzorkovacího i barvonosného signálu ve dvou smyčkách fázového závěsu.

Procesor SAA9056 pro signál SECAM

Sedmibitový úplný televizní signál vstupuje za procesorem SAA9051 do pásmové propusti a pak se demoduluje v následné signály barev D_B a D_R . Dalším obvodem se využívá nestejná stejnosměrná složka obou signálů a lze nastavit i jejich zesílení, jen však servisní, neboť sytost u soustavy Philips řídí až divák analogově v obrazovém procesoru. Po obvodu dolní propusti jakožto deefáze se i následné signály převzorkovávají pomo-

cí čtvrtinového vzorkovacího kmitočtu 3,375 MHz. Oba následné signály se pak pomocí zpožďovacího vedení a křížového přepínače, řízeného z obvodu identifikace, dostávají jako paralelní signály do výstupního obvodu, uvolněného signálem FOE na špičce 11. V něm se signály D_R a D_B multiplexují na čtyři výstupní špičky 12 až 15 (podobně jako u signálu PAL). Na špičku 2 se přivádí rádkový zatemňovací impuls BLN, vyráběný v procesoru SAA9051 (na špičce 42). Je určen pro činnost křížového přepínače. Chrominanční výstup z procesoru SECAM se sdružuje s chrominančním výstupem PAL ve společné 4bitové vedení. Jasový signál pro soustavu SECAM zpracovává procesor SAA9051.

Obrazový procesor SDA9090 pro nové funkce (PIP) a vstupní rozhraní paměti

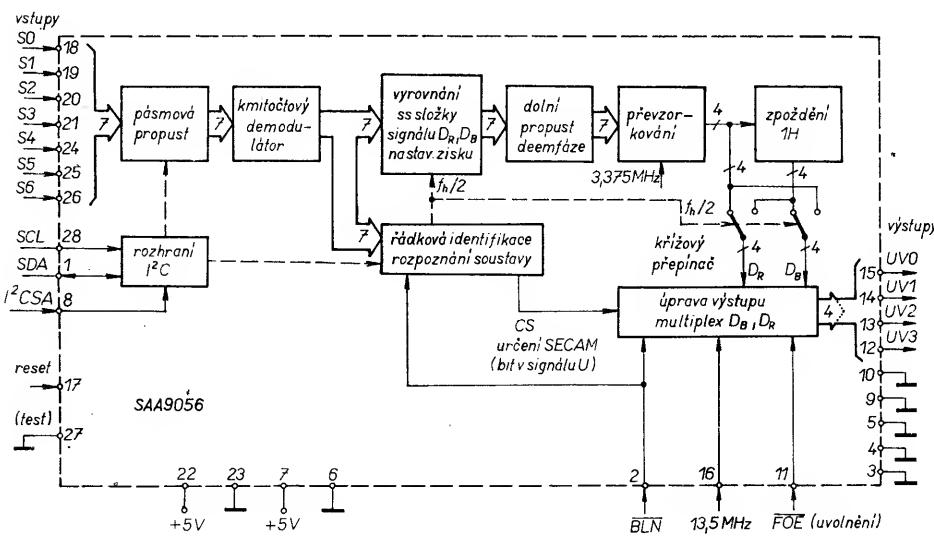
Procesor pracuje především jako vstupní rozhraní paměti, které zpomalením toku datových bitů umožní zápis do pomalejších běžných pamětí DRAM (s dobou přístupu 70 ns). Dosahuje se toho rozdělením 11 vstupních vedení do 36 paralelních výstupních vedení, na něž je připojeno 9 čtyřbitových pamětí $64k \times 4$ (viz obr. 42). Způsob rozšíření a zmenšení rychlosti přenosu ve sběrnici dat bude vysvětlen dále. Na obr. 43 jsou vyznačeny další nové funkce tohoto obrazového procesoru. Jasový 7bitový a chrominanční 4bitový multiplexovaný signál se demultiplexují do 16 vedení a v části pro vložený obraz nebo mnohonásobný

obraz (tyto nové funkce byly popsány u soustavy ITT) se vzorky redukují výběrem každého třetího vzorku a každého třetího rádku. Znovu se vzorkují v rytmu kmitočtu 13,5 MHz a filtrují se proti rušení aliasing (vzniklému vzorkováním). Místo třetinových obrázků lze zařadit menší obrázky, orámované mezerami obou směrech. Přepínač S_1 klíčuje podle volby přes sběrnici I^2C pomocí časovacích impulů přenos hlavního obrazu a zmenšeného obrazu na výstup. Časovací a řídicí obvody dostávají kromě vzorkovacích hodinových impulů 13,5 MHz rádkový zatemňovací signál BLN a vertikální VS1, což jsou synchronizační impulsy VS z procesoru SAA9051, upravené v řídícím a synchronizačním procesoru paměti SDA9099. Odtud také přichází časovací signál DREQ, výráběný pomocným krystalovým oscilátorem, synchronizujícím stojící obraz, a to i v případě, že je přerušen přívod televizního signálu.

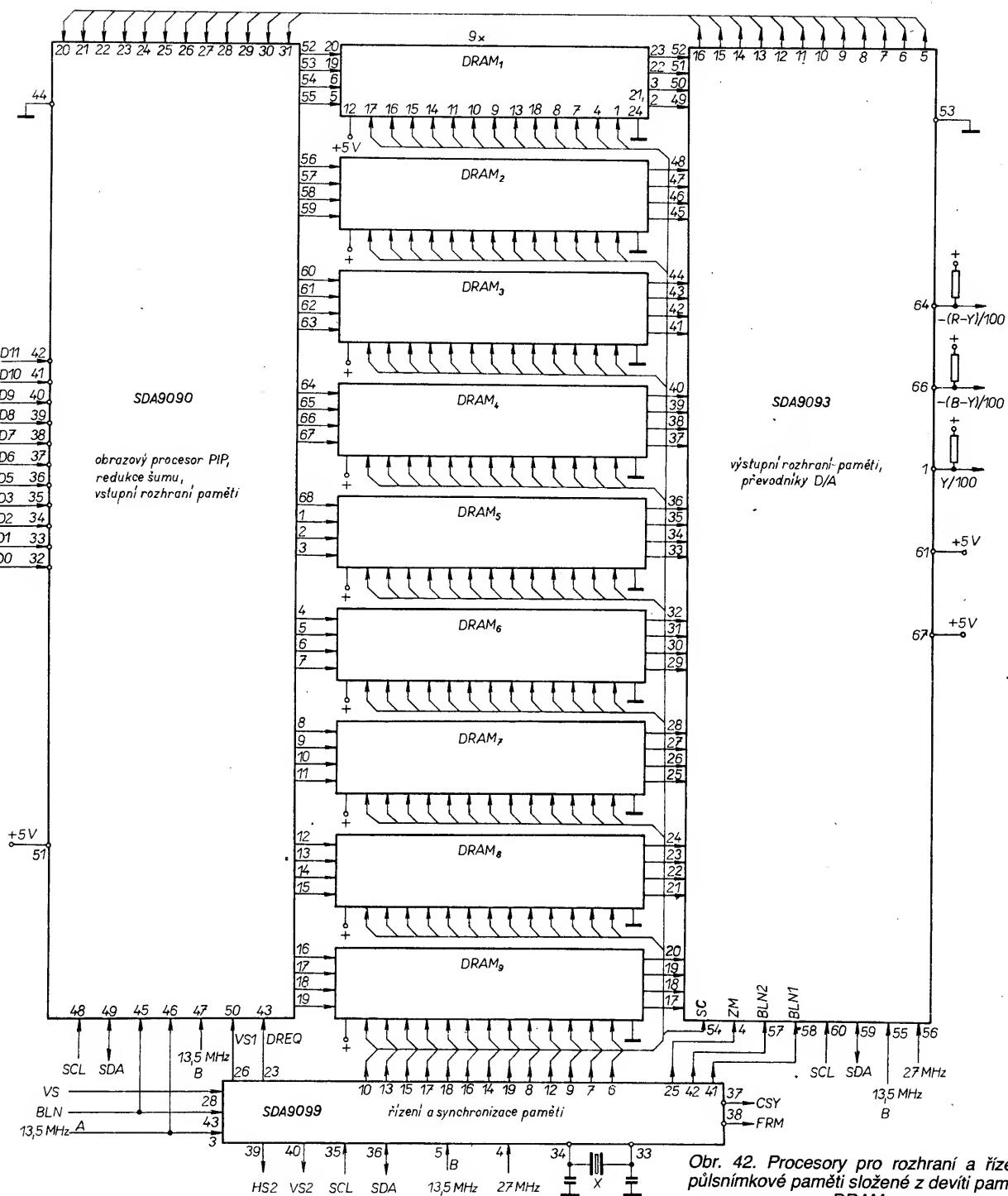
Podstatnou novinkou, využívající číslicové zpracování signálu a půlsnímkovou paměť, je obvod pro redukci šumu, zařazovaný do funkce detektoru šumu a detektoru pohybu. Pro redukci šumu je třeba do procesoru přivést signál z výstupního rozhraní paměti, ovšem s původním vzorkovacím (primárním) kmitočtem 13,5 MHz, a to vstupy DS0 až DS11 (viz obr. 43). Poněvadž přichází chrominanční signál multiplexovaný, demultiplexuje se a převádí spolu s jasovým signálem do 16bitové sběrnice. Způsob, jak omezit šum, využívá skutečnosti, že stálý nebo mírně pohyblivý obraz vykazuje časovou korelace (vztáznost) mezi půlsnímkami, neboť stejně vzorky se pravidelně opakují. Naopak šum má charakter nepravidelný, nekorelovaný s časem.

Proto lze číslicovým rekurzivním filtrem (s nekonečnou odezvou) při porovnání příslušných vzorků současného a předešlého půlsnímku působení šumu zeslabit s určitým omezením, které dále uvedeme. Rekurzivní filtry se liší od filtrů FIR (s konečnou odezvou) tím, že jejich výstupní signály se tvoří úpravou vstupních a zpět zavedených výstupních signálů (viz obr. 44). Přenosové funkce $H(z)$ číslicového filtru je závislá na koeficientu „ k “ násobičky, zařazené mezi rozdílový a součtový člen. Při koeficientu $k = 1$ se vliv výstupu (signálu zpožděněho o jeden půlsnímek) sčítá a odečítá stejným dílem, takže se vstupní signál nemění a šum se nereduкуje. Jeho potlačování se se zmenšováním činitele „ k “ zvětšuje (při $k = 1/8$ je zeslabení 12 dB). Rekurzivní filtry jsou zvlášť řízeny u jasového signálu koeficientem k_Y a oba signály barev pak společným koeficientem k_{UV} . O tom, jak velký koeficient (k_0 , k_1 nebo k_2) se do násobičky rekurzivního filtru zapojí, rozhodují dva činitelé: míra pohybu v obraze a intenzita šumu. Uvedené zeslabení šumu platí pro stálý nepohyblivý obraz. Je-li v obraze pohyb, pak vzorky stejného místa nejsou časově stejné a činnost rekurzivního filtru by rozmařázala obraz. Proto se do obvodu redukce šumu zapojuje detektor pohybu, vypínající působení rekurzivního filtru při rozdílech v datech vzorků dvou po sobě následujících půlsnímků. Filtr se vypíná (tj. $k = 1$) i v případě, že je obraz bez šumu, aby se tak vyloučil i nepríznivý vliv pomalejších pohybů.

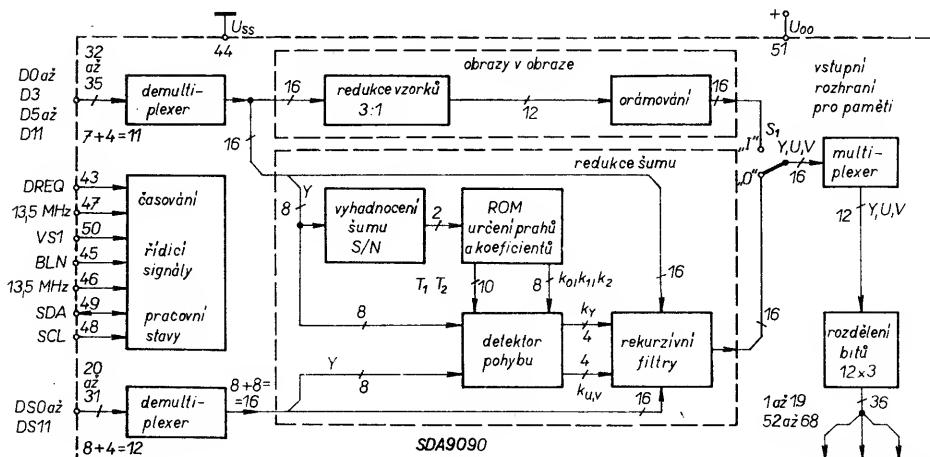
Zapojení detektora pohybu a šumu je na obr. 45. Obě části zapojení pracují jen s jasovým signálem Y. V detektoru šumu se horní propustí osamostatňuje v složky obsahující největší podíl šumu a po vytvoření absolutní

Obr. 41. Skupinové zapojení procesoru signálu SECAM, SAA9056

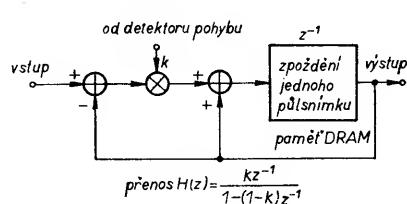

Obr. 42. Procesory pro rozhraní a řízení půlsnímkové paměti složené z devíti pamětí DRAM

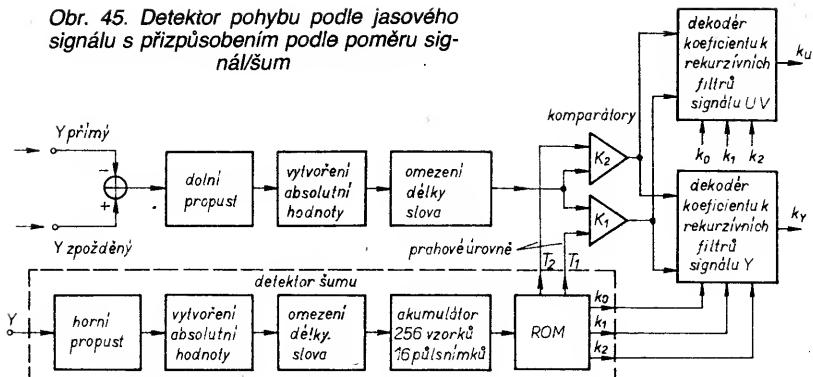
Obr. 43. Obrazový procesor pro redukci šumu, zvláštní funkce a pro vstupní rozhraní paměti

hodnoty z kladných a záporných průběhů se délka výsledného slova omezuje a v akumulátoru se ukládá 256 vzorků ze 16 půlsnímků jako hodnota, vybavující v následující paměti

Obr. 44. Rekursive filtr prvního rádu pro časovou filtraci mezi půlsnímký

Obr. 45. Detektor pohybu podle jasového signálu s přizpůsobením podle poměru signál/šum

ROM podle velikosti šumu tří různé koeficienty k_0 , k_1 , k_2 , kde poslední je roven 1. Současně vystupují z paměti ROM dva prahové signály T_1 a T_2 , uplatněné v komparátořech detektoru pohybu. Na vstupu tohoto detektoru se porovnávají příslušné vzorky přímého a zpožděného signálu Y (o 1 půlsnímek). Po filtraci dolní propustí, po vytvoření absolutní hodnoty z kladných a záporných odchylek a po omezení délky slova se hodnota úměrná velikosti pohybu přivádí na komparátory K_1 , K_2 , kde se porovnává se dvěma prahovými úrovněmi T_1 , T_2 , dodávanými detektorem šumu. Podle velikosti pohybu a intenzity šumu se v řídícím dekodéru pro rekurzívny filtry signálů Y a UV zapojí v působnosti na filtry různé násobic konstanty k_0 , k_1 , k_2 . Při zašuměném obrazu se v jeho nepohyblivých částech volí malý koeficient k_0 , naproti tomu činnost rekurzívnych filtrov se vyřazuje ($k_2 = 1$) v místech s rychlými pohyby (zde oko nevnímá působení šumu) a též při obrazu bez šumu. Při pomalých pohybech působí střední koeficient k_1 . Redukce šumu působí příznivě i na zeslabení

ní „přeslechů“ jasového signálu do chrominančního signálu (cross color), nesmí však být výstupní signál z detektoru pohybu odvozován z chrominančního signálu (přeslechy by detektor považoval za pohyb a mohl by vypínat filtr).

Po úpravách v popsaném zeslabování účinku šumu se chrominanční signály znovu multiplexují do $8 + 4 = 12$ vedení a v rozhraní paměti (viz obr. 46a) se seřazují do $3 \times 12 = 36$ vedení, jimiž se přenášejí data do paměti menší rychlosti.

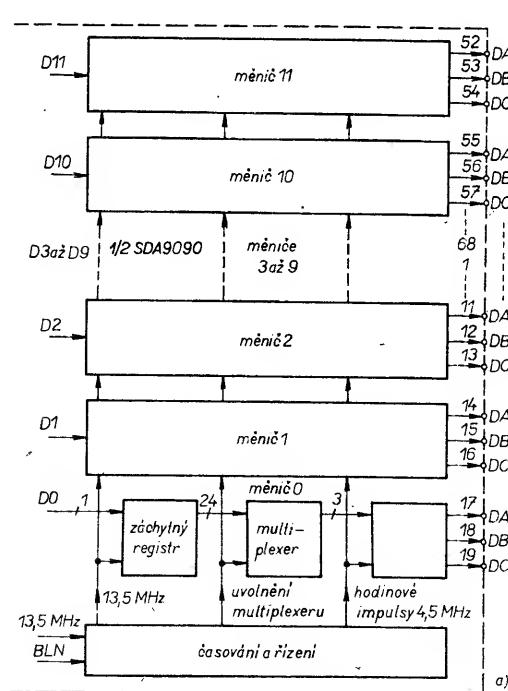
Rozhraní obsahuje 12 měničů (0 až 11). Využívá se jich však jen 11 (7 pro jasový a 4 pro chrominanční signály). Činnost měniče signálu D0 se třemi signály DA0, DB0, DC0 je znázorněna na obr. 46b. V záchytém registru se sériový signál 24 bitů převádí na 24 výstupů záchytého registru. Přitom se každý třetí výstup (tj. např. 1, 4, 7 ... 22, celkem 8 vedení) přivádí do jednoho multiplexeru, a to postupně do A (1 až 22), B (2 až 23), C (3 až 24), kde se 8 vstupů multiplexuje do jednotlivých výstupů, tj. DA0, DB0, DC0. Tak se 24 „rychlých“ bitů rozloží

na trojici osmi „pomalých“ bitů. Od 12 vstupů D0 až D11 (12 vedení) se tak získá 36 vedení (v praxi zcela nevyužitých), napájejícich daty 9 čtyřbitových paměti adresovaných 256 řádky (RAS) a 256 s sloupcem (CAS). Tímto způsobem se původní vzorkovací kmitočet 13,5 MHz zmenší třikrát, takže se data zapisují do paměti kmitočtem 4,5 MHz.

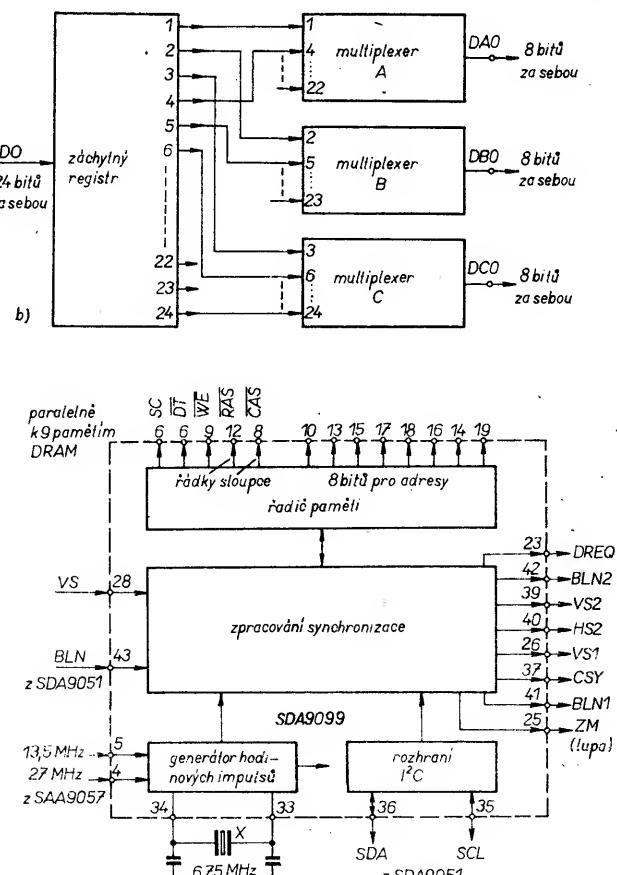
Procesor SDA9099 pro synchronizaci a řízení paměti

Procesor zpracovává ze vstupních hodinových impulsů 13,5 MHz a z vertikálního synchronizačního signálu VS na špičce 28 (viz obr. 47), jakož i ze řádkového zatemňovacího impulu řídící impulsy pro vnitřní rádič paměti. Dále vyrábí výstupní řídící impulsy pro procesor výstupního rozhraní (včetně převodníků D/A) SDA9093 a řídící impulsy o dvojnásobném kmitočtu HS2 a VS2 pro vychylovací procesor. Výstupní rozhraní odeberá též horizontální BLN1 a vertikální CS1 impulsy pro řízení výstupu datových signálů o původním vstupním kmitočtu, vedoucích zpět do procesoru SDA9090 (do obvodu pro redukci šumu). Procesor obsahuje též vlastní krystalový oscilátor X s kmitočtem 6,75 MHz, který řídí synchronizaci televizoru při stojícím obrazu (zápis dat do paměti je přerušen), pro což potřebuje procesor SDA9090 signál DREQ. Snímání teletextu se zdvojenými rozkladovými kmitočty v dekódéru teletextu řídí impulsy CSY.

Pomocí sběrnice I²C se dají nastavovat správné fáze a trvání řídících impulsů a může se volit prokládané řádkování 100 Hz nebo řádkování progresivní. Je to však řádkování bez interpolace a řádky lichého a sudého půlsnímku při něm splývají (typ 312+312 nebo 312+313). Rádič paměti

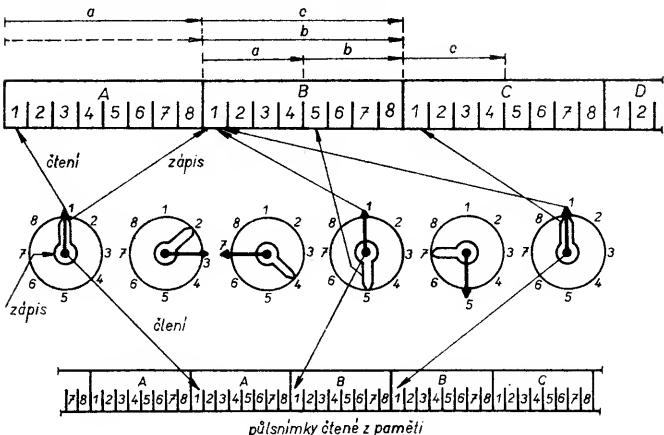

Obr. 46. Část procesoru SDA9090; a) vstupní rozhraní paměti, b) činnost měniče počtu vedení

Obr. 47. Procesor SDA9099 pro synchronizaci a řízení paměti

půlsnímky ukládané do paměti po osmi řádcích

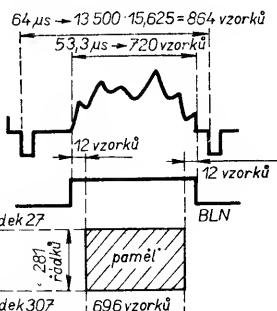

Obr. 48. Mechanismus současného čtení a zápisu do paměti; fázor pro zápis = W, pro čtení = R

ovládá zápis a čtení z paměti, které probíhá současně tím, že se čtení uskutečňuje dvojnásobnou rychlostí než jakou probíhá zápis. Osm bitů adresy volí 256 řádků paměti při signálu RAS a 256 sloupců při signálu CAS. Pomocné signály SC, DT a WE uvolňují vstupy dat v pamětech, popř. řídí stav zápisu.

Vysvětlení současného zápisu a čtení z půlsnímkové paměti podává obr. 48. Uvažujme, že má obraz tedy i paměť jen 8 řádků a zápisové adresování si znázorněme rotujícím fázorem W a čtecí adresování fázorem R, rotujícím dvojnásobnou rychlostí než fázor W. V půlsnímkové paměti je zapsán půlsnímek A a v době, kdy zapisovací fázor začíná ukládat data v prvním řádku půlsnímku B, čtecí fázor R přečeje ještě první řádek a pak další až do osmého řádku půlsnímku A, neboť postupuje dvojnásobnou rychlosť než fázor W zapisující do řádků 1 až 8 nový půlsnímek B. Když dospěl zápis na 5. řádek, fázor R už přečetl celý půlsnímek A (a učinil tak již podruhé, jak poznáme u půlsnímku B). Při tom, jak fázor W postupuje zápisem řádku pátého až osmého, čtecí fázor přečeje celý půlsnímek, tj. 1. až 8. řádek poprvé a při začátku zápisu první poloviny půlsnímku C stačí fázor R přečíst půlsnímek B podruhé, neboť předchází fázor W a přečetl v paměti dříve to, co fázor W právě pomaleji nuluje a opatruje novými daty.

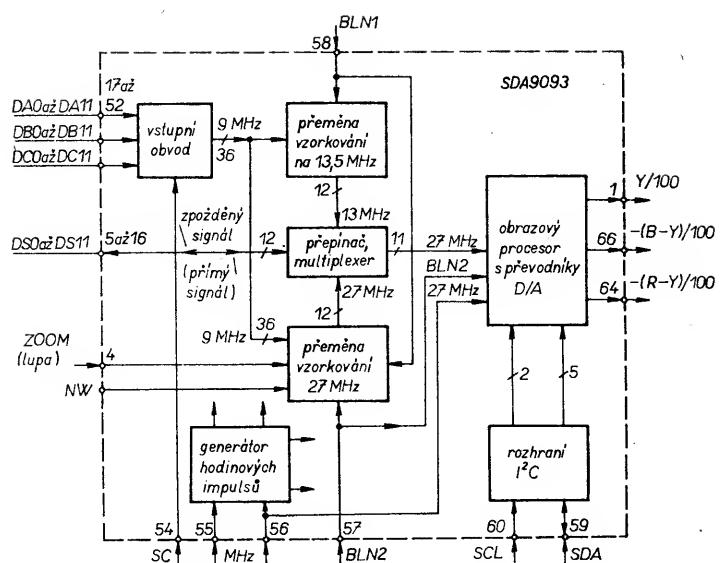
Na obr. 49 je přehledně znázorněna potřeba paměťové kapacity pro jeden půlsnímek

Pořečka kapacity paměti:
 696 vzorků $\times 7$ bitů $\times 281$ řádek = $1389\,032$ bitů pro Y
 174 vzorků $\times 7$ bitů $\times 281$ řádek = $342\,258$ bitů pro B-Y
 174 vzorků $\times 7$ bitů $\times 281$ řádek = $342\,258$ bitů pro R-Y

Celkem = $2053\,548$ bitů
 Kapacita 9 DRAM = $9 \times 65\,536 \times 4 = 2\,359\,296$ bitů

Obr. 49. Omezení počtu vzorků v obraze a potřebná kapacita paměti při vzorkovacím kmitočtu 13,5 MHz

Obr. 50. Procesor SDA9093 s výstupním paměťovým rozhraním a převodníky D/A

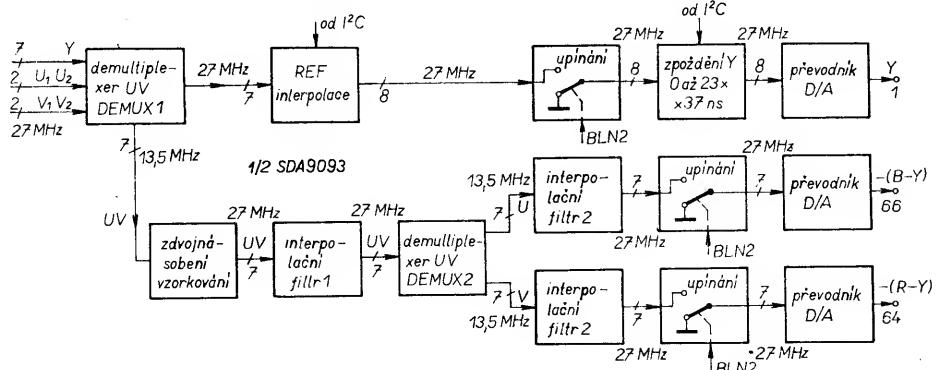
v případě 7bitového kvantování a využití jen počtu vzorků pro činný řádkový běh, zmenšený na obou stranách o 12 vzorků. Rovněž počet vzorkovaných řádků je omezen na 281. Požadavek 2 053 548 bitů je zabezpečen kapacitou devíti paměti 64×4 , tj. $2\,359\,296$ bitů, což by krylo i potřebnou kapacitu při osmibitovém kvantování (2 346 012 bitů).

Procesor SDA9093 pro výstupní rozhraní paměti s převodníky D/A

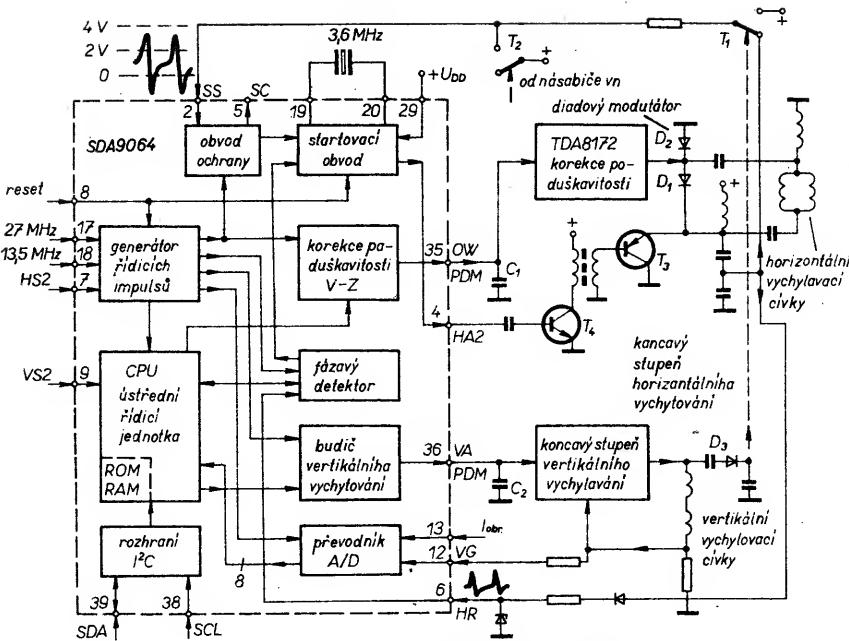
Do procesoru vstupuje číslicový signál z paměti po 36 vedeních při vzorkování s dvojnásobnou rychlosťí, tj. $2 \times 4,5$ MHz = 9 MHz, viz obr. 50. Vstupní obvod je otevřán signálem CS na špičce 54. Vzorkovač kmitočtem proudí dat procházejících 12 vedeními se přeměnuje za pomocí vymezovacího signálu BLN1, popř. BLN2 ve dvou obvodech. V hlavním měniči vzorkování je to přeměna na 27 MHz a v měniči pro signál, jdoucí zpět do vstupního rozhraní pro redukci sumu, je to 13,5 MHz. Oba signály se vybírají pomocí multiplexeru na jeho 11bitový výstup (složený ze 7 jasových a 4 chrominancích bitů) s kmitočtem 27 MHz a na zpětné 12vodičové vedení, dodávající na špičkách 5 až 16 půlsnímkové zpoždění signál s původním vzorkovacím kmitočtem 13,5 MHz. Tímto výstupem lze do popisova-

ného procesoru přivádět přímý signál z dekódéru, nepoužívá-li se půlsnímková paměť. V měniči pro 27 MHz lze pomocí vnějších signálů ZOOM (ZM) a NW opakovat jeden vzorek dvakrát za sebou v určité části rastrovém obrazu, takže se reproducuje ve zvoleném výseku (voleném pomocí dálkového ovládání a sběrnice I²C) tato část čtyřnásobně plošně zvětšena na celou plochu stínítka obrazovky. Signál se vzorkovacím kmitočtem 27 MHz se po datové sběrnici (7 vedení pro jasový signál Y a 4 vedení pro známým způsobem multiplexovaný signál U₁, U₂, V₁, V₂) zavádí do obrazového procesoru s převodníky D/A, jehož funkce jsou podrobněji znázorněny na obr. 51.

Ve vstupním dekódéru pro signály UV se rozděluje cesta sedmibitového jasového signálu a sedmibitová cesta dvou následujících signálů, kde převzorkování ze 4 vedení do 7 vedení znamená změnu vzorkovacího kmitočtu pro signály UV na 13,5 MHz. V dalším obvodu se tento kmitočet zdvojuje, přičemž se následným interpolaci filtretem signál filtruje potlačováním obrazových kmitočtů barev rovných polovině původního vzorkovacího kmitočtu pro signály U, V, tj. $3,375$ MHz : 2 = 1,6875 MHz (aliasing). Potom se oba následné signály U, V rozdělí demultiplexerem (DEMUX2) v současné signály U, V se 7 bitů, čímž se vzorkovací kmitočet pro každý z nich přemění na 13,5 MHz. V rozdělené cestě každého sig-

Obr. 51. Obrazová část procesoru SDA9093 s převodníky D/A

Obr. 52. Vychylovací procesor SDA9064

nálu se zdvojuje vzorkování na 27 MHz (aby bylo shodné jako u jasového signálu) s opanovanou filtrací proti rušení „aliasing“. Po klíčování na nulovou hodnotu po dobu řádkového zatemňovacího impulu se číslicové signály převádějí na analogové – (R-Y)/100, kde označení 100 znamená dvojnásobnou rozkladovou rychlosť a dvojnásobný kmitočtový rozsah.

Sedmibitový jasový signál se přeměnuje interpolací na osmibitový ve filtrovi REF (Resolution Enhancement Filter), aby se číslicovým filtrem (za pomocí zpožďování o 1 takt) zlepšila rozlišovací schopnost a potlačilo se rušení kvantizačním šumem při pouhém 7bitovém kvantování signálů. Kromě klíčování na nulovou úroveň se jasový signál před převodníkem D/A zpožďuje (nastavitelně přes I^2C) v počtu 0 až 23 taktů kmitočtu 27 MHz, tj. maximálně 851 ns. Vyrovňává se tak zpoždění signálů U, V v procesoru CTI. Jasové zpoždění v analogovém obvodu TDA4565 není pak zapojeno.

Generátor hodinových impulsů SAA9057

Úkolem tohoto generátoru (viz obr. 39) je dodávat procesorům na modulu „FEATURE BOX“ vzorkovací impulsy o kmitočtech 13,5 MHz a 27 MHz. Vnitřní oscilátor řízený napětím (VCO) kmitá na kmitočtu 27 MHz, neboť je na něm udržován fázovým závesem pomocí děliče 4:1 a přiváděným řidicím signálem o kmitočtu 6,75 MHz (LFCO) z transformačního oscilátoru DT01 (z integrovaného obvodu SAA9051). Přímý výstup a použité kmitočtové děliče dodávají zmíněné vzorkovací kmitočty. Výstupu 20,25 MHz se nevyužívá. Výstupy 7 a 14 se vedou přes zesilovače v zvláštním integrovaném obvodu a vracejí se zpět do obvodu SAA9057 před výstupní oddělovače do obvodu minimalizujícího fázový posuv (skew). Uvnitř tohoto generátoru hodinových impulsů je i obvod pro nulování (POR = power reset) při zapnutí televizoru, kdy se objeví na špičce 2 otevírající napětí CE = 12 V. Kapacitou kondenzátoru na špičce 3 se řídí doba setr-

vání nízké nulovací úrovně na výstupu 12. Zmenší-li se napájecí napětí televizoru pod určitou mez, výstup 12 na to reaguje přechodem na nízkou úroveň.

Vychylovací procesor SDA9064

Vychylovací procesor přijímá z procesoru pro řízení a synchronizaci paměti, SDA9099, horizontální HS2 (na špičce 7) a vertikální VS2 (na špičce 9) synchronizační impuls. Vnitřní generátor vyrábí budící impulsy pro koncové vychylovací stupně. Horizontální budící impuls, vystupující ze špičky 4, přechází přes obvod ochrany, který při příliš velkém vysokém napětí, příliš velkém proudu obrazovky a při selhání vertikálního koncového stupně zavádí na výstupu 4 trvale vysokou úroveň, takže rádkový koncový stupeň nepracuje. Při tom se upravuje tvar impulsu „sandcastle“ tak, aby zaveden ze špičky 5 do obrazového procesoru, zatěžoval trvale signály RGB. Totéž, ale bez vyloučení činnosti rádkového stupně se děje při malém napájecím napětí. V obvodu ochrany jsou určeny dvě úrovně napětí, mezi něž v normálním provozu zasahuje vrchol přiváděného impulsu rádkového zpětného běhu (ochrana SS na špičce 2). Při působení obou uvedených ochran přestupuje impuls horní nebo nedosahuje dolní úrovně. Horizontální rozklad se vypíná (úroveň H na špičce 4) též při nadmerném proudu obrazovky, indikovaném od dolní části násobiče vn tak, že spínač T_2 připojí při určité úrovni proudu na špičku 2 obvodu ochrany kladné napětí. Totéž se stane při přerušení funkce vertikálního rozkladu, kdy dioda D_3 neusměrňuje žádné napětí a tím přepínač T_1 přepne.

Generátor řidicích impulsů dodává horizontální budící impuls na špičku 4 přes fázovací obvod, řízený impulsem rádkového zpětného běhu HR (na špičce 6). Přes rozhraní I^2C a ústřední řidící jednotku lze nastavovat fázi mezi vstupním impulsem HS2 (7) a výstupem 4, a tak středit obraz ve vodorovném směru. Budící impuls přechází přes startovací oscilátor, který v době nulování budi rádkový koncový stupeň impulsy o kmitočtu 3,6 MHz, generované krystalovým oscilátorem. Obvod korekce poduškovitosti pracuje stejně jako ostatní podle řízení

z ústřední jednotky s pamětí ROM (než naběhne řízení I^2C) a RAM.

Korekční obvod vyrábí z číslicových dat signál OW, pulsně hustotně modulovaný (PDM) na vnějším integračním kondenzátoru C_1 . Z něho se pak získává v integrovaném obvodu TDA8172 analogový signál parabolického průběhu, řidící korekci i šířku obrazu pomocí diodového modulátoru.

Generátor řidicích impulsů zpracovává vstupní signál VS2 na budící signál pilovitého průběhu pro vertikální koncový stupeň bez kondenzátorové vazby, aby se řízením stejnosměrné složky mohlo řídit vertikální střední obrazu. Signál pilovitého průběhu vzniká rovněž integrací na kondenzátoru C_2 hustotně modulovaného signálu PDM. Tvar buzení se odvozuje od dat v pamětech ústřední jednotky, která se porovnává se vzorkem VG zpětné vazby z rezistoru zařazeného do série s vychylovacími cívky. Tento signál se převádí vnitřním převodníkem A/D na číslicový ke zmíněnému porovnání. Lineárnost, amplitudu i stejnosměrnou složku lze řídit daty, která jsou zapsány při výrobě ve zvláštní paměti E²PROM mimo vychylovací procesor. Při poruše této paměti (smazání vlivem přeskoku v obvodu vysokého napětí) lze do ní přepsat nastavovací data pro geometrii obrazu z tzv. nouzové paměti v hlavní ovládací jednotce televizoru.

Vychylovací procesor opravuje pomocí řidicí jednotky i změny obou rozměrů obrazu (zvětšování) vlivem zvětšujícího se proudu obrazovky. Pro tent účel se přivádí na špičku 13 informace z rezistoru v děliči, zařazeném do druhé mřížky obrazovky. Je třeba rovněž zajistit převod analogového signálu na číslicový.

Tím jsme zakončili zdánlivě podrobný popis číslicových procesorů v televizorech IDTV. I když jsou postupy zpracování v jednotlivých procesorech ještě složitější, lze si učinit i tak představu o technické propracovanosti řešení obvodů, a tím o přínosu číslicové techniky do ovládání nesčetných parametrů, tj. ladění, nastavování, regulaci a ochranná jistění. Televizor se tak stává „specializovaným“ počítačem.

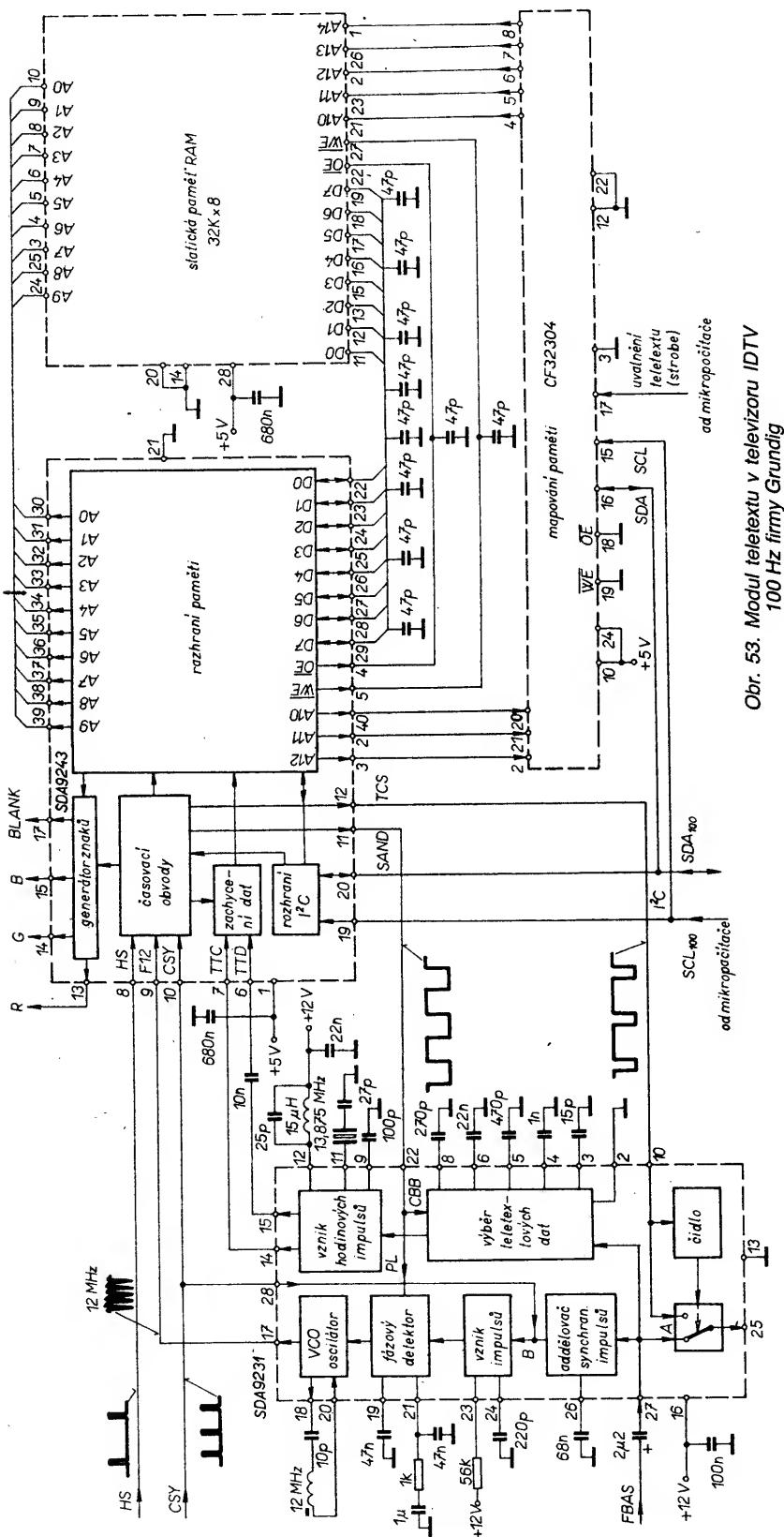
Zpracování teletextu v televizoru

K pojednání o číslicovém zpracování televizního signálu patří též doplňkové funkce televizoru, tj. zpracování číslicových dat přenášených v zatemňovacím vertikálním intervalu ve vybraných rádcích. Přenos teletextových abecedně-číslicových dat je popsán v literatuře [4]. V televizoru IDTV se teletextová data zpracovávají z úplného televizního signálu FBAS odděleně (paralelně) od analogově-číslicového zpracování na modulu „feature box“, viz obr. 36. Podrobné zapojení teletextovaného modulu s integrovanými obvody SDA9231 a SDA9243 pro dekódér druhé generace a pro úroveň 1 je na obr. 53. Poněvadž se u nás vysílá teletext v rozšířené úrovni 1 (tzv. 1,5), vysvětlíme celý proces osamostatnění teletextových dat na verzi s českou a slovenskou abecedou u klasického televizoru s rozklady 15 625 Hz a 50 Hz, tj. s integrovanými obvody SAA5231 a SAA5243P/H. Obvody SDA9231 a SDA9243 uvedené pro televizor IDTV se liší jen ve vybavování výstupních signálů z generátoru znaků impulsovými signály HS a CSY, dále pak skladbou národních abeced bez rozšířeného počtu znaků, a s možností využití paměti 32K × 8 (tj. až 32 stránek).

Zapojení dekodéru druhé generace

Druhá generace teletextových dekodérů umožňuje zobrazit rozšířený počet abecedních znaků a rychle volit stránky vytypované na stavové řádce. Děje se tak pomocí nezobrazovaných řádek (26., 27. a 30. paketu), což je typické pro přenos tzv. úrovně 1,5.

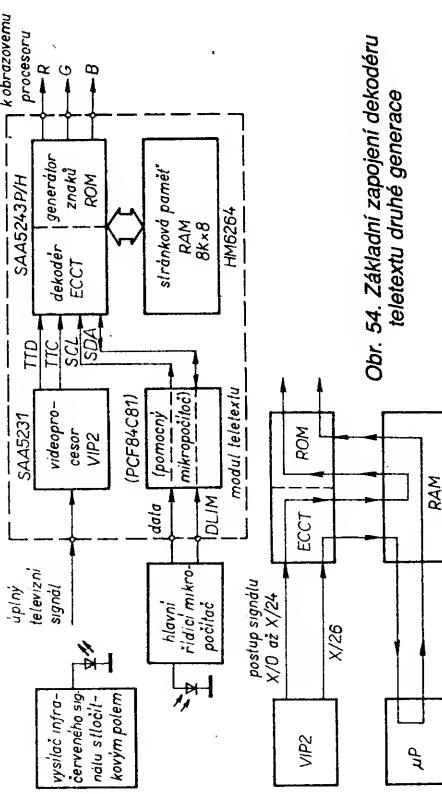
Zobrazovací postup vyžaduje pro zmíněný rozšířený počet znaků počítačové zpracování údajů přenášených nezobrazovaným paketem 26. Základní zapojení dekodéru 2. generace s možností rychlé volby 4 stran

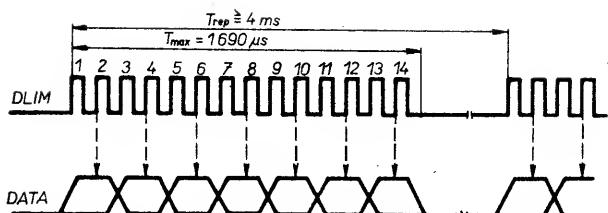
Obr. 53. Modul teletextu v televizoru IDTV
100 Hz firmy Grundig

mikropočítač vlastní dekodér teletextu (označovaný jako CCT, Computer Controlled Teletext = teletext řízený počítačem) nebo pro zpracování úrovně 1,5 nazvaný ECCT (Enhanced CCT = rozšířený teletext řízený počítačem). Teletextové informace přicházejí do dekodéru nespojitě, v půlsnímkových periodách. Vybrané stránky (obsahová a tři další vytypované paketem 27) se ukládají samočinně v paměti RAM o kapacitě 8 kilobitů, $8\text{ k} \times 8$, jak to vyžaduje přenos rozšířeného počtu znaků 26. paketem. Kromě toho lze místo jedné této stránky zvolit pro záznam do paměti číslo stránky pomocí dálkového ovládání. Z paměti se při zobrazování odebírají plynule znaková a grafická data a podle svého obsahu a časového řízení vybírají z generátoru znaků (z paměti ROM) příslušné signály, vytvářející výstupy RGB pro buzení obrazového procesoru.

Z teorie přepisování původních znaků (převážně pro velkou abecedu), vysílaných bez diakritických znamének, na znaky s diakritickými znaménky podle polohy, tj. souřadnic na rastru obrazovky, víme, že to vše zařídí počítac podle určitého předem „namaskovaného“ programu v jeho paměti ROM. Počítac odebírá příslušná teletextová data z vnější hlavní paměti RAM, zpracuje je a znovu uloží na správné adresy do paměti RAM (viz postup signálů pro pakety 0 až 23 a 26 v dolní části obr. 54). Další postup zpracování znakovým generátorem je pro všechna data stejný. Může však být změněn počítacem podle vloženého programu v paměti ROM (prokládané nebo neprokládané řádkování). Zmíněný počítac označujeme jako pomocný (mikrokontrolér) a je umístěn jako jeden integrovaný obvod na modulu teletextu. S dekódérem teletextu ECCT a jeho vnější paměti RAM komunikuje uvedeným způsobem po sběrnici I²C.

Obr. 54. Základní zapojení dekódéru teletextu druhé generace

Obr. 55. Časová souvislost impulsů na dvouvodičové sběrnici MI-bus

Tento pomocný počítač by mohl být nahrazen hlavním řídícím mikropočítačem televizoru, přizpůsobeným obvodově i programově přenosu po sběrnici I²C s dekódérem ECCT. Aby bylo možné zapojovat dodačeň dekodér teletextu i do televizoru s řídícím mikropočítačem neschopným přímého řízení úrovně 1,5, osazuje se modul teletextu pomocným mikropočítačem řízeným obslužnými povely z dálkového ovládání přes hlavní mikropočítač jednoduchou sběrnici MI-BUS (viz dále). Potom přistupuje k přepisovací funkci pomocného počítače ještě přeměna přenosu dat ze sběrnice MI-BUS na I²C. Data sběrnice MI-BUS je třeba zadřít před vstupem do pomocného počítače v posuvném registru a pak je po určité čekací době, započaté hodinovým signálem DLIM, jako přerušení přenést vlastními hodinovými impulsy DLIM do pomocného počítače. Mezi oběma počítači může být i jiná spojovací sběrnice (např. SDA, ICL u dekodéru firmy Grundig). Programovým vybavením pomocného mikropočítače lze přizpůsobit ovládací část funkci dekodéru snadněji, než by tomu bylo obvodovým zapojením.

Sběrnice MI-BUS

Firma Mullard zavedla pro přenos instrukcí (Mullard-Instruction) od přijímače dálkového ovládání nebo z mikropočítače do teletextového dekodéru sběrnici se dvěma jednosměrnými vedeními (viz obr. 55). Impulzy DLIM (= Data Limiter) představují hodinové impulsy s opakovacím kmitočtem dvojnásobným, než jakým se přenáší data pro řízení teletextu. Tím se dosáhne méně poruchového a bezpečnějšího přenosu dat. Impulzy DLIM v počtu 14 se vysílají jen po dobu přenosu dat. Počáteční podmínka přenosu

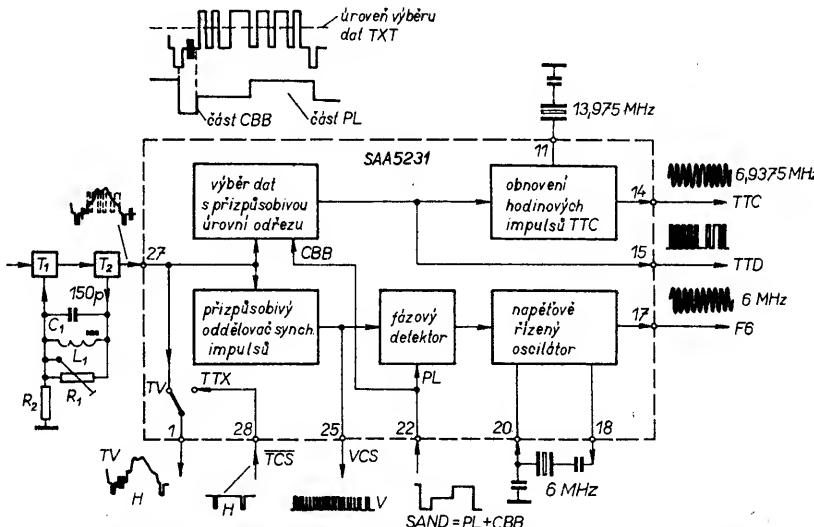
je určena začátkem série hodinových impulů DLIM a přenos končí přechodem do jejich trvalé úrovně L. Data se přenášejí čelem každého sudého hodinového impulu. Trvání jednoho povetu a doba jeho opakování je na obr. 55.

Funkce videoprocesoru VP2 SAA5231

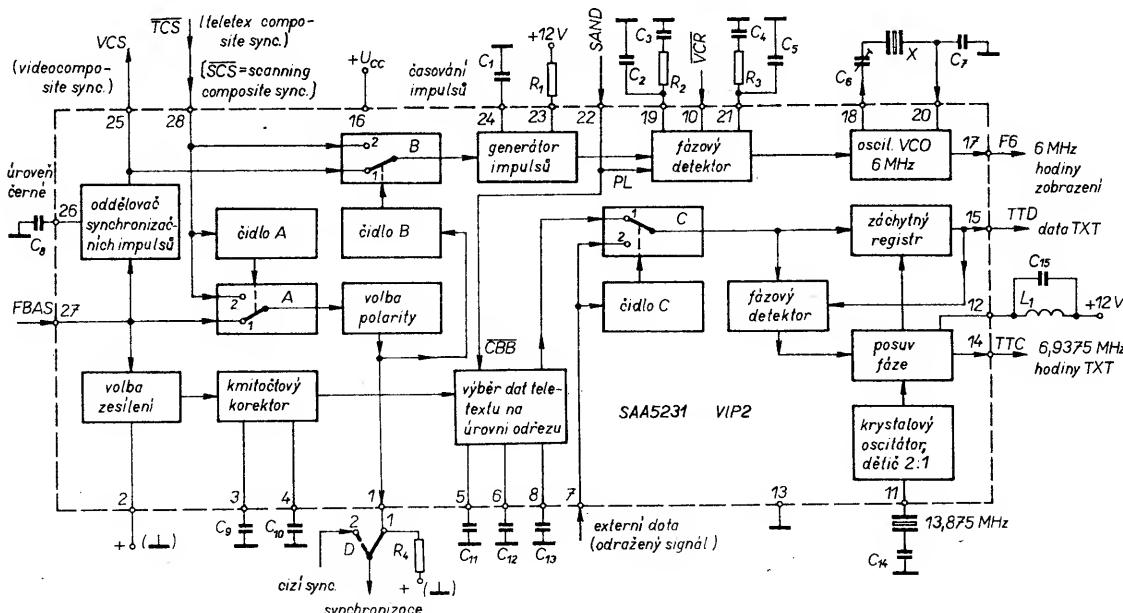
Přehled funkcí tohoto procesoru s uvedením průběhu vstupních a výstupních signálů je na obr. 56 a podrobné vnitřní skupinové schéma je na obr. 57. Úplný obrazový televizní signál nemá být zkreslen jak v amplitudové, tak fázové kmitočtové charakteristice (viz anténní rozvod nevyhovující této pozadavkům). Mírou zkreslení je výška teletextového oka (viz literaturu [8]). Z tohoto důvo-

du se průběh signálů vyšších kmitočtů koriguje amplitudově a fázově před vstupem 27 do procesoru, a to kmitočtovou závislostí zpětnou vazbou C₁L₁R₁R₂ mezi dvěma tranzistory T₁ a T₂ (viz obr. 56). V procesoru se signál rozděluje do oddělovače synchronizačních impulů s udržováním úrovně černé dané napětím na kondenzátoru C₈ (26) a do obvodu pro „výsek“ dat. Oddělená synchronizační směs VCS (video composite sync) vystupuje špičkou 25 do dekodéru ECCT a rádkové synchronizační impulsy v této směsi obsažené budí uvnitř procesoru generátor impulsů. Amplituda a časový posuv čel vyráběných impulsů závisí od kapacity a odporu součástek, připojených na špičky 24, popř. 23 (viz obr. 57).

Tyto rádkové impulsy synchronizují přes fázový detektor oscilátor 6 MHz řízený napětím. Oscilátor poskytuje na výstupu 17 signál zvaný F6 a svým kmitočtem 6 MHz zajišťuje zobrazování elementárních častic každého znakového pole na obrazovce. Konstantní kmitočet a fázi signálu F6 udržuje nepřímá fázová synchronizace. Jako vzorek vyroběného signálu (a zpracovaného v dekodéru ECCT) přichází z dekodéru zpět na špičku

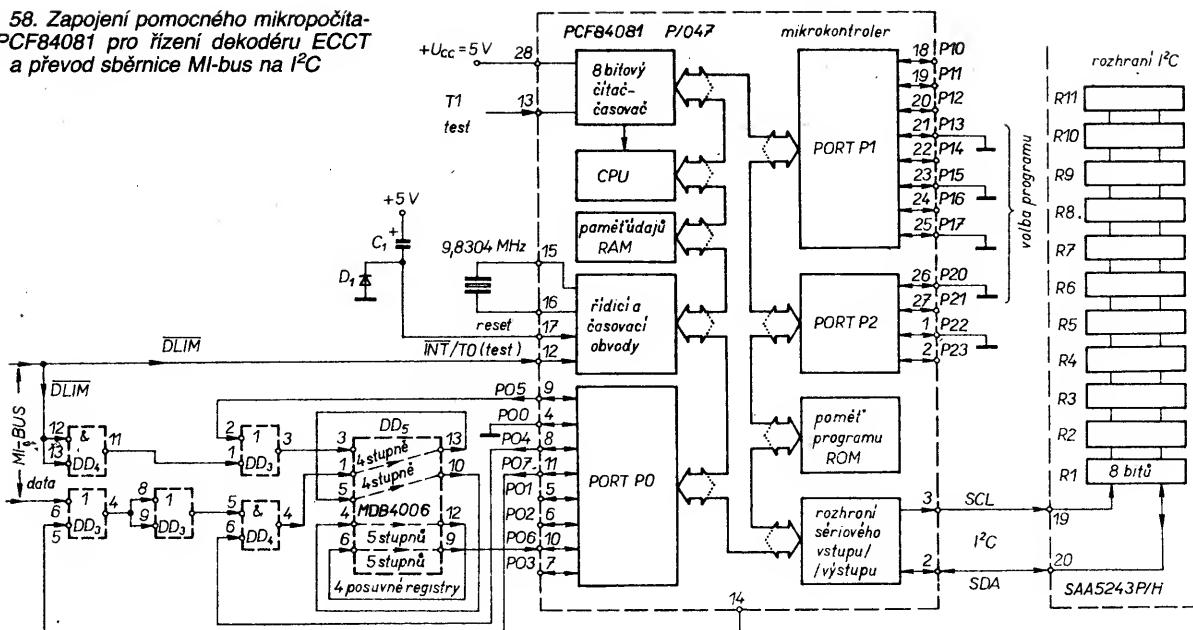

Obr. 56. Zjednodušené skupinové schéma integrovaného obvodu SAA5231

Obr. 57. Podrobné vnitřní skupinové schéma videoprocesoru VIP-2, SAA5231

Obr. 58. Zapojení pomocného mikropočítače PCF84081 pro řízení dekodéru ECCT a převod sběrnice MI-bus na I²C

22 signál SAND. Jeho kladná část PL se porovnává ve fázovém detektoru s řádkovými upravenými impulsy. Vyrobené chybové regulační napětí řídí kmitočet oscilátoru. Fázový detektor má dva korekční obvody s určitými časovými konstantami (špičky 19 a 21). Jsou-li připojeny oba obvody, je časová konstanta velká – to odpovídá zasynchronizovanému stavu. Při nesynchronním chodu nebo při trvale nízké logické úrovni na špičce 10 (povel VCR, tj. provoz z videomagnetofonu, pokud je záznam TXT možný), je časová konstanta při korekčním obvodu malá, takže chytací rozsah je velký a časová odezva na fázové kolísání malá.

Úplný televizní signál přijatý na vstupu 27 prochází též přepínačem A, který v poloze 1 převádí vstupní signál přes oddělovací stupeň na špičku 1 s tím, že v tomto „nárazníkovém“ obvodu (buffer) lze volit polaritu výstupního signálu podle připojení vnějšího rezistoru R₄. Při připojení tohoto rezistoru na kladné napětí mají synchronizační impulsy ve vystupujícím signálu polaritu zápornou, při spojení R₄ se zemí je jejich polarita obrácená. Tak lze podle potřeby rozkladových obvodů v televizoru zajistit synchronizaci televizního signálu. Jestliže se dekodér ECCT uvedl v činnost působením signálu F6 (14) a VCS (25) a je dán povel k zobrazení teletextové informace, pak sám dekodér vyrábí svou vlastní synchronizační směs TCS (teletext composite sync) a ta se přivádí špičkou 28 do videoprocesoru VIP2. Na její výskyt (střídavé úrovně L) reaguje čidlo A a přepne přepínač A do polohy 2. Tím se do synchronizačních obvodů televizoru zavádí přes špičku 1 vlastní teletextová synchronizační směs a obvody televizoru jsou dokonale synchronizovány bez možnosti výskytu poruch v televizním signálu.

Ve zvláštních případech (např. při monitrovém provozu neb při buzení televizoru cizími signály RGB) jsou rozkladové obvody televizoru synchronizovány jiným externím signálem ze svorky 2 přepínače D a výstup 1 z procesoru VIP 2 není zatižen vnějším rezistorem. Tuto „ztrátu zátěže“ zaznamená čidlo B a přepne přepínač B do polohy 2 a fázový detektor pro oscilátor zobrazovacího kmitočtu 6 MHz dostává ze špičky 28 synchronizační směr SCS (scanning com-

posite sync) z příslušných cizích synchronizačních zdrojů (takéž směs SCS jde pak i do vstupu 12 dekodéru ECCT, z něhož při běžném televizním teletextovém provozu vyhází již zmíněný vlastní synchronizační signál TCS).

Teletextová data přicházejí do procesoru VIP2 v úrovních přibližně 0 a 66 % obrazové modulace. Jejich výběr se uskuteční při minimálním působení šumu tehdy, má-li úroveň odfezu, tj. rozhodovací hladina pro log. 1 nebo log. 0 poloviční amplitudu datových impulsů (viz úroveň výběru na obr. 56). Samozřejmě, že se rozhodovací úroveň na poloviční amplitudě překopíruje do datového výstupního signálu (na špičce 15) i nepravidelná obrazová modulace, která je přítomna mezi oběma sousedními půlsnímkami. O výběru dat, týkajících se jen příslušných teletextových rádků, rozhodne obvod dekodéru ECCT. Má možnost přijímat i úplný teletext (full field), tj. na všech rádcích.,

Sledujeme však podrobněji cestu teletextových dat v procesoru VIP2. Před výzezem dat prochází úplný televizní signál obvodem pro volbu zesílení. Podle uzemnění nebo připojení špičky 2 na napětí 12 V lze zpracovávat vstupní signál s úrovni mezi vrcholy 1 V (tj. špička 2 uzemněna), nebo s úrovni 2,5 V napětí +12 V na špičce 2. Neošetřená špička 2 představuje zesílení pro větší vstupní mezivrcholovou úroveň. Uvnitř procesoru se ještě signál kmitočtově koriguje kondenzátorem C₉, zapojeným na špičce 3. Kondenzátor C₁₀ na špičce 4 zapamatovává konstantní amplitudu signálu. Výběr dat na jejich poloviční úrovni je zajištěn tím, že na kondenzátoru C₁₁ (špička 5) se zapamatuje úroveň 0 (černá) a na kondenzátoru C₁₂ (špička 6) maximální hodnota datových impulsů. Kondenzátor C₁₃ na špičce 8 má účel časovací, tj. posouvá čela datových impulsů.

Aby se odstranil vliv synchronizačního impulsu barvy ve zpracovávaném televizním signálu, přeruší se jeho sled v tomto období klíčovacím impulsem CBB (colour burst blanking), jenž je součástí složeného impulu SAND, vyráběného a přivedeného z dekodéru ECCT na špičku 22 procesorem VIP2 (viz obr. 56). Cestu teletextových dat lze přerušit přepínačem C, umožňujícim čidlem C při přítomnosti externího datového

signálu na špičce 7 přepnout přepínače na vstup externích dat. Ovládá-li špičku 7 odražený signál, vyloučí se jeho vliv na teletextová data.

Dalším hlavním úkolem procesoru VIP2 je výroba trvalého, tj. nepřetržitého sledu hodinových impulsů pro teletextová data (TTD = teletext clock).

Jejich vznik zajišťuje oscilátor, kmitající s vnějším krystalem na dvojnásobném kmitočtu, tj. 13,875 MHz. Vnitřní dělič 2:1 přivádí kmity oscilátoru přes obvod posuvující fázi jednak na výstup 14 (přes oddělovací zesilovač, nezakreslený na obr. 57), jednak do záchytného registru (latch), přes nějž v rytu vyráběného kmitočtu hodinových impulsů přechází na výstup 15 (přes nezakreslený oddělovací zesilovač) teletextová data (TTD). Jejich výstup ze záchytného registru se porovnává se vstupem dat do tohoto registru, a to ve fázovém detektoru, který pomoci této záporné zpětné vazby ovládá obvod pro posuv fáze vyráběných hodinových impulsů. Tak je zajištěna správná fáze mezi datovými a hodinovými impulsy, při níž čela hodinových impulsů připadnou doprostřed jednoho datového bitu. Rezonanční obvod L₁C₁₅, připojený na špičku 12, zabírá šíření střídavého signálu do napájecího napětí +12 V.

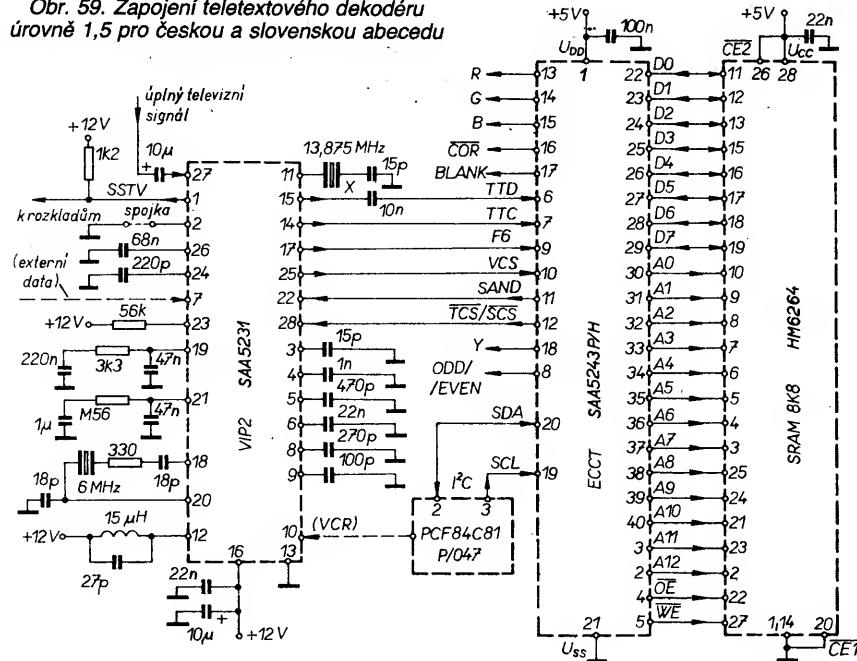
Teletextový mikrokontrolér

Úkolem pomocného mikropočítače PCF84081 (viz obr. 58) je převést teletextové povely přicházející přes sběrnici MI-BUS z hlavního řídícího mikropočítače (z dálkového ovládání) na data, předávaná přizpůsobenou rychlostí a se zpožděním na sběrnici I²C řídící funkce dekodéru ECCT. Tento počítač zpracovává zadané povely podle maskou vloženého programu do paměti ROM (8k bytů). Obslužný program označený pro teletext typu FLOP (Full Level One Feature) jako P/047 předpisuje, jakým způsobem se mají teletextové informace zpracovat a určuje postup zpracování (např. prokládané – neprokládané rádkování, zobrazení

stavové řádky, zpracování paketu X/26 a jiné). Svou činnost odvozuje a přizpůsobuje též podle řídicích dat přenášených teletextovým signálem. Tato data vložená do vnější paměti RAM mikrokontrolér čte, stejně jako znaková data, a zpracovaná podle programu je zpět ukládá do vnější paměti (viz obr. 54). Proměnná data, ať již povelová ze sběrnice MI-BUS, nebo řídicí a znaková ukládá počítat během svého zpracování ve vnitřní paměti RAM s 256 byty. Hlavní části 8bitového počítáče, spojené vnitřní sběrnici, jsou jako obvykle ústřední řídicí jednotka CPU, čítač/časovač, obvod reset (s úrovňí H na špičce 7, než se nabije kondenzátor C₁), generátor hodinových impulsů a tři porty P₀, P₁ a P₂ s osmi, popř. čtyřmi vstupy/výstupy.

Integrovaný obvod DD₅ obsahuje 4 posuvní registr, každý se čtyřmi, popř. pěti stupni (viz obr. 58) zapojenými sériově tak, že doba zpoždění sedmi bitových dat (mezi výsledným výstupem 9 a vstupem 1) je dostatečně dlouhá, aby mohl po své určité čekací dobu převzít data svými hodinovými impulsy v době mezi mezery povelů na sběrnici MI-BUS (tj. 4 ms – 1,69 ms, viz obr. 55). Začátek skupiny 14 hodinových impulsů DLIM (invertor není na obr. 58 nakreslen), přivedených na vstup přerušení INT (špička 12), „probudi“ počítáč a během jeho čekací doby (asi 2 ms) taktují impulsy DLIM přivedené na špičku 3 obvodu DD₅ přes invertor DD₄ a logický člen NOR (část obvodu DD₃) zápis dat o 7 bitech do posuvného registru. Data přicházejí na vstup 1 posuvného registru přes člen NOR a po inverzi přes člen NAND. Jakmile skončí čekací doba mikropočítáče, vyšle sám hodinové impulsy typu DLIM z výstupu 9 portu P₀, takže taktují nyní přes výstup 2 a výstup 3 členu NOR společný vstup 3 pro hodinové impulsy jednotlivých posuvních registrů v obvodu DD₅. Počet taktovacích impulsů zaručuje úplné přečtení dat na výstupu 9 a jejich vstup přes špičku 10 portu P₀ do paměti RAM pomocného mikro-

Obr. 59. Zapojení teletextového dekodéru úrovně 1,5 pro českou a slovenskou abecedu

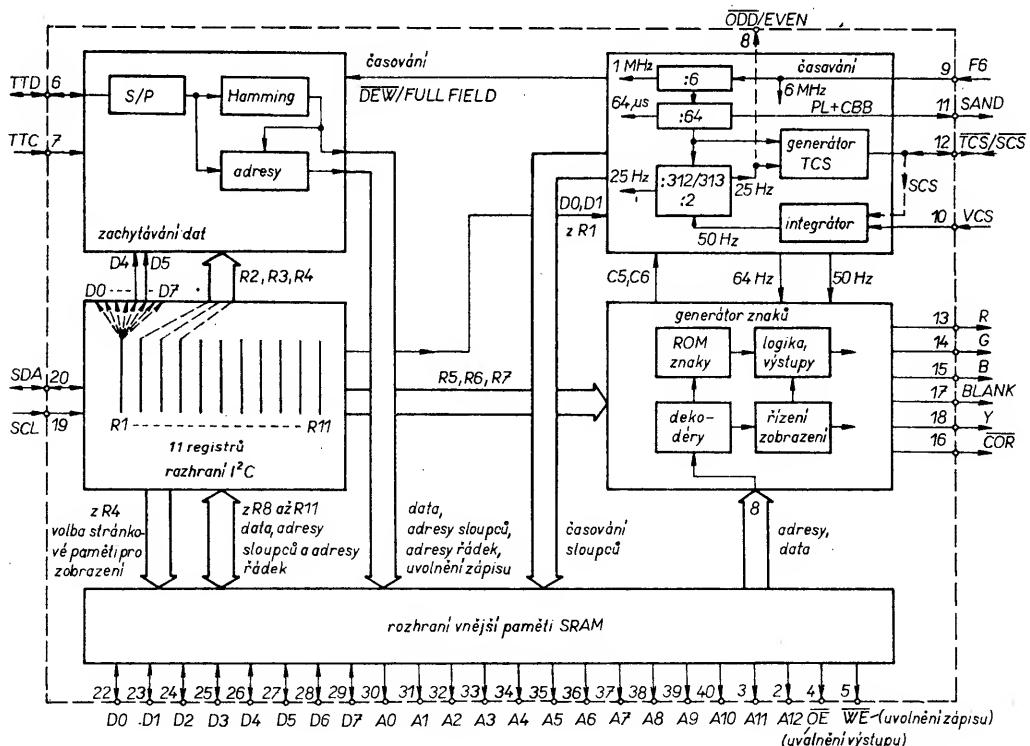
počítáče. Výstupy 8 a 11 portu P₀ zabraňují s logickou úrovni 0 přenosu dat ze sběrnice MI-BUS přes člen NOR a NAND během čtení z posuvních registrů.

Ošetřením vstupů/výstupů portů P₁ a P₂ (např. uzemněním) lze v některých částech měnit obslužný program počítáče (např. zobrazení stavového řádku, kurzoru, zpracovává nezobrazovaných paketů, změnu indexové stránky nebo i změnu významu telegramů vysílaných po sběrnici MI-BUS).

Dekodér teletextu ECCT

Přehledné spojení dekodéru teletextu s videoprocesorem VIP2, vnější statickou pamětí RAM a mikrokontrolérem je na obr. 59.

Modul s plošnými spoji uvádí literatura [10]. Abychom porozuměli významu jednotlivých špiček, seznámíme se nejprve s hrubým rozdělením integrovaného dekodéru ECCT (Enhanced Computer Controlled Teletext), znázorněného na obr. 60. Jeho jednotlivé části, tj. časovací jednotka (TIC), záhytná jednotka (TAC) a generátor znaků (TROM) odpovídají jednotlivým integrovaným obvodům první generace dekodéru s názvy uvedenými v závorkách, přičemž TIC = Timing Chain, TAC = Teletext data Acquisition and Control, TROM = Teletext Read Only Memory. Tyto tři hlavní části jsou doplněny dvěma rozhraními, a to rozhraním (stykovým obvodem) pro sběrnici I²C a pro vnější paměť RAM.

Obr. 60. Rozdělení jednotlivých částí v dekodéru ECCT v obvodu SAA5243P/H

Rozhraní sběrnice I²C

Výsledky naprogramované činnosti pomocného mikrokontroléra je třeba předávat jednotlivým částem dekodéru ECCT, nebo přes něj komunikovat přímým čtením a zápisem s vnější pamětí RAM. Pro tyto účely má rozhraní 11 registrů (viz obr. 58, 60), jejichž přehledná funkce je uvedena v tab. 4.

Při přenosu po sběrnici I²C vysílá mikropočítač po startovací podmínce v taktu impulsů SCL sériovou data, jimiž se plní jednotlivé registry, označené subadresou v druhém bytu. V prvním bytu se přenáší v 7 bitech adresa podřízeného integrovaného obvodu, tj. 0010001 a osmý bit rozhoduje o čtení nebo zápisu, tj. o směru přenosu. V třetím, případně dalších bytech se vysílají povelová a řídící data. Jedenáct registrů můžeme rozdělit do

tří skupin. V každé skupině se přenos po naplnění počátečního registru přesouvá samocinně do dalšího registru. Říkáme, že inkrementuje. Znamená to, že se při jedné skupině přenosu po startovací podmínce, po adrese podřízeného a subadrese registru v podřízeném naplňují další byty, tj. třetím, čtvrtým atd. postupně další registry, aniž by byly zvlášť adresovány. Přenos po naplnění třetího, popř. sedmého registru se neinkrementuje a je třeba vyslat další skupinu povelů se startovací podmínkou. Inkrementování je vyznačeno v tab. 4 šípkou na konci řádku. Registr 3 má 7 svých vlastních řádků (subregistru), které také inkrementují, a to cyklicky, počínajíc od řádku (např. 3, tj. 3, 4, 5, 6, 0, 1, 2), určeného daty v druhém registru. Bitové výstupy (podle počtu použitých bitů) se rozvádějí uvnitř dekodéru k jednotlivým jeho

částem podle druhu svého působení.

Při zapnutí televizoru mají všechny bity ve všech registrech (kromě R5 a R6) logickou nulu. U zmíněných výjimek mají bity D0 a D1 při zapnutí logickou hodnotu 1. Do registrů R1 až R10 se data pouze zapisují, takže po potvrzovacím bitu (tj. devátém od podřízeného) ukončí mikropočítač přenos podmínkou STOP. Při adresování 11. registru je možný přístup do paměti označené registry R₈R₉R₁₀ (blok, řádek, sloupec). Přitom lze zapisovat nová data nebo číst z paměti, ale až po nové startovací podmínce a po určení podřízeného obvodu prvním bytem s osmým bitem log. 1 pro čtení.

Módový registr R1

Registr 1 lze nazvat operační, neboť svým obsahem rozhoduje o způsobu činnosti

Tab. 4. Funkce registrů v rozhraní I²C v dekodéru ECCT

Registr	Sub-registr	Sub-adresa registru	Bity registrů								Funkce registrů	Inkrementace
			D7	D6	D5	D4	D3	D2	D1	D0		
R1		0000	TA = 0	7 + P/ 8 bitů	ACQ ON/OFF	GHOST ROW ENABLE	DEW/ FULL FIELD	TCS ON	T1 I/O	T0 I/O	řízení módu	
		0001										
R2		0000	-	volba banky A2	ACQ ECCT A1	ACQ ECCT A0	TB = 0	start v R3CX SC2	start v R3CX SC1	start v R3CX SCO	adresa žádané stránky	
		0010										
R3	CO	0000	-	-	-	DO CARE I/O	HOLD	MAG2	MAG1	MAG0	data žádané stránky (magazín)	
		0011										
R3	C1	0000	-	-	-	DO CARE I/O	PT3	PT2	PT1	PT0	data žádané stránky (desítka)	
		0011										
R3	C2	0000	-	-	-	DO CARE I/O	PU3	PU2	PU1	PU0	data žádané stránky (jednotky)	
		0011										
R3	C3	0000	-	-	-	DO CARE I/O	-	-	HT1	HT0	data žádané stránky (desítka hodin)	
		0011										
R3	C4	0000	-	-	-	DO CARE I/O	HU3	HU2	HU1	HU0	data žádané stránky (jednotky hodin)	
		0011										
R3	C5	0000	-	-	-	DO CARE I/O	-	MT2	MT1	MT0	data žádané stránky (desítka minut)	
		0011										
R3	C6	0000	-	-	-	DO CARE I/O	MU3	MU2	MU1	MU0	data žádané stránky (jednotky minut)	
		0011										
R4		0000	-	-	-	-	-	A2	A1	A0	zobrazení, volba oblasti paměti	
		0100										
R5		0000	pozadí BK GND OUT	pozadí BK GND IN	kontrast COR OUT	kontrast COR IN	text OUT	text IN	TV obraz PON OUT	TV obraz PON IN	způsob zobrazení pro běžné stránky	
		0101										
R6		0000	pozadí BK GND OUT	pozadí BK GND IN	kontrast COR OUT	kontrast COR IN	text OUT	text IN	TV obraz PON OUT	TV obraz PON IN	způsob zobrazení pro blesk, titulky	
		0110										
R7		0000	STATUS ROW BTM/ TOP	CURSOR ON	CONCEAL /REVEAL	TOP/ BOTTOM	běžná/ dvojná výška	BOX ON 24	BOX ON 1 až 23	BOX ON 0	zobrazovací mód	
		0111										
R8		0000	-	-	-	-	CLEAR MEMORY	A2	A1	A0	přímé adresování stránkové paměti	
		1000										
R9		0000	-	-	-	R4	R3	R2	R1	R0	přímé adresování řádků v paměti	
		1001										
R10		0000	-	-	C5	C4	C3	C2	C1	C0	přímé adresování sloupců v paměti	
		1010										
R11		0000	D7 (R/W)	D6 (R/W)	D5 (R/W)	D4 (R/W)	D3 (R/W)	D2 (R/W)	D1 (R/W)	D0 (R/W)	přímý přístup k datům (zápis/čtení)	
		1101										

(módu) dekodéru ECCT. V dalším uvádíme významy jeho bitů D0 až D7, označených v tab. 4 zkratkami.

První dva bity D0 až D1 označují způsob řádkování obsažený v signálu teletextové synchronizační směsi TCS, kterou vyrábí sám dekodér a synchronizuje s ní rozklady televizoru (viz bit D2). Děje se tak jen při zobrazení ryzího teletextu (nikoli při módu BOX, tj. vkládání, a při bleskovém zpravidlosti a televizních pořadech s titulkou pomocí teletextu). Synchronizace může být s prokládaným řádkováním $T_0 = T_1 = 0$ nebo s neprokládaným řádkováním 312/312 při $T_0 = 0, T_1 = 1$ či 312/313 za podmínky $T_0 = 1, T_1 = 0$. Při cizím zdroji synchronizace SCS je stav $T_0 = T_1 = 1$.

Bit D2 stanoví svou hodnotou I, že se vyrábí synchronizační směs TCS, při logické hodnotě 0 je tento signál vypnut a rozklady televizoru se synchronizují televizním signálem. Bit D3 je označen jako DEW/FULL. Znamená to, že při logické hodnotě 0 je zapnuto okénko mezi 6. a 22. řádkem (Date Entry Window). Při log. I lze přijímat teletext ze všech řádků (Full Field). Tuto informaci může mikropočítač získat z paketu X/30 (přes vnější paměť).

Bit D4 umožňuje pouze při úrovni I zpracovat nezobrazované pakety (GHOST ROW) a rozhoduje o obsazování vnější paměti těmito pakety. Jde o dvě oblasti stránek („chapters“) po 1k bytu pro jednu stránku, tj. jednu oblast.

Bit D5, označovaný ACQ ON/OFF, zapíná nízkou úrovni záchytný obvod dekodéru, při vysoké úrovni jej vypíná (při zobrazení programů počítaců).

Bit D6 s označením „7 + P/8 bitů“ zaručuje nízkou úrovni přenos 7 bitů v každém slově teletextu s jedním paritním bitem. Při vysoké úrovni tohoto bitu se přenáší všechny 8 bitů jako informace.

Bit D7 je testovací a je aktivní při logické úrovni 0.

Adresový registr R2 pro zachycení stránek

Údaje ukládané počítacem do registru R2 se týkají přípravy na volbu a zápis stránek. Při každé volbě nové stránky se naplňuje registr bity s tímto významem:

Bit D0, D1, D2, označené jako SC0 SC1 SC2, udávají subregistru C0 až C6 (viz tab. 4) registru R3, od kterého se začnou ukládat údaje o volené stránce, tj. zda se budou z paměti RAM počítacé (naplněné volbou sedmi údajů pro volenou stránku) ukládat nejdříve jednotky stránek, desítky stránek, číslo magazinu, či subkód podle všech kombinací prvního (startovacího) výběru.

Bit D3 je testovací TB = log. 0.

Bit D4 a D5 s označením A0, A1 udávají kombinaci svých úrovni jednu ze čtyř záchranných pamětí pro volbu stránky v dekodéru ECCT. Tyto bity adresují též výstupy pro čtyři oblasti (adresy A10, A11) ve vnější paměti.

Bit D6 (A2) určuje výběr „banky“, tj. určité části vnější paměti, určené pro záznam zachycených dat. Předem uvádíme, že uvažovaný dekodér SAA5243 může pracovat se dvěma bankami po 4 oblastech (kapitolách). Do každé oblasti lze zapsat jednu teletextovou stránku bez uvažování nezobrazovaných paketů. Při jejich příjmu je třeba počítat s jednou oblastí (kapitolou) v každé ze dvou

bank. Pak lze zapamatovat 4 stránky, přičemž jedna banka zapisuje běžně teletextové rádky (stránky), druhá pak nezobrazovatné pakety.

Datový registr R3 pro zachycení stránky

Tento registr obsahuje úplný údaj o žádané stránce (která se má zapsat, tj. musí svými sedmi subregistry zachytit (v pořadí začátkem podle obsahu registru R2) číslcové hodnoty: pro číslo magazinu (tři bity D0, D1, D2) v subregistru C0, pro desítky stránek (čtyři bity D0, D1, D2, D3) v subregistru C1, atd. podle tab. 4. Bit D4 v subregistrech (označovaný jako „DO CARE“) znamená, že údaje v tomto subregistrovi obsažené v bitech D0 až D3 platí jen při logické hodnotě 1 bitu D4. Má-li tento bit úroveň log. 0, tj. D4 = 0, celý obsah subregistru je neplatný. Registr R3 se začne plnit od čísla magazinu, tj. od prvního svého subregistru v případě, že je v registru R2 stav D0 = D1 = D2 = 0. Kdyby se plnění registru mělo začít údajem pro subkód (tj. pro rotující stránky, budík), musel byt stav registru R2 D0 = I, D1 = I, D2 = 0.

Je-li některý subregistr (např. C1) vyrazen tím, že jemu příslušný bit D4 = 0 (DO CARE), nebude volba čísla reagovat na desítku a při volbě stránky 536 se mohou zobrazovat všechny stránky 506, 516, 526, 536 atd. až 596.

Do registru R3 se zaznamenává též povel HOLD (zastavení rotujících stránek), a to pro D3 = 0 v subregistru C0.

Registr R4 pro výběr zobrazené stránky z paměti

Účelem registru R4 je vybrat podle prvních tří bitů, označených A0, A1, A2, stránku k zobrazení, a to z osmi oblastí vnější paměti. Bity odpovídají adresám paměti A10, A11, A12.

Budicí registry R5 a R6 pro reprodukci teletextových stránek

Obsah těchto registrů určuje vnější povely (např. smíšený provoz) i program pomocného počítacího (zmenšení kontrastu). Podle osmi bitů (viz tab. 4) lze nastavit ve vnitřní části, tj. v poli určeném pro smíšený provoz čili boxing (označení bitů IN) i v vnější části tj. mimo smíšený provoz (OUT) zobrazení televizního programu (PON = Picture ON) nebo teletextových znaků. Zobrazení je aktivní při bitech s logickou hodnotou 1. Tak např. pro televizní obraz je obsah registru: 000000II, pro teletext 00000I00, pro smíšený provoz 00000III. Bity D4 a D5 rozhodují, zda se kontrast změní (COR = Contrast Reduction) při logické hodnotě 1 nebo nezmění při logické hodnotě 0 ve zmíněných prostorech. Totéž se týká vyobrazení pozadí (základní plochy), na které se zobrazují písmena případně grafické znaky. Je-li D6 = 1, pozadí se při teletextovém i smíšeném provozu zobrazuje, při D6 = 0 jsou zobrazeny jen znaky a grafické obrazce bez pozadí. Bity pro určení pozadí jsou nadřazený (mají prioritu) bitům pro televizní obraz. Údaj 00111111 představuje smíšený provoz bez pozadí teletextu se zmenšeným kontrastem po celé ploše stínítka, 01001111 pak smíšený provoz s pozadím ve vymezeném obdélníku (které udává teletextový signál) bez zmenšení kontrastu.

Obsahy registru R5 se týkají běžného obrazu a neinterpretují se při bleskových zprávách a podtitulcích televizního obrazu,

kdy řídicí bity v hlavičce jsou C5 = I, popř. C6 = I (viz literaturu [4]). Obsahy registru R6 se právě uplatňují při těchto aktivních řidicích bitech.

Registr R7 pro mód zobrazení

Rovněž tento registr je naplňován z vnějších povelů (např. dvojnásobná výška) i z vnitřního programu (např. prolínání jen určitých řádek s televizním obrazem).

První tři bity D0 až D2 určují svou logickou úrovní I, které rádky teletextové stránky se mohou smíšit s televizním obrazem (význam je patrný z tab. 4). Bit D3 představuje při logické úrovni 0 běžnou a při logické úrovni I dvojitou výšku obrazu, přičemž bit D4 rozhoduje o horní části obrazu D4 = log. 0 a o dolní části při D4 = log. I. Bit 7 určuje logickou úrovni 0 skryté zobrazení a logickou úrovni I odkryté zobrazení (výsledek kvízu, hádanky), což lze ovládat podobně jako dvojitou výšku vnějším povelom z dálkového ovládání.

Bit D6 zavádí na stínítka bílý čtverec o velikosti znakového obdélníku, jímž lze při dálkovém ovládání vybaveném pro tento účel pohybovat a umisťovat do něj různá písmena a číslice. Tak lze označovat předvolby se zvolenými kanály několikamístnými znaky. Postup označovaný jako identifikace vysílače je uváděn v návodech na obsluhu dálkového ovládání (např. Grundig). Osmý bit D7 určuje polohu stavové řádky X/24, buď na horním okraji teletextového obdélníku (D7 = I), nebo na dolním okraji (D7 = 0).

Registr R8, R9, R10, R11 pro přímý (aktivní) vstup do vnější paměti

Všechny čtyři registry jsou ovládány programem mikropočítače (např. při zpracování paketu X/26).

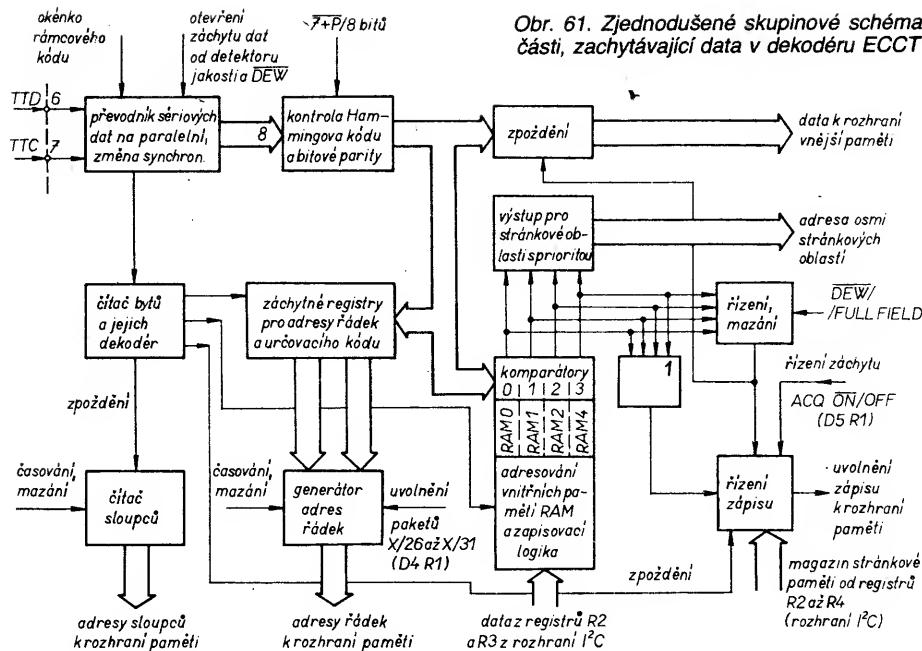
Registr R8 určuje stránkovou oblast v paměti podle bitů A0, A1, A2 z osmi možných (odpovídá to adresám paměti A10, A11, A12). Bit D3 označovaný „CLEAR“ (mazání) není zachycen v registru a působí průběžně svou logickou hodnotou I na vymazání všech řádek stránek na daném místě v paměti.

Při bitu R0 až R4 registru R9 určuje přístup k určité řadce stránek a šest bitů C0 až C6 registru R10 zvolí sloupec ve vybrané řadce.

V osmi bitech D0 až D7 registru R11 se interpretují data, určená pro zápis nebo čtení z paměti. O čtení nebo zápisu rozhoduje 7. bit (R/W) v prvním bytu po startu povelu. Při každém tomto čtecím nebo zapisovacím bitu inkrementuje sloupec v registru R10 a po přijetí všech sloupců přejde zpět na C0. Při novém povelu R/W se inkrementuje číslo řádky v registru R9. Tak lze na jeden povel přečíst nebo zapsat celou jednu stránku. Registr 11 neinkrementuje sám žádný další registr, jak je tomu u předchozích registrů (viz tab. 4).

Obvod pro zachycení teletextových dat

Úkolem této části dekodéru ECCT je zachytit (acquisition) z toku sériových teletextových dat TTD zvolené čtyři stránky, tj. obsahovou, např. 100 a další tři, určené u soustavy FLOF paketem 27 (viz literaturu [4]) nebo stránku zvolenou uživatelem a tři další stránky podle číselného pořadí. Proto má záchranný obvod rovnocenné skupiny s pomocnými paměti RAM, plněnými z registru R3 v rozhraní I²C (viz předešlý článek).

Obr. 61. Zjednodušené skupinové schéma části, zachytávající data v dekodéru ECCT

gova kódu informuje u starších typů CCT v určitém čase logická úroveň 1 na špičce 8. U dekodéru SAA5243P/H je na tuto špičku vyveden signál ODD/EVEN s kmitočtem 25 Hz, informující o přenosu lichých a sudých půlsnímků.

Ze sérioparalelního převodníku se odvozuje též signál budící po přenosu každého bytu (po 1 μ s) čítač bytu, nastavený vždy na začátku teletextového řádku. Různé počty bytů třídí jejich dekodér, z něhož se rozvádějí signály (vhodně časově zpožděné) pro různou použití (viz obr. 61). Předně je to takovací signál pro čítače sloupců, umožňující určit vodorovnou souřadnici znaků na teletextové stránce. Svislou souřadnicí této mapy pro vnější paměť určuje pořadí teletextových řádků. Souřadnice se určí zachycením teletextových dat v okamžiku, kdy se vysílá číslo řádku. To umožní určitý počet časově definovaných impulsů zavedených z čítače a dekodéru bytu do obvodu pro zachycení adres řádků a určovacího kódu. Z těchto údajů pak generátor adres řádků vydá signál pro rozhraní vnější paměti. V provozu bez nezobrazovacích paketů se adresuje 26 řádků, tj. X/0 (záhlaví) až X/25. Tento poslední 26. řádek se používá pro zachycení 10 bytů s adresovými a řídicími údaji (viz tab. 5) příslušejícími záhlaví stránky. Nezobrazuje se, ale uložena v paměti zajišťuje řízení provozu dekodéru. Při provozu s nezobrazovacími pakety se jejich řádky (u X/26 jich je 15, u X/27 pak 4) označují adresovou souřadnicí, uvedenou v tab. 6. Obsah nezobrazovaných řádků se zapisuje do druhé banky vnější paměti, tj. do stránkových oblastí 4, 5, 6, 7.

Další ze signálů čítače a dekodéru bytů spouští ve vhodném čase (po odpočítání a vyrovnávacím zpožděním) obvod pro řízení zápisu, který je připojen do rozhraní vnější paměti. Tento obvod však musí být uzavřen při čtení z vnější paměti, což zařídí aktivování registru R4 v rozhraní I²C.

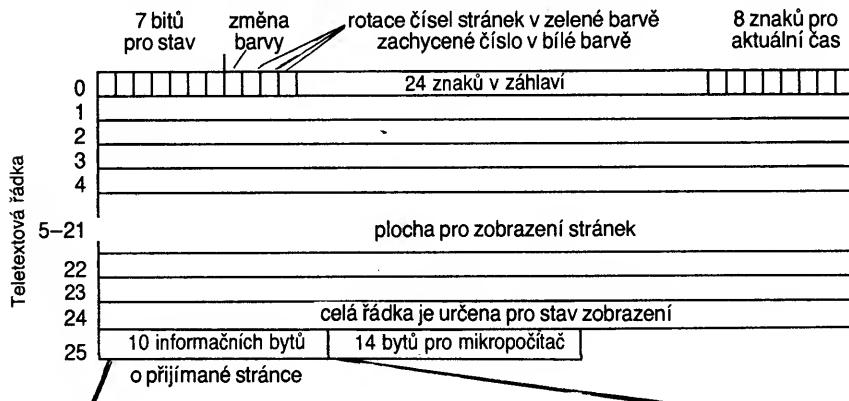
V období adres (magazínu a stran) pro záhlaví aktivuje další signál (bez zpoždění) z čítače a dekodéru bytů čtyři vnitřní paměti RAM, dodávající data pro žádanou stránku z registrů R2 a R3 v rozhraní I²C.

Čtyři komparátory porovnávají údaje zádané stránky s přicházejícími teletextovými byty a rovnocenným způsobem může každý komparátor aktivovat logické úrovne 1 na výstupu v období shody údajů o stránce. Tím se přes obvod řízení zápisu vyšle WE (uvolení zápisu) přes rozhraní do paměti. Zápis od všech čtyř komparátorů je vázán šíří okénka, tj. stavem obvodu pro řízení vymazání (CLEAR) podle povetu DEW/FULL FIELD (částečný nebo celořádkový teletext) z registru R1 rozhraní I²C. Totéž platí o povetu ACQ ON/OFF ze stejněho registru R1 (vypnutí záchranného obvodu). Každá ze čtyř vnitřních pamětí RAM má dva klopné obvody. Jeden se nastavuje (v logické úrovni 1) při vyhledávání stránky (PBLF = Page being locked for) a nuluje se při nalezení správného záhlaví. Opačné stavy má klopny

Kromě toho mapuje tato část dekodéru ECCT teletextovou stránku v souřadnicích řádků (0 až 31) a sloupců (0 až 39), aby bylo možné určit polohu znaku ve stránce (s ohledem např. na přepisování písmen paketem X/26). Za tím účelem vyrábí čítače bytů adresy pro sloupce a pro řádky, doplněné výstupem pro volbu stránkové oblasti (chapter) ve vnější paměti a výstupem pro uvolnění zápisu. Vstupy do paměti procházejí příslušným rozhraním, v němž je sloupcová a řádková mapa přetvořena do adres vnější paměti RAM.

Zjednodušené skupinové schéma záchytové části dekodéru ECCT je na obr. 61. Jsou vyněchány všechny oddělovací a vstupní upínací obvody, stejně jako zpožďovací registry a vedlejší obvody, které pro vysvětlení činnosti nejsou podstatné. Rovněž výklad činnosti je zjednodušen, aby byl přehledný.

Tab. 5. Adresová a řídicí data ze záhlaví, uložená v 10 bytech řádku X/25 (s adresou paměťové řádky 21). Bit HAM, ER s hodnotou log. 1 znamená neopravitelnou chybu

Datové bity	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
D0	PU0	PT1	MU0	MT0	HU0	HT0	C7	C11	MAG0	0
D1	PU1	PT2	MU1	MT1	HU1	MT1	C8	C12	MAG1	0
D2	PU2	PT3	MU2	MT2	HU2	C5	C9	C13	MAG2	0
D3	PU3	PT4	MU3	C4	HZ3	C6	C10	C14	MAG3	0
D4	HAM.	ER	HAM.	ER	HAM.	ER	HAM.	ER	HAM.	FOUND
D5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	PBLF
D6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
D7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

MAG	= magazín (soubor)	číslo stránky
PU	= jednotka stránky	
PT	= desítky stránky	
MU	= jednotky minut	
MT	= desítky minut	
HU	= jednotky hodin	
HT	= desítky hodin	
PBLF	= stránka se vyhledává	
HAM.ER	= chyba (Hammingův kód) v příslušném bitu	
FOUND	= stránka nalezena	

Tab. 6. Mapa adres pro uložení nezobrazovaných paketů

Adresa řádky uložených dat	Určovací kód	Číslo paketu (řádky)	Funkce
0	0 0 0 0 0		
1	0 0 0 0 1		
2	0 0 0 1 0		
3	0 0 0 1 1		
4	0 0 1 0 0		
5	0 0 1 0 1		
6	0 0 1 1 0		
7	0 0 1 1 1	26	zvětšení počtu zobrazovacích znaků
8	0 0 0 0 0		
9	0 0 0 0 1		
10	0 0 0 1 0		
11	0 0 0 1 1		
12	0 0 1 0 0		
13	0 0 1 0 1		
14	0 0 1 1 0		
15	0 0 1 0 0	28	skupina znaků týkajících se stránky
16	0 0 0 0 0		
17	0 0 0 0 1		
18	0 0 0 1 0	27	sdružené stránky
19	0 0 0 1 1		
20	- - - -	24	další řádka v zobrazení stránky
21	- - - -	25	další řádka pro uložení v paměti
22	0 0 0 0 0	28	skupina znaků, týkajících se magazínu
23	X X X X	30	paket dat pro servis vysílače
24			nepoužita
25			nepoužita

obvod CPHR (= correct page header received), umožňující úrovní log. I nalezení zvolené stránky.

Při povelu uživatele pro zadržení stránky (HOLD) se dostane přes registr R3 C0 do všech vnitřních pamětí RAM signál uvádějící výstupy komparátoru na trvalou logickou úroveň 0, a tím se zamezí zápis.

Ctyři výstupy z komparátorů určují obsazení čtyř stránkových oblastí (chapter) vnější paměti pomocí sběrnice se dvěma bity, odpovídající adresám A10, A11 pro paměť. Při současném aktivování komparátorů má prioritu paměť RAM 0 před RAM 1 a je jí přisouzena nejnižší adresa, tj. A10 = 0, A11 = 0. Při mazání stránky se signálem

z obvodu pro řízení mazání vnučuje teletexovým datům znak 00100000, tj. „mezera v textu“, ovšem v období mimo okénko DEW. Při tom se uvolňuje zápis a uvedené době se časováním vyráběným z mazacího obvodu taktují čítací sloupce a řádek tak, aby se na celou stránku napsaly „mezery“.

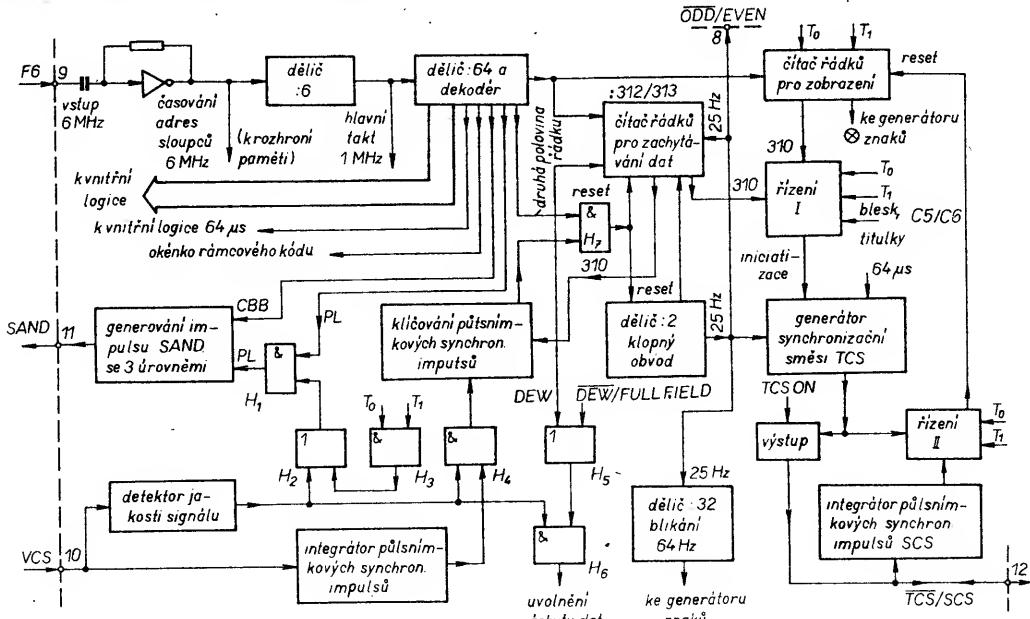
Časovací obvod

Časovací obvod zásobuje celý dekodér ECCT příslušnými hodinovými impulsy pro zachycování dat i pro zobrazení znaků, výrábí vlastní synchronizační směs a vnější přijímanou směs zpracovává. Uplatňuje se i při některých jiných řidicích funkcích (blikání).

Vnitřní skupinové schéma časovacího obvodu je na obr. 62.

Hodinový signál F6, určený pro zobrazování znaků, je synchronizován řádkovými synchronizačními impulsy televizního signálu v procesoru VIP2 a přichází na špičku 9 dekodéru ECCT. Po zesílení se zpětnou vazbou se získají pravdúhlé impulsy se střidou 50 % a rozvádějí se pro zobrazovací obvody, kde je třeba takt 6 MHz. Další potřebné hodinové impulsy s kmitotčem 1 MHz se získají děličem 6:1. Za ním následuje dělič 64:1 s třídicím dekodérem, který rozděluje impulsy se základním řádkovým kmitotčem tak, že je různě upravuje do tvaru a fáze, např. vymezuje rámcové okénko.

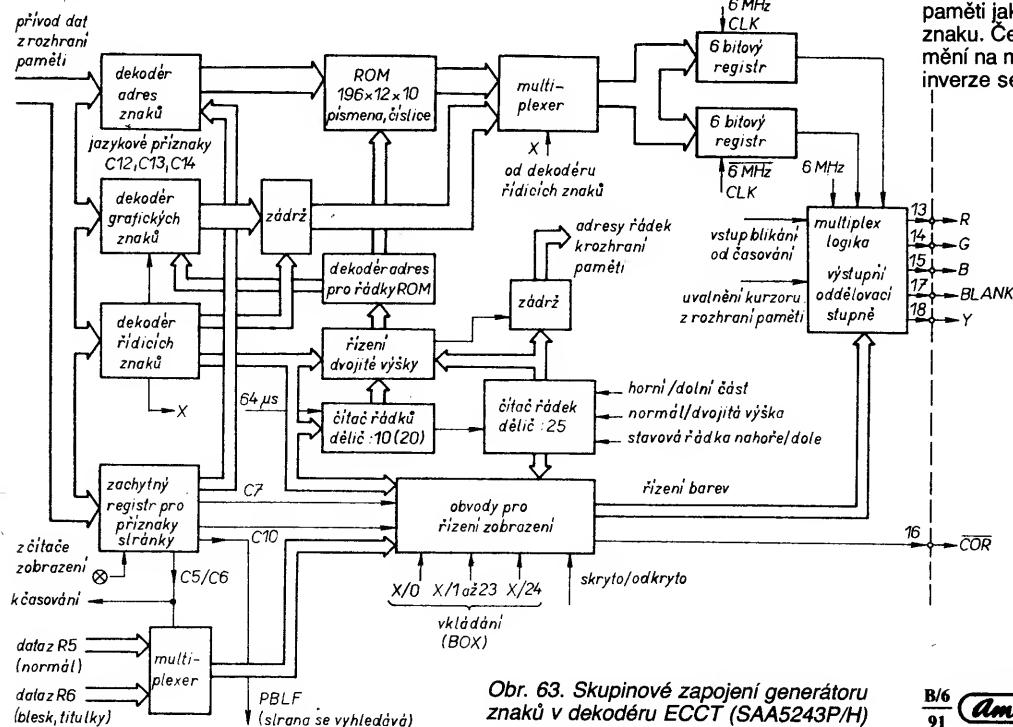
Tak vzniká impuls široký 3 µs ve vzdálosti 12 µs od přední hrany synchronizačního impulsu, tzv. okénko pro rámcový kód (přivádí se do části zachytávání dat). Ve zvláštním generátoru se ze složek CBB a PL vytváří impuls SAND se třemi úrovněmi, přiváděný přes výstup 11 do procesoru VIP2 za účelem fázové synchronizace signálu F6 a zatemnění burstu. Podíl synchronizační části PL v signálu SAND se vypíná při signálu znehodnoceném poruchami. O tom rozhoduje číslicový detektor poruch, zpracovávající úplnou synchronizační směs VCS vstupující špičkou 10. Detektor počítá počet impulů (tj. úrovní H) v jednom řádku (mohou být nejvíce 2, tj. vyrovnávací nebo půlsnímkové). Jso-li tři, rozhoduje o špatném signálu až více než 14 špatných řádků v jednom půlsnímku, byl-li signál před tím bez poruch. Po špatném signálu je vyhodnocen dobrý signál jen tehdy, je-li počet špatných řádků v půlsnímku menší než 3. Tak se vypíná PL výstupní logickou úrovni 0 z detektora a pak hradlo AND H1 nepropustí signál PL do generátoru SAND. Vypínání se ruší pomocí hradel H2 a H3 při stavu synchronizace T0 = T1 = 1 (viz registr R1 v rozhraní I²C), tj. při cizím zdroji synchronizačního signálu. Při vypnutém impulsu PL běží oscilátor F6 v procesoru VIP2 volně a současně je znemožněno uvolnění záchrny dat, neboť hradlo AND H6 nepropouští signál DEW (okénko mezi 6. a 22. řádkem). Dalším výstupem děliče 64:1 je signál pro řádkové časování adres sloupců

Obr. 62. Skupinové schéma časovací části dekodéru ECCT, SAA5243P/H

Důležitými obvody časovací části jsou dva čítače řádků, a to čítač pro zachytávání dat a čítač pro zobrazení. Čítač pro zachytávání dat čítá po povelu reset (viz dále) jednotlivé řádky tak, že pracuje jako dělič 312:1 v jednom půlsnímku, na jehož konci působí na klopny obvod. Výstup tohoto obvodu přepne s opakováním 25 Hz čítání v čítači tak, že v druhém půlsnímku dělí v poměru 313:1. To se opakuje v rytmu 25 Hz, takže se dělí 625 na výstupní kmitočet 25 Hz. Nulování čítače (reset čili fázování) vzhledem k řádkům zajišťuje obvod pro klíčování půlsnímkových synchronizačních impulsů. Tyto půlsnímkové impulsy se získávají v číslicovém integrátoru, který zpracovává vstupní signál VCS. Číslicový integrátor vyzkouší vstupní signál v rozmezí každé μ s a jako čítač čítá vpredu úrovně H a vzad úrovně L (nejdále na nulu). Načítá-li 37 impulsů, svědčí to o přítomnosti půlsnímkových impulsů a vzniklý výstupní impuls se přenese přes hradlo H_4 (nebrání-li tomu detektor jakosti signálu) do obvodu pro klíčování impulsů. Tento obvod je uzamčen pokaždé, když skončí nulování čítače řádků pro zachytávání dat a uvolňuje se opět (aby se zabránilo vlivu poruch v signálu) až po příchodu 310. řádkového impulsu z čítače. Půlsnímkové impulsy mají kmitočet 50 Hz a čítač je třeba nulovat v rytmu 25 Hz. To obstarává hradlo NAND H_7 , které za pomoci impulsů, majících úroveň H jen v druhé polovině řádku, průpustí pro povel reset jen každý druhý půlsnímkový synchronizační impuls.

Impulsy s krmitočtem 25 Hz se používají k výrobě synchronizační směsi TCS, vystupující ven z dekodéru ECCT špičkou 12 (pro synchronizaci rozkladů televizoru). Kromě toho zprostředkovávají přes dělič 32:1 blikání znaků a se střídou 50 % na výstupu 8, označeném jako **ODD/EVEN**, tj. lichý – sudý, mohou být použity k různým účelům. Je-li tento signál o vhodné velikosti zaveden do koncového stupně vertikálního vychylování, posouvá jeden půlsnímek vůči druhému právě o řádkovou rozteč, takže se řádkování jeví jako neprokládané. To odstraňuje meziřádkové mihotání zvlášť rušivé u vodorovných rozhraní grafů a písmen.

Druhým hlavním čítačem rádků je čítač pro zobrazení. Čítá řádkové impulsy přicházející z děliče 64:1 a nuluje se (reset) impulsem s kmitočtem 50 Hz, dodávaným z generátoru synchronizační směsi TCS přes obvod řízení II. Generátor synchronizační směsi je inicializován 310. rádkem z čítače rádků pro zachytávání dat, takže čítač rádků pro zobrazení čítá střídavé půlsnímky po 312 a 313 rádcích. Vnitřně se používá výstup z tohoto čítače pro časování generátoru znaků. O uvolnění výstupu 12 pro signál TCS rozhoduje povel TCS ON v registru R1.

Podmínkou, aby generátor směsi TCS vyráběl prokládané rádkování, je stav bitů $T_0 = T_1 = 0$ v registru R1. Při neprokládaném rádkování (podle bitů T_0 a T_1) je v obvodu řízení I generátor TCS odpojen od čítače pro zachytávání dat a inicializuje se přes čítač zobrazení. Ten pak čítá v režimu 312/312 nebo 312/313 s tím, že přídá v druhém půlsnímku jeden rádek ($T_0 = 1$, $T_1 = 0$). Při zobrazení bleskové zprávy nebo při titulkování obrazu pomocí teletextu je zabráněno v řízení I neprokládanému rádkování (z důvodu prolínání s televizním obrazem). Není-li výstup TCS aktivní, může být špička 12 použita jako vstup pro cizí synchronizační směs SCS. Z ní se pak integrací získá v integrátoru SCS půlsnímkový impuls, který nuluje čítač rádků pro zobrazení při podmínce v řízení II $T_0 = T_1 = 1$. Signál F6 dodává však nadále procesor VIP2 zpracováním rádkového obsahu signálu SCS přivedeného na špičku 28 odpojení oddělovače na špičce 1 VIP2.

Generátor znaků

Všechny 196 reprodukovatelných znaků dekodéru ECCT (SAA5243P/H) jsou obsaženy v paměti ROM s maticí o 196 sloupcích s 10 řádky. Z každého sloupce vychází 12 výstupů odpovídajících obrazovým elementárním bodům v jednom řádku (lince, tj. stopě paprsku na stínítku). Z vnější paměti přicházejí přes rozhraní data zpracovávaná ve třech dekodérech a jednom zachytávacím obvodu (viz obr. 63). V dekodéru abecedně číslicových znaků se získají adresy pro sloupce vnitřní paměti ROM (pro určitou číslici a kaž-

dé písmeno, malé, velké, s háčkem či čárkou nebo jiným znaménkem). Z paměti se čte soubor 12 bodů příslušejících jednomu televiznímu řádku, takže se v jedné teletextové řadce zobrazují nejdříve první řádky (linky) všech znaků postupně zleva doprava a pak opět postupně 12bitové informace všech znaků v druhé lince teletextové řádky.

Kromě písmen a číslic se v teletextové řadce zobrazují grafické plošky různého tvaru (viz literatura [4]). Ty se nečtou z paměti ROM, ale přímo se dekódují ze vstupních datových bítů. V módu sevřené grafiky je třeba určitý znak pozdržet o jeden znakový obdobník, proto jsou data z dekodéru grafiky zachycena v záchranném registru. Grafická a abecedně číselcová data se multiplexují podle řídicích povelů, přicházejících z třetího dekodéru, kterým je dekodér řídicích znaků. Data znaků jsou paralelní, dvanáctibitová (jedna linka znaků má rastr v podobě 12 bodů). Na sériová data s kmitočtem 12 MHz se výstup z multiplexeru přeměňuje ve dvou šestibitových posuvných registrech, taktovaných se vzájemně posunutou fází hodinových impulsů 6 MHz. Tím se 12 paralelních bitů rozdělí ve dvě větve sériových dat, příslušných lichých bodům v jedné větvi a sudým bodům v druhé větvi. Oba signály se multiplexují ve výstupním obvodu. Hodinový signál 6 MHz taktuje obvod čelem a týlem svých impulsů. Ve výstupním logickém obvodu se převádějí přivedené signály na výstupy R, G, B dodávající barvu znaků i pozadí podle povelů získaných z dekodéru řídicích znaků zpracovaných v obvodech pro řízení zobrazení. Do tohoto obvodu se přivádějí různé řidící informace z registrů rozhraní I²C (např. uvolnění skrytého znaku, titulkování, blesková zpráva, vkládání různých rádek atd., viz obr. 63). Tyto módy přenosu vyžadují různý tvar zatemňovacího (z hlediska obrazového procesoru „přepínacího“ signálu BLAN = blanking) vyuvedeného na špičce 17. Podle informace zadřzené v registru R7 rozhraní I²C lze z výstupu COR (contrast reduction) zmenšovat kontrast ve zvolených částech obrazu (při vkládání). Kurzor se na určité teletextové řadce v určitém jejím místě (tj. sloupci) zobrazuje bez ohledu na volenou stránku ve stránkové paměti jako inverze mezi pozadím a barvou znaku. Červený znak na modrému pozadí se mění na modrý znak v červeném poli. Tatáž inverze se týká módu blikání.

Rídící povely z teletextového střediska (příznaky) jsou pro celou stránku vysílány řídicími bity (C4 až C14), přenášenými pouze v záhlaví stránky (jejich význam je uveden v literatuře [4]). Příznaky přicházející rovněž z vnější paměti, kde se ukládají při teletextu se zapamatováním několika stránek, se pro plnění své zobrazovací funkce zachytávají v obvodu zádrže příznaku stránky. Jejich působení platí pro celou stránku, a proto je tento obvod časován půlsnímkovým dekódovacím povelem z časovacího obvodu (X na obr. 62).

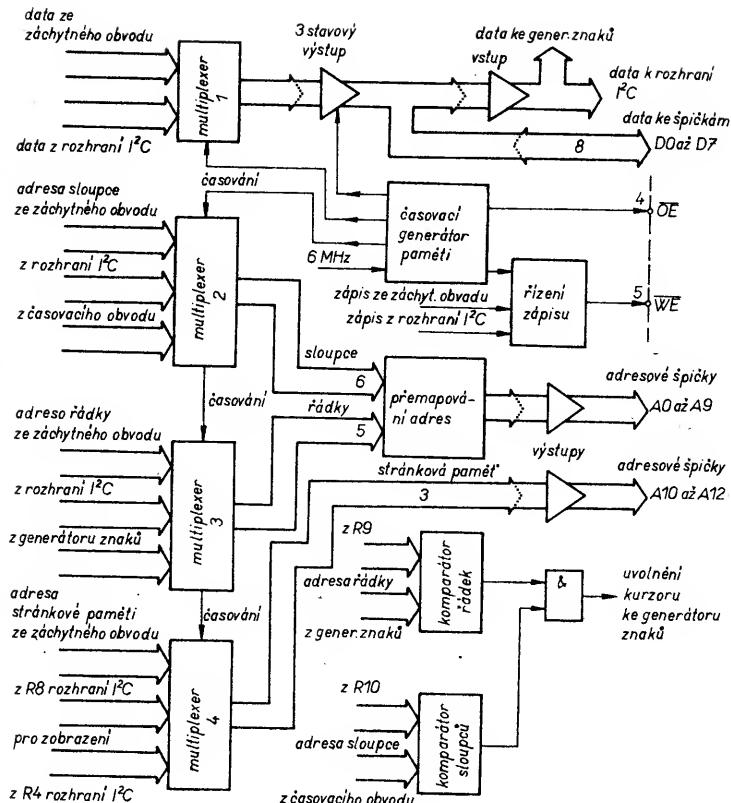
Obr. 63. Skupinové zapojení generátoru znaků v dekodéru ECCT (SAA5243P/H)

Obvody pro řízení zobrazení (viz obr. 63) pracují podle povelů odebíraných z dekódéru řídicích znaků, dále podle příznaků a podle stavu registrů R5 a R6 (v rozhraní I²C).

Příznaky C12, C13, C14 se vedou do dekódéru adres abecedně číslicových znaků, kde ovlivňují výběr 13 písmen (většinou malé abecedy s diakritickými znaménky) pro maximálně osm národních abeced. Volba jazyka platí pro celou stránku. Při tomto zobrazovacím módu se uložená sedmibitová informace (přenesená televizním signálem) odebírá z vnější paměti při nejvyšším – MSB – osmém bitu majícím logickou úroveň 0. Určí-li se povelom z pomocného mikropočítače (mikrokontroléru) tento osmý bit jako logická úroveň 1, lze tak adresovat v paměti ROM dekódéru ECCT další znaky. Jsou to znaky přístupné pouze přes paket 26, uložený ve zvláštní stránkové paměti a dávající mikropočítači pokyn, kde a jaký znak má být přepsán. Při módru s osmým bitem s logickou úrovňou 1 je působnost příznaku C12, C13, C14 vyrazena. Při této činnosti zajistují přímý přístup mikropočítače do vnější paměti tzv. aktivní registry R8, R9, R10, R11.

Pro připojení tiskárny je z výstupního obvodu vyveden na špičku 18 jasový signál Y bez pozadí a bez možnosti blikání. Při zobrazování znaků a grafiky musí být ve zvolené stránkové paměti adresovány sloupce (vodorovné souřadnice 0 až 39) a rádky (svislá souřadnice 0 až 25). Sloupce se adresují přímo z časovacího obvodu a rádky jsou určeny čítačem teletextových rádek v části generátoru znaků (viz obr. 63), a to podle informace z čítače rádků (linek) pro jednu teletextovou rádku. Tento obvod se taktuje impulsy 64 µs z časovacího obvodu. Při běžném zobrazení počítá televizní rádky. Jednotlivé impulsy přicházejí přes řízení dvojnásobné výšky (zatím je neuvažujeme) do dekódéru dodávajícího do paměti ROM impulsy pro posuv rádkování, tj. přečtení 12bitových skupin u každého znaku postupně v deseti rádcích (linkách). Po 10 linkách, tj. v jednom půlsnímku u prokládaného rádkování, se čítání opakuje v další teletextové rádce pro pořadí nových znaků a při tom se vyšle impuls do čítače teletextových rádek, jehož výstup se vede přes záhytný registr do rozhraní paměti, a tak adresuje rádky paměti pro zobrazování. Tento druhý čítač čítá od 0 do 24 (délka 25), a tak projde všech 25 rádek určených k zobrazení, čímž ukončí jednu teletextovou stránku a předá tuto informaci též do obvodů pro řízení zobrazení. Teletextové rádky se čítají podle různého postupu daného vstupními povely, kde má být zobrazena stavová rádka, nebo při dvojnásobné výšce je třeba čítat jen od 0 do 11 nebo od 12 do 23 podle toho, zobrazi-li se dolní nebo horní zvětšená část obrazu. Pak je třeba údaje pro adresování rád v paměti pozdržet v záhytném registru vždy po dobu dvou televizních rádků.

Povel o dvojnásobné výšce zobrazení stránky přichází též během vysílání teletextu do dekódéru řídicích znaků. Informaci o tom dostane kromě obvodu pro řízení dvojnásobné výšky i čítač linky v jedné teletextové rádce, která pak čítá linky (televizní rádky) po dvaceti a předá dekódéru pro adresy linky v paměti ROM takový povel, aby se jedna

Obr. 64. Rozhraní vnější paměti v dekódéru ECCT (SAA5243P/H)

linka v této paměti zobrazovala po dva televizní rádky. Při prokládaném i neprokládaném rádkování dostávají oba půlsnímky (ať již vzájemně nesplývají nebo se kryjí) stejnou informaci o přenášených 12bitových skupinkách dat.

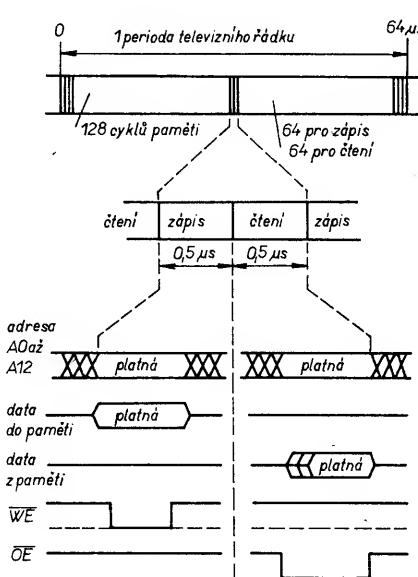
Rozhraní vnější paměti

Hlavní části paměťového rozhraní (viz obr. 64) jsou čtyři datové, popř. adresové multiplexery a časovací generátor. Jeden datový multiplexor přivádí data buď ze záhytného obvodu nebo z rozhraní I²C přes třístavový výstupní oddělovač k datovým špičkám D0 až D7. Z těchto bodů mohou přicházet vstupní data z vnější paměti přes aktivovaný vstup (trojstavový výstup je ve stavu velké impedance) ke generátoru znaků, popř. k rozhraní I²C (při přímé komunikaci s mikropočítačem). Přiváděním hodinovými impulsy 6 MHz taktuje časovací generátor kromě čtyř multiplexerů v výstupy pro čtení (OE = output enable) a pro zápis (WE = write enable). Zápis se uvolňuje při zápisu dat ze záhytného obvodu nebo z rozhraní I²C při činnosti mikropočítače, např. při přepisování znaků, při zápisu bitů PBLF, FOUND (viz tab. 5) v období, v němž se stránka vyhledává (rotující záhlaví) a když se po zachycení v mikropočítači zpracovává.

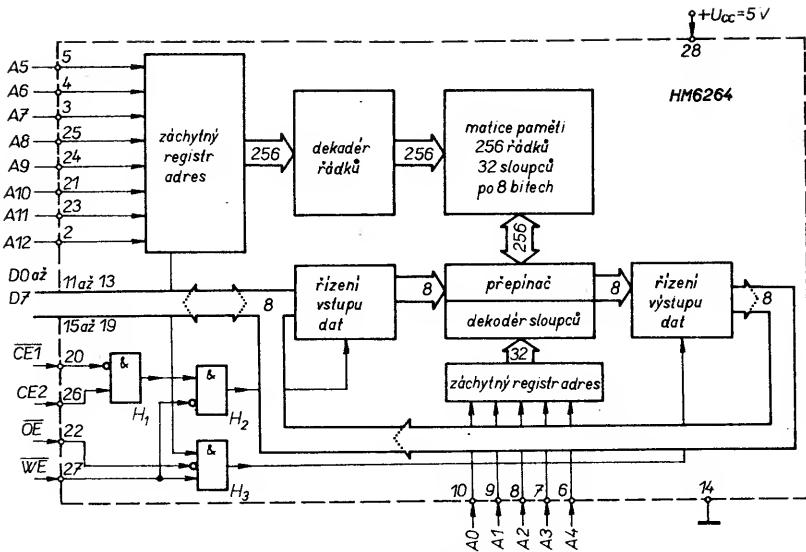
Při příjmu a zobrazení teletextu je třeba, aby zápis i čtení z paměti byly současně. Toho se dosahuje časovým proložením, tj. střídáním čtení a zápisu s periodou 1 µs (0,5 µs pro čtení a 0,5 µs pro zápis), viz obr. 65. Jednomu televiznímu rádku přísluší pak 128 paměťových cyklů (64 pro zápis a 64 pro čtení). Z nich se využije 40 pro čtení dat z paměti pro zobrazení a 2 cykly pro čtení pro rozhraní I²C. Zbylé čtecí cykly se nevyužijí. Pro zápis je rozděleno 63 cyklů na 60 pro rozhraní I²C, 1 pro záhytný obvod, 1 pro změnu barvy v rotujícím záhlaví a 1 probit PBLF, viz literatura [9]. Výstupní špičky pro

13bitové adresy (A0 až A12) jsou určeny pro sloupce, rádky (tj. souřadnice na jedné teletextové stránce) A0 až A9 a pro stránkovou oblast (chapter) v paměti, tj. A10 až A12. Adresy sloupců jsou přístupný přes multiplexer 2 ze záhytného obvodu, z rozhraní I²C a z časovacího obvodu, podobně tak adresy rádek přes multiplexer 3 s tím rozdílem, že při zobrazování se rádky určují z generátoru znaků, podobně pak stránkové oblasti jsou při zobrazení určovány bity z registru R4. Adresy jedné stránky (tj. sloupců a rádek) je však v důsledku architektury vnější paměti třeba přemapovat do výstupů při A0 až A9 na formát 5×5 adres (A0 až A4) × (A5 až A9), podobně viz [9].

Je dobré si uvědomit, že se adresování

Obr. 65. Zápisové a čtecí cykly pro vnější paměť

Obr. 66. Vnitřní skupinové schéma paměti SRAM HM6264

uskutečňuje nezávisle na sobě ve třech stavech, tj. záchrnu dat, zobrazení znaků a v přímém styku s počítačem přes rozhraní I²C.

Zdůrazňujeme, že při adresování v původním netransformovaném rastru 64×32 se adresy řádek 0 až 23 týkají vysílané zprávy, řádka 24 a částečně záhlaví 0 je zásobeno údajem o stavu zobrazování a je vytvořeno z údajů nezobrazovaných paketů od mikropočítače. Šestadvacátá řádka, tj. s pořadím 25 je určena pouze pro registraci dat, nevysílá se ani nezobrazuje a naznamenává se jako 21. paměťová nezobrazovaná řádka, viz tab. 6. V ní jsou uloženy též bity PBLF a FOUND (viz tab. 5). Bit PBLF oznamuje svou logickou úrovní 1 klopnému obvodu ve vnitřní paměti RAM v záchranné části dekodéru, že se stránka právě vyhledává. Uložený bit FOUND má během vyhledávání i zobrazování logickou úrovní 1, pouze v období, v němž byla stránka nalezena, v němž ji mikropočítač však právě zpracovává (např. přepisuje znak), má tento bit logickou hodnotu 0. Tepře až má bit FOUND opět logickou úrovní 1, mže se stará stránka. Zvláštní přídavnou částí rozhraní paměti jsou dva komparátory řádek a sloupce pro vytvoření kurzu podle povelu z mikropočítače. Souhlasili-souřadnice místa na zobrazované teletextové stránce se souřadnicemi udanými od rozhraní I²C, aktivuje se v generátoru znaků převrácený znak co do jeho barvy a pozadí.

Vnější paměť S RAM

Architektura statické paměti RAM HM6264 je naznačena na obr. 66. Adresy řádků a sloupců teletextových stránek, transformované v rozhraní paměti v dekodéru ECCT na mapu 5 × 5 adres, jsou rozděleny do adres řádků paměti A5 až A12 a do adres sloupců paměti A0 až A4. Přes záchranné registry a dekodéry adres řádků a sloupců paměti lze osmi adresovými bity určit 256 řádků v paměťové matici a pět bitů 32 sloupců. Do každého takto určeného místa lze zapsat 8 bitů dat D0 až D7. Zápis se řídí přes řídicí vstupní obvod impulsom WE přes rozhraní přes hradlo H₂ výběrem čipu se stavy CE1 (log. 0) a CE2 (log. 1). Aktivní impuls pro zápis blokuje možnost čtení, neboť uvolňující impuls s OE by nepřešel přes hradlo H₃.

Teletextový dekodér v televizoru s rozkladem 100 Hz

Vtažme se k obr. 53, znázorňujícímu zapojení celého teletextového modulu s hlavními integrovanými obvody SDA9231 a SDA9243. Funkce tohoto modulu pro úroveň 1 teletextu (tj. bez rozšíření počtu znaků) je obdobná jako u výše popsaného zapojení až na některé rozdíly. Kmitočet časovacích obvodů pro zobrazení je dvojnásobný, zajistovaný synchronizační směsi CSY31250/100 Hz. Kmitočet časovacích impulsů TTC pro zachytávání dat je normální. Jejich výroba a výběr teletextových dat v obvodu SDA9231 je stejná jako v klasickém zapojení s obvodem VIP2 SAA5231.

Poněvadž se synchronizace televizoru zpracovává v číslicových obvodech, je výstup 25 obvodu SDA9231 pro synchronizaci rozkladů nevyužit a neuplatňuje se ani vlastní synchronizační směs TCS dekodéru ECCT, která je na výstupu 12 integrovaného obvodu SDA9243. Nezatižený výstup 25 znamená, že vnitřní přepínač B (na obr. 53 nezakreslen) přivádí ze vstupu 28 do generátoru impulsů pro fázový detektor směs CSY (dvojnásobného kmitočtu), vyráběnou v obvodu SAA9099 (viz obr. 47), a to i v případě nepřítomnosti televizního signálu pomocí krystalu X 6,75 MHz. Oscilátor VCO pro výrobu zobrazovacích hodinových impulsů F12 pracuje s kmitočtem 12 MHz.

V integrovaném obvodu SDA9243 pro dekódér ECCT jsou všechny zobrazovací funkce řízeny hodinovými impulsy odvozenými ze signálu F12. Tyto impulsy jsou časově upnuty na rozkladové kmitočty televizoru, dané shodou se směsi CSY. Časování záchranných obvodů obstarává signál HS s běžným řádkovým kmitočtem, vyráběný v obvodu SAA9051 (viz obr. 39) a přicházející na špičku 8 SDA9243 (signál ODD/EVEN není využíván).

Styk hlavního mikropočítače s obvodem ECCT přes rozhraní I²C obstarávají zvláštní výstupy z mikropočítače, a to SCL₁₀₀ a SDA₁₀₀. Pomocí nich a povelu STROBE z mikropočítače (zavedených na špičky 15, 16, 17 integrovaného obvodu CF32304 pro mapování paměti) lze rozšířit statickou paměť na 32 kbytů po 8bitech, tj. rozšířit počet bank a oblasti pomocí přidavných adres A13, A14. (Dokončení příště)

Literatura

- [1] Nedvěd, J.: Televizní soustavy. AR řada B, č. 6/1989.
- [2] Vít, V.: Dvounormový dekodér v barevných televizorech. Referát ve Slaboproudém obzoru č. 6/1985.
- [3] Mydlík, M.: Popis obvodov dekodéra teletextu vo FTVP Color 428. Technické informácie č. 61, TESLA Orava š. p., IX/1989.
- [4] Vít, V.: Televizní informační služba – československý teletext. Referát ve Slaboproudém obzoru č. 10/1988.
- [5] Vít, V.: Zvětšení ostrosti svislých barevných prechodů v televizoru. Ročenka Sdělovací techniky 1988, s. 242–253.
- [6] Vít, V.: Mikroprocesor v televizních přijímačích. Ročenka Sdělovací techniky 1986, s. 183–195.
- [7] Vít, V.: Nové směry v řídicích obvodech barevných televizorů. Ročenka Sdělovací techniky 1989, s. 256–275.
- [8] Mack, Z.: Základy teletextového přenosu. Tisková, ediční a propagační služba MH, Praha 1988.
- [9] Kinghorn, J. R.: Computer controlled teletext. Manual Philips 1984.
- [10] Teska, V.: Nová generace obvodů pro BTV. AR řada B, č. 5/1990.
- [11] Gustafsson, Y.: Principles of digitalized television Hi-Tech. SALO 1988. Nicam terrestrial digital stereo sound system Hi-Tech. SALO 1988.
- [12] Digit 2000 VLST Digital TV System. ITT říjen 1986.
- [13] Schaltungsbeschreibung des Digi III Chassis für die Gerätetypen M95-100 IDTV. Grundig Centralschulung.
- [14] Juhnke, K.; Bruns, E.: Multistandard Farbdecoder TDA4650 und die Schaltung TDA4660 mit zwei Basisband-Verzögerungsleitungen. Valvo Technische Informationen č. 890717.

SONY SE PŘEDSTAVUJE

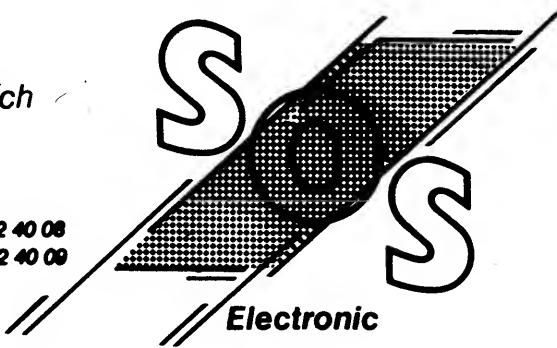
- 1958 – leden. Firma přijímá jako svoji obchodní značku Sony.
- 1960 – únor. Vznik Sony Corporation of America.
- 1961 – červen. Otevřeno výzkumné středisko Sony v Jokohamě. Spoluúčast amerického kapitálu.
- 1962 – duben. Představen nejmenší televizní přijímač na světě (úhlopříčka 5 palců, tj. asi 13 cm).
- 1963 – březen. Představen jako první na světě celotranzistorový přenosný videorekordér pro průmyslové využití.
- 1964 – září. Představen barevný Sony chromatron TV.
 - listopad. Představen jako první na světě celotranzistorový videorekordér pro domácí použití.
- 1965 – srpen. Videorekordér pro domácí použití uveden na trh.
- 1966 – duben. Otevřena nová budova Sony v Ginze.
 - listopad. Představen jako první na světě rozhlasový přijímač s integrovanými obvody.
- 1968 – únor. Založen joint-venture Sony s americkou firmou CBS.
 - duben. Vyvinuta barevná televizní obrazovka Trinitron.

VELKOOBCHOD SE SOUČÁSTKAMI PRO ELEKTRONIKU

Vám nabízí široký sortiment
součástek a konstrukčních prvků předních
světových výrobců.

Přijďte, pište, objednávejte, telefonujte.
S.O.S. Electronic spol. s r.o., Loooseva 1c, 638 00 Brno, ☎ 05 - 52 40 08
fax 05 - 52 40 09

• Pryč se zastaralými konstrukcemi •

1969 – květen. Compact Cassette-Corder firmy Sony na palubě Apolla 10 na Měsici.
– říjen. Oznámen barevný kazetový videosystém Sony.

1971 – leden. Vyvinut Trinicon, prototyp barevné televizní kamery s jednou snímací elektronikou.
– prosinec. V San Diegu v Kalifornii vznikla továrna Sony na barevné TVP.

1972 – leden. Vyvinut nový barevný projekční videosystém, umožňující promítat TV nebo video na velkém displeji (větším než 1,5 m).
– březen. Představen kazetový videosystém U-matic.
– červen. Ustanovena importní společnost Sony Trading Corporation s celosvětovou působností.

1975 – květen. Uveden na trh Betamax VTR.
– říjen. Založena pobočka Sony v Saudské Arábii.

1977 – leden. Uveden na trh jednopalcový videomagnetofon pro profesionální účely, ĚVH-1000.

1978 – březen. Vyvinuta lehká polovodičová kamera s CCD (Charge-Coupled Device).

1979 – červen. Uveden na trh nový druh stereofonního kazetového magnetofonu, „Walkman“.

1980 – červen. Vyvinut prototyp přehrávače a desky pro systém Compact Disc Audio společně s firmou Philips.

1981 – duben. Vyvinut nový videosystém pod názvem Sony High Definition Video System, který může poskytovat 5 až 6× více informací než klasická televize.
– listopad. Oznámen nejmenší na světě číslicový procesor (zvukový), PCM-F1.

Z dalších významných událostí vybíráme:

1982 – listopad. Uveden na trh jako první na světě přehrávač kompaktních desek, CDP-101.
Vyvinut „laserový“ disk, nazvaný Deaw Disk, který umožňuje záznam jak číslicových, tak analogových signálů.

1983 – květen. Vyvinuta Betamovie (BMC 100), kompaktní videokamera.

1984 – září. Vyvinut přenosný barevný videoprojektor (používající novou malou obrazovou elektroniku) kompaktní desek, později nazvaný Discman (D-50).

1985 – leden. Uvedeno na trh video 8 mm, Video 8 CCD-V8.

I v dalších letech byla firma v čele pokrok ve své výrobní oblasti. Kromě jiného to dokazuje i číslo obrázků firmy a počtu zaměstnanců (z 28 v roce 1946 na téměř 50 000 v roce 1985). Bezezbytku se splnil sen obou zakladatelů firmy, Masaru Ibuka a Akio Mority – Sony byla a je na špičce nejen komerční, ale i profesionální elektroniky.

L.K.

Po více než desetileté přestávce se připravuje zcela nové zpracování knihy Ing. Vít a kol. „Televizní technika“. Autor rozdělil knihu do čtyř dílů. První díl zpracovává televizní přenosové soustavy z moderního hlediska klasických i družicových mohorádkových soustav s velkou rozlišovací schopnosti (MUSE, HD MAC, ACTV atd.) včetně aplikace číslicových filtrů. Obsáhlá část je věnována číslicovému přenosu v zatemňovacím intervalu (včetně teletextu) a přenosu signálů družicemi.

Druhý a třetí díl se věnuje anténám, kabelovým rozvodům a moderním technologiím televizních přijímačů (včetně neblízkových typů 100 Hz s páremi).

Poslední díl doplňuje komplex televizní techniky popisem studiových a vysílacích zařízení.

Veškerá moderní látka navazuje na vydání z r. 1979 a je podána vynikajícím pedagogickým způsobem vlastním hlavnímu autorovi, který sám napsal první tři díly. Populární výklad bez přílišné matematické teorie však neubírá knize na fyzikální přesnosti a úplnosti. Mimořádnou vysokou hodnotu díla zdůrazňují původní instruktážní barevné obrázky a diagramy.

Recenzent: Ing. Jiří Nedvěd, VÚST Praha.

Ve snaze zjistit pro nakladatelství potřebný náklad podnikáme průzkum zájmu o tu knihu. Každý díl obsahuje přibližně 300 stran textu s 250 černobílými i barevnými obrázky včetně fotografií. Díly by vycházely postupně v letech 1992 až 93. Cena v rozmezí 90 až 110 Kčs za jeden díl bude upřesněna podle počtu zájemců.

Vystřížený kupón vyplněný Vaším jménem a adresou Vás opravňuje k přednostní nabídce jednotlivých dílů ihned po vydání. Kupón zašlete na adresu naší redakce.

Zajímám se o koupi knihy: Ing. Vít a kol. „Televizní technika“, a to I., II., III., IV. díl* v počtu exemplářů.

Jméno

Plná adresa

Podpis

*Při zájmu jen o některý díl ostatní čísla přeškrtně!